

Tulkitseva fenomenologinen analyysi älypuhelimien merkityksestä suomalaisten nuorten ja aikuisten sosiaalisessa elämässä

Saara Ilona Putus

Helsingin Yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Sosiaalipsykologia
Pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2019



Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos/Institution– Department Sosiaalitieteiden laitos
Tekijä/Författare – Author Saara Ilona Putus		
Työn nimi / Arbetets titel – Title Tulkitseva fenomenologinen analyysi älypuhelimien merkityksestä suomalaisten nuorten ja aikuisten sosiaalisessa elämässä		
Oppiaine / Läroämne – Subject Sosiaalipsykologia		
Työn laji/Arbetets art – Level pro gradu tutkielma	Aika/Datum – Month and year 6.5.2019	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages 85
Tiivistelmä/Referat – Abstract		
<p>Tässä pro gradututkielmassa tarkastellaan suomalaisten nuorten ja aikuisten kokemuksia siitä, millainen merkitys kännykällä on heidän sosiaalisen elämänsä yhteydessä. Tähän yhteyteen on määritelty yksilön arkinen sosiaalinen vuorovaikutus, sosiaalinen toimijuus ja sosiaalisuus muita kohtaan sekä yksilön ihmissuhteiden laatu. Merkitysten arvioinnissa on hyödynnetty puolestaan Ervin Goffmanin sosiaalisen vuorovaikutuksen teorioita, yksilön toimijuutta määritteleviä teorioita, Leon Festingerin sosiaalisen vertailun teoriaa sekä Bowlbyn kiintymyssuhdeteoriaa. Aihetta on tutkittu paljon viimeisen kymmenen vuoden aikana erityisesti kvantitatiivisista lähtökohdista, mutta kvantitatiivinen tutkimustieto ei varsinaisesti selitä sitä, miten tai miksi yksilöt ajattelevat kännykän käytön olevan yhteydessä sosiaaliseen elämäänsä. Siksi tämän tutkielman tavoitteena on antaa lisää selittävää ja yksityiskohtaista kvalitatiivista tutkimustietoa aiheesta.</p> <p>Tutkimusaineisto koostuu litteroidusta haastattelupuheesta, joka on kerätty kvalitatiivisen yksilö- ja ryhmähaastattelun metodeilla. Tutkimusaineiston analyysimenetelmänä on käytetty tulkitsevaa fenomenologista analyysia, jonka keskeisenä tavoitteena on yksilöllisten elämäkokemusten ja merkitysten psykologisen sisällön tunnistaminen ja tulkitseminen tutkimusaineistosta. Analyysin näkökulmaan on yhdistetty myös retorisen diskurssianalyysiin liittyvää kielenkäytön funktioiden tarkastelua, jolloin analyysissa huomioidaan myös yksilöiden kielenkäyttö eri merkitysten yhteydessä. Tällöin tarkastelu keskittyy siihen, miten haastateltavat asemoivat itsensä ja muut eri merkitysten yhteydessä ja millaisen vaikutelman he antavat itsestään ja toimijuudestaan kielenkäytön välityksellä.</p> <p>Aineiston avulla päädytään tulokseen, että haastateltavien kokemukset jakautuvat viiteen psykologiseen teemaan, joiden näkökulmasta kännykän käytölle määrittyy hyvin erilainen merkitys yksilön sosiaalisessa elämässä. Ensimmäisessä teemassa haastateltavat ilmaisevat selkeästi kielteisiä henkilökohtaisia kokemuksia kännykän käytöstä ja kokevat sen ensisijaisesti häiritseväksi välineeksi. Toisessa teemassa he puolestaan ilmaisevat myönteisiä henkilökohtaisia kokemuksia kännykän käytöstä ja kokevat sen ensisijaisesti tärkeäksi ja välttämättömäksi välineeksi. Kolmannessa teemassa haastateltavat kokevat kännykän käytön erityisesti jonkun tietyn kohderyhmän toimintana, jolloin sitä ei koeta merkitykselliseksi oman sosiaalisen elämän yhteydessä. Neljännen ja viidennen teeman yhteydessä haastateltavat kokevat kännykän käytön sekä omaan että kaikkien ihmisten sosiaaliseen elämään vaikuttavana toimintana, jolloin se määritellään joko yleisesti normaaliksi tai poikkeavaksi toiminnaksi.</p> <p>Analyysin avulla päädytään sellaiseen johtopäätökseen, että kännykällä voi olla nykyään samaan aikaan sekä positiivisia että negatiivisia merkityksiä yksilön sosiaalisessa elämässä. Positiiviseksi merkitykseksi voidaan tulkita se, että kännykän käyttö voi helpottaa yksilön sosiaalista toimijuutta ja oman kasvotyön hallintaa, jolloin se voi helpottaa yksilöä hallitsemaan omaa sosiaalista elämää. Negatiiviseksi merkitykseksi voidaan tulkita puolestaan se, että kännykän käyttö voi toisaalta myös liikaa määritellä ja hallita yksilön sosiaalista toimijuutta, jolloin se voi lisätä yksilön ahdistusta, epävarmuutta ja toiseuden tunnetta sosiaalista elämäänsä kohtaan.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Kasvot, Kasvotyö, sosiaaliset taidot, kasvokkainen vuorovaikutus, vuorovaikutussäännöt, älypuhelin, toimijuus, sosiaalinen vertailu, kognitiivinen dissonanssi, sosiaalinen paine, kiintymyssuhde		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited		
Muuta tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		



Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty The Faculty of Political Science[s]		Laitos/Institution– Department The Faculty of social sciences	
Tekijä/Författare – Author Saara Ilona Putus			
Työn nimi / Arbetets titel – Title Interpretative phenomenological analysis of meaning of smart phones in social lives of Finnish youth and adults.			
Oppiaine /Läroämne – Subject Socialpsychology			
Työn laji/Arbetets art – Level Master's thesis		Aika/Datum – Month and year 6.5.2019	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages 85
<p>Tiivistelmä/Referat – Abstract</p> <p>This master's thesis is exploring what kind of meanings cell phones have in Finnish youth's and adults' social life. The concept of social life includes individual everyday interaction, social agency and sociality to others and the quality of personal relationships. Assessment of the meanings have been conducted by using Ervin Goffmans theories of social interaction, theories of agency, Leon Festingers theory of social comparison and John Bowlbys theory of affection in relationships. This topic has been under investigation in many quantitative studies over the last few decades. Nevertheless quantitative research data doesn't really prove how and why individuals are thinking cellphone use is linked to their social life. That's why the goal of this master's thesis is to give some more interpretative and complete qualitative knowledge about the topic.</p> <p>The research data consists of recorded and transcribed individual and group interviews. Qualitative research method used for analyzing the research data is interpretative phenomenological analysis (IPA). The main goal of analysis is to identify and interpret psychological content in individual life experiences and meanings which are presented in research data. Rhetorical discourse analysis has been also combined to this analysis for more perspective. From this perspective the main goal of analysis is to identify and interpret what kind of linguistic use is interrelated with identified meanings mentioned before. Thus analysis is focused on how interviewees position themselves and others in their linguistic use interrelated with their meanings and what kind of impression they give about their agency.</p> <p>As result of this analysis the interviewees' experiences are divided into five psychological themes and from these perspectives they define their meanings of cell phone use in their social life very differently. In first theme interviewees express clearly negative personal experiences about cell phone use and they experience it primarily as disturbing device. In second theme they express positive personal experiences about cell phone use and experience it primarily as important and necessary equipment. In third theme interviewees experience cell phone use particularly as something that is committed by groups other than their own as they don't experience it relevant interrelated with their social life. In fourth and fifth theme interviewees experience cell phone use as something that affects every person's social life in which case it is defined either a normal or a deviant activity in general.</p> <p>Conclusion of analysis is that cell phone use could have at the same time both positive and negative meanings in individual social life. Positive meanings interpreted are that cell phone use could simplify individual's social agency and one's face work control, so it could help one to control social life. As for negative meanings interpreted are that cellphone use could define and control too much individual's social agency in which case it could increase individual's anxiety, insecurity and feelings of otherness towards their social life.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Face, Face-work, Social skills, face-to-face interaction, Interaction ritual, Smartphone use, agency, social compair, cognitive dissonance, social pressure, attachment theory			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällys

1. Johdanto	1
2. Tutkimuksen teoreettinen perusta.....	4
2.1 Tulkitseva fenomenologinen analyysi	4
2.2 Toimijuuden teoreettinen määritelmä.....	8
2.3 Ihmisten sosiaalista vuorovaikutusta selittävät teorialat	10
2.3.1 Ehkäisevä ja korjaava kasvotyö.....	10
2.3.2 Sosiaaliset taidot ja sosiaalinen kompetenssi.....	13
2.3.3 Vuorovaikutuksen kehys	14
2.4 Ihmisen sosiaalisuutta ja ihmissuhteita selittävät teorialat.....	14
2.4.1 Sosiaalisen vertailun teoria.....	14
2.4.2 Kiintymyssuhdeteoria.....	15
3. Aikaisempi tutkimus aiheesta.....	17
3.1 Yhteys sosiaaliseen käyttäytymiseen.....	17
3.2 Yhteys kasvokkaiseen vuorovaikutukseen	19
3.3 Yhteys ihmissuhteisiin	21
3.4 Kännykkäriippuvuus	22
4. Tutkimuskysymys	23
5. Tutkimusaineiston esittely ja analyysi.....	23
5.1 Yksilö- ja ryhmähaastattelut aineistonkeruunämetodina	24
5.2 Analyysivaihe 1: Kokemusperäisten merkitysten tunnistaminen	26
5.3 Analyysivaihe 2: Aineistosta esiin nousevat teemat	30
5.3.1 Negatiiviset henkilökohtaiset kokemukset	31
5.3.2 Positiiviset henkilökohtaiset kokemukset	40
5.3.4 Neutraalit kohderyhmän kokemukset	43
5.3.4 Neutraalit sisäryhmän kokemukset.....	47
5.3.5 Ristiriitaiset sisäryhmän kokemukset	53
5.4 Haastateltavien asemoituminen ja toimijuus merkitysten yhteydessä.....	63
5.4.2 Vastustava ja vetäytyvä asemoituminen ilmiöön.....	63
5.4.1 Neutraali ja sopeutuva asemoituminen ilmiöön.....	65
6. Johtopäätökset kännykän käytön merkityksistä.....	66
7. Pohdinta	74
7.1 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi	74
7.2 Tutkimukseen liittyvät eettiset kysymykset.....	77
7.3 Tutkimustulosten pohdinta ja jatkotutkimusehdotukset.....	79
Lähteet	86

1. Johdanto

Kännyköiden teknologia on kehittynyt paljon viimeisten vuosikymmenien aikana. Vanhoista näppäinpuhelimista on siirrytty kosketusnäyttöpuhelimiin, joiden käyttöominaisuudet ovat paljon monipuolisemmat kuin ennen. Yksi merkittävimmistä käyttöominaisuuksista liittyy Internetiin, sillä kännykkää ei käytetä enää vain soittamiseen tai tekstiviestien lähettämiseen, vaan enenevässä määrin myös Internetissä surffaamiseen ja yhteydenpitoon sosiaalisen median välityksellä. Tilastokeskuksen viimevuotisen tutkimuksen mukaan Internetin käyttö vaikuttaisi myös lisäävän suosiotaan kännykän käyttöominaisuutena, sillä 77 % suomalaisista älypuhelimien käyttäjästä arvioi älypuhelimien suosituimmaksi välineeksi netin käyttöön (Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö -tutkimus 2017). Kännyköiden monipuolistuneista käyttötarkoituksista kertoo myös suomalaisen uutissivusto tivi:n syksyllä 2018 julkaisema tutkimus, jonka mukaan nuoret 15-24-vuotiaat käyttävät kännyköitä ensisijaisesti pelaamiseen ja yhteydenpitoon sosiaalisen median välityksellä, mutta sitä vanhemmat käyttävät kännykkää edelleen ensisijaisesti työkaluna tai viestintävälineenä. Kyseiseen tutkimukseen osallistui kännykän käyttäjiä sekä Suomesta, Puolasta, Tšekin tasavallasta, Kreikasta, Serbiasta ja Unkarista. (tivi, 8.9.2018).

Kännyköiden käyttö on älypuhelimien yleistyessä lisääntynyt huomattavasti myös suomalaisessa katukuvassa; niitä selaillaan varsinkin yksin ollessa liikennevälineissä, mutta yleistyvästi myös toisten seurassa. Esimerkiksi ystäväysten välisissä tapaamisissa on tyypillistä ainakin ajoittain tarkistaa puhelimeen tulleita ”someviestejä” ja reagoida niistä lähteviin viestinmerkkiäniin. Pahimmillaan kännykkä voi häiritsevästi jopa hallita vuorovaikutustilannetta, sillä viestin merkkiäni voi toistuvasti keskeyttää keskustelun viemällä keskustelukumppanin huomion, jolloin keskustelun toinen osapuoli voi kokea, ettei hänen seuransa ole kännykän käyttäjälle tärkeä ja loukkaantua tilanteesta (Humphreys, 2005).

Älypuhelimien käyttö ei siis ole kasvokkaisessa vuorovaikutustilanteessa täysin ongelmaton, sillä se voi häiritä vuorovaikutusta ja pahimmillaan jopa estää vuorovaikutuksen onnistumiskokemuksen. Kännykän käytön häiritsevyyttä voi selittää erityisesti Goffmanin (1967) kasvokkaisen vuorovaikutuksen teoria (*face-to-face interaction theory*), jonka mukaan kasvokkaiseen vuorovaikutukseen liittyy olennaisesti

tiettyjen vuorovaikutussääntöjen ja rituaalien noudattaminen sekä suojeleminen häiritseviltä tekijöiltä. Vuorovaikutukseen liittyvät säännöt ja siinä käytetyt keinot vuorovaikutuksen ylläpitämiseksi ja suojelemiseksi voidaan liittää Goffmanin (1967) määrittelemiin käsitteisiin vuorovaikutuksen rituaalisuus (*interaction ritual*) ja kasvotyö (*facework*). Vuorovaikutuksen rituaalisuudella tarkoitetaan sitä, että vuorovaikutuksessa noudatetaan yhteisiä ja sosiaalisesti opittuja sääntöjä. Kasvotyö voidaan puolestaan määritellä yläkäsitteeksi niille keinoille, joilla vuorovaikutuksen sääntöjä pyritään noudattamaan ja näitä keinoja voivat olla esimerkiksi sosiaaliset taidot (Goffman, 1955). Kyseiset säännöt ja taidot opitaan sosialisatiossa, millä tarkoitetaan tapahtumasarjaa, jonka kuluessa ihminen oppii sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta ne tiedot ja taidot, jotka mahdollistavat yhteiskunnan jäsenenä olemisen (Clausen, 1968).

Kasvokkaisen vuorovaikutuksen sääntöjen ja sosiaalisten taitojen oppiminen vaatii Goffmanin (1967) mukaan ihmisiltä aktiivista osallistumista kasvokkaiisiin vuorovaikutustilanteisiin. Aktiivista osallistumista voi kuitenkin heikentää se, että kommunikaatioteknologian kehityksen myötä ihmiset pystyvät kohtaamaan toisiaan ja seurustelemaan toistensa kanssa helposti myös ilman kasvokkaista kohtaamista. Tämän vuoksi olisikin kiinnostavaa saada lisää tutkimustietoa siitä, millä tavalla nämä kommunikaatioteknologiakehityksen mahdollistamat uudet sosiaalisuuden tavat ovat mahdollisesti vaikuttaneet ihmisten sosiaaliseen elämään.

Kommunikaatioteknologian ja ihmisten sosiaalisen elämän välistä yhteyttä on tutkittu runsaasti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Suuressa osassa tutkimuksia ilmiötä on lähestytty kuitenkin ennemmin kvantitatiivisesti, jolloin huomion kohteena on ollut määrällisten tekijöiden tarkastelu suhteessa ilmiöön, kuten esimerkiksi mediavälitteisen kommunikoinnin vaikutus ihmisten ystävyysuhteiden määrään. Kvantitatiiviset tutkimukset eivät kuitenkaan pysty tarkastelemaan ilmiötä kokonaisvaltaisesti, sillä ihmisten sosiaaliseen elämään voi vaikuttaa ystävyysuhteiden määrän lisäksi myös moni määrällisestä tekijästä riippumaton laadullinen tekijä. Przybylskin ja Weinsteinin (2012) mukaan tutkimustieto on keskittynyt erityisesti siihen, miten kommunikaatiovälineet määrällisesti joko lisäävät tai vähentävät jotain osatekijää ihmisten sosiaalisessa elämässä, mutta toistaiseksi on melko vähän laadullista tutkimustietoa siitä, miten eri tavalla nämä osatekijät voivat olla yhteydessä ihmisten sosiaaliseen elämään. Ihmisillä saattaa olla yhtä aikaa sekä positiivinen kokemus siitä, että heidän sosiaalinen elämänsä on lisääntynyt kännyköiden käytön myötä että

negatiivinen kokemus siitä, että heidän sosiaalinen elämänsä on jollain tapaa muuttunut kännyköiden käytön myötä.

Ihmiset voivat siis kokea ilmiön yksilöllisesti hyvin eri tavoin, jolloin heidän erilainen suhtautumisensa ilmiöön voi luoda vaihtelua siihen, kuinka paljon ilmiöön liittyvät määrälliset osatekijät todellisuudessa vaikuttavat heidän sosiaaliseen elämäänsä.

Toisaalta ihmisten kokemuksissa voi ilmetä myös yhtenevyyttä ja kulttuurisesti jaettuja suhtautumistapoja, jolloin he voivat suhtautua ilmiöön myös hyvin samalla tavalla.

Koska ilmiöstä on toistaiseksi melko vähän ihmisten kokemuseroihin ja yhtäläisyyksiin liittyvää laadullista tutkimustietoa, halusin toteuttaa pro –gradututkielmani laadullisilla tutkimusmetodeilla ja keskittyä tarkastelemaan ilmiötä erityisesti ihmisten kokemuksista havaittavien suhtautumiserojen ja yhteneväisyyksien näkökulmasta.

Tutkittavaksi ilmiöksi määrittelen tarkemmin sen, miten kännykän käyttö ja kännykän läsnäolo voivat olla yhteydessä ihmisten sosiaaliseen toimintaan ja toimijuuteen ja sitä kautta myös laajemmin heidän sosiaaliseen elämäänsä: arkisiin sosiaalisiin toimintoihin, ihmissuhteisiin sekä sosiaaliseen kompetenssiin. Aineiston keruumetodeina olen yhdistänyt sekä yksilö- että parihaastatteluita, joista koostui yhteensä viiden haastattelun haastatteluaineisto. Analyysimetodina tutkimuksessa on käytetty puolestaan tulkitsevaa fenomenologista analyysia, sillä kyseinen tutkimusmetodi sopii hyvin osallistujien yksilöllisten näkemysten ja kokemusten tarkasteluun.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisia kokemuksia ja merkityksiä haastateltavat ilmiöstä muodostavat ja millaista asemoitumista ja toimijuutta (*agency*) he puhuessaan muodostavat itsestään ja muista suhteessa ilmiöön. Tutkimuksen mielenkiinnon kohteena on myös tehdä varovaista vertailua eri ikäryhmien kokemusten välillä, sillä aiemmin esitellyn tutkimuksen mukaan nuoremmat henkilöt käyttävät kännykkää enemmän viihdetarkoitukseen kuin vanhemmat henkilöt, jolloin myös kännykän käytön merkitys saattaa olla heille erilainen verrattuna vanhempien henkilöiden kokemuksiin, jotka käyttävät kännykkää ensisijaisesti yhteydenpitovälineenä.

2. Tutkimuksen teoreettinen perusta

Pro gradu -tutkielmani tutkimusmetodina on tulkitseva fenomenologinen analyysi (*Interpretative phenomenological analysis, IPA*), jonka teoreettisena perustana ovat keskeisimmin fenomenologia, hermeneutiikka sekä idiografia. Päädyin kyseisen analyysimenetelmän valintaan erityisesti siitä syystä, että olen kiinnostunut ihmisten yksilöllisistä subjektiivisista kokemuksista ja näkemyksistä ilmiötä kohtaan ja tämä tutkimusmetodi mahdollistaa näiden tutkimuskohteiden yksityiskohtaisen tarkastelun. Yksilöiden subjektiivisten kokemusten tutkimisen yhteydessä kiinnostukseni kohdistuu myös siihen, millaista toimijuutta ja asemoitumista haastateltavat itselleen muodostavat kertoessaan kokemuksistaan suhteessa ilmiöön. Tämän vuoksi olen yhdistänyt analyysissa myös yksilön toimijuutta ja asemoitumista (*position*) selittäviä teorioita, joiden teoreettinen perusta liittyy keskeisemmin puolestaan sosiaaliseen konstruktionismiin ja retoriseen diskurssianalyysiin. Perustelen tutkimusmetodiini liittyvien teoreettisten lähestymistapojen yhdistämistä tarkemmin vielä seuraavassa alaluvussa.

Tutkittavan ilmiön teoreettinen perusta liittyy puolestaan ”ihmisen sosiaalista elämää” kuvaaviin ja selittäviin teorioihin. Ihmisten sosiaalisella elämällä tarkoitan tässä pro gradu -tutkielmassa ihmisten arkista sosiaalista vuorovaikutusta, itsensä esittämistä toisille sekä sosiaalisten suhteiden muodostamista. Ihmisten välistä sosiaalista vuorovaikutusta ja itsensä esittämistä selittävät tässä tutkielmassa Ervin Goffmanin teorat ja käsitteet kasvokkaisen vuorovaikutuksen erityispiirteistä, minän esittämisestä, kasvotyöstä sekä sosiaalisista taidoista. Ihmisten sosiaalisuutta ja sosiaalisten suhteiden muodostamista kuvaan puolestaan Leo Festingerin sosiaalisen vertailun teorialla, jonka esittelen Goffmanin teorioiden jälkeen.

2.1 Tulkitseva fenomenologinen analyysi

Nimensä mukaisesti tulkitseva fenomenologinen analyysi liittyy teorianensa puolesta erityisesti fenomenologiaan, joka voidaan määritellä filosofiseksi lähestymistavaksi tutkia ihmisten kokemuksia. Yhteistä fenomenologiselle filosofialle on kiinnostus pohtia sitä, miten ihmiset kokevat oman sosiaalisen maailmansa ja ihmisyytensä erityisesti hänelle merkityksellisen eletyn elämän näkökulmasta. Tällöin kiinnostus

kohdistuu erityisesti siihen, miten yksilöt refleктоivat kokemuksiaan elämästä elämästään, jolloin tutkimuskohteeksi määrittyy yksilön eletyn kokemuksen ja tarkkaavaisen tietoisuuden systemaattinen tutkiminen. (Smith, Flowers & Larkin, 2009, 11.) Fenomenologisessa analyysissä pyritään siis havaitsemaan ja erottamaan tutkittavan ilmiön psykologinen ydin ja perusolemus, jolloin tavoitteena on etsiä niitä psykologisia merkityksiä ihmisten eletyn elämän kontekstista, jotka muodostavat tutkittavan ilmiön (Smith, 2003, 26).

Myös tulkitsevan fenomenologisen analyysin teoreettinen lähestymistapa on fenomenologinen siinä suhteessa, että sen tavoitteena on tutkia ihmisten henkilökohtaista näkemystä maailmasta. Tällöin analyysin tavoitteena ei ole saada objektiivista lausuntoa ilmiöstä itsestään, vaan tietoa siitä, miten ihmiset henkilökohtaisesti kokevat ja tulkitsevat tutkinnan kohteen. Analyysin tavoitteena on tutkia yksityiskohtaisesti sitä, miten osallistujat pyrkivät ymmärtämään heidän henkilökohtaista sosiaalista maailmaansa, jolloin tutkinnan kohdeyksikköinä ovat merkitykset ja erityisesti osallistujien kokemukset, elämäntapahtumat ja olotilat. Samaan aikaan tulkitsevassa fenomenologisessa analyysissä korostetaan analyysia myös dynaamisena prosessina, jolloin tutkijalla itsellään on aktiivinen rooli osallistujien merkitysten tunnistamisessa ja niiden tulkitsemisessa. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkija pyrkii tavoittamaan osallistujan henkilökohtaisen maailman, jonka tavoittaminen on riippuvainen tutkijan omista tulkinnoista ja käsitteiden muodostamisesta. (Smith, 2003, 26-27.)

Tulkinnallinen analyysiprosessi yhdistää tulkinnallisen fenomenologisen analyysin teoreettisen lähestymistavan puolestaan hermeneutiikkaan ja tulkinnan teorioihin (Packer & Addison, 1989; Palmer, 1969). Hermeneutiikkaan ja tulkinnan teorioihin perustuvan analyysin yleisenä tavoitteena on selvittää aineiston alkuperäinen merkitys, kuten esimerkiksi kirjoittajan kirjoittaman tekstin ajallinen ja kontekstisidonnainen merkitys. Tällöin analyysissä pyritään selvittämään esimerkiksi sitä, millainen yhteys tekstin konteksteilla on nykyaikaan ja millaista aikaan liittyvää maailmankokemusta tekstin sisältö ilmentää. (Smith ym., 2009, 22) Tulkitsevassa fenomenologisessa analyysissä hermeneuttista lähestymistapaa toteutetaan siten, että analyysin tavoitteena on ymmärtää ja selvittää sitä, miten osallistujat yrittävät ymmärtää ja selvittää näkemystään omasta maailmankatsomuksestaan. Tällöin tulkinnallista analyysiprosessia voidaan luonnehtia kaksoishermeneuttiseksi prosessiksi, jossa ensimmäisessä

hermeneuttisessa tulkinnan tasossa osallistuja pyrkii tulkitsemaan omaa näkemystään ilmiöstä ja toisessa hermeneuttisessa tulkinnan tasossa puolestaan tutkija pyrkii tulkitsemaan osallistujan tulkintaa ilmiöstä. (Smith, 2003, 51)

Luvun johdannossa nostin esiin myös idiografisen lähestymistavan, joka voidaan fenomenologian ja hermeneutiikan tavoin luokitella tulkitsevan fenomenologisen analyysin keskeiseksi teoreettiseksi lähtökohdaksi. Idiografisen lähestymistavan keskeisin tavoite on se, että analyysin kiinnostuksen kohteena ovat ilmiöön liittyvät erityiset havainnot, eivätkä laajemmin yleistettävät ryhmätason havainnot. (Smith ym., 2009, 29.) Idiografinen lähestymistapa voidaan määritellä myös osaksi intensiivistä kvalitatiivista tutkimusmallia, jossa yksilöitä tutkitaan yksi kerrallaan ilman minkäänlaisia ennakko-oletuksia havaintojen yleistettävyydestä, eli niistä psykologisista havainnoista, joita tutkimusaineistosta paljastuu analyysin myötä (Harre, 1993, 219). Idiografista lähestymistapaa toteutetaan tulkitsevassa fenomenologisessa analyysissä siten, että tutkimukseen valikoidaan tarkoituksenmukaisesti pieniä tutkimusnäytteitä tutkittavasta ilmiöstä.

Tulkitsevan fenomenologisen analyysin teoreettinen lähestymistapa on osittain yhtenevä myös symbolisen interaktionismin, sosiaalisen konstruktionismin ja kognitiivisen psykologian teoreettisten lähestymistapojen kanssa (Smith, 2003, 52). Symbolisen interaktionismin kanssa yhtenevyys ilmenee siten, että molemmissa lähestymistavoissa ollaan kiinnostuneita siitä, miten yksilöt muodostavat merkityksiä sekä sosiaalisen että henkilökohtaisen elämänsä suhteen (Denzin, 1995). Symboliseen interaktioon perustuvan ihmiskäsityksen mukaan sekä yksilön että yhteiskunnan ajatellaan olevan lähtöisin ihmisten välisestä sosiaalisesta vuorovaikutuksesta, sillä ihmisten välistä vuorovaikutusta välittävät symbolit, joilla on merkitys asianomaisille yksilöille ja niistä puolestaan tulee yksilölle merkityksellisiä sosiaalisen vuorovaikutuksen ja kielenkäytön prosessien kautta. Tästä johtuen ihmisten minuuden kehityksen voidaan olettaa olevan riippuvainen merkityksellisestä sosiaalisesta vuorovaikutuksesta, sillä ihmiset eivät kykene pohtimaan kokemuksiaan ja tekemään niistä merkityksellisiä ennen kuin he pystyvät kielen avulla symbolisesti representoimaan tapahtumia itselleen. (Burr, 2004, s73-74.)

Merkitysten muodostamisen prosessi on siis oleellisesti yhteydessä kieleen ja kulttuuriin, sillä ihmisen ymmärrykseen liittyy yhteiskunnallinen ja ihmissuhdekeskeinen ominaisuus, jossa yksilön merkityksen luominen kietoutuu

oleellisesti hänen kulttuurissaan yhteisesti ymmärrettyyn ja jaettuun kieleen (Bruner, 1990, 11). Merkitysten luomisen kietoutumien kieleen ja kulttuuriin yhdistää tulkitsevan fenomenologisen analyysin osittain myös sosiaaliseen konstruktionismiin ja diskurssianalyysiin, mutta siinä kielen ja kulttuurin merkitystä ei korosteta yhtä voimakkaasti kuin diskurssianalyysissa (Smith ym., 2009, 195). Diskurssianalyysissa oletetaan, että kieli ja kielenkäyttö ovat käytäntöjä, joissa ihmiset sekä kuvaavat, merkityksellistävät, järjestävät, rakentavat, uudistavat ja muuttavat sekä omaa että yhteistä sosiaalista todellisuutta, sillä kielenkäytöllä merkityksellistetään ne kohteet, joista puhutaan tai kirjoitetaan. Tällöin kielenkäytöllä oletetaan olevan todellisuutta rakentava luonne ja yksilöiden oletetaan olevan kiinnittyneitä luomiinsa merkityssysteemeihin ja niiden mahdollistamiin asemiin, kuten esimerkiksi rooleihin (Jokinen, Juhila & Suoninen, 1993, 17-18). Tällöin yksilöiden minuuden oletetaan olevan yhteydessä ihmisten kielenkäyttöön, jolloin analyysin kohteeksi ei valikoida yksilöä, vaan hänen kielenkäyttönsä.

Tulkitseva fenomenologinen analyysi yhdistyy sosiaaliseen konstruktionismiin diskurssianalyysia löyhemmin, sillä siinä toteutetaan Meadin (1934) sosiaaliseen konstruktionismiin liittyvää näkemystä yksilön relationaalisesta minuudesta sekä kielen ja kulttuurin vaikutuksesta yksilöön. Kyseisen näkemyksen mukaan ihmisten minuuks on luontaisesti muodostunut jo olemassa olevista kulttuurisista voimista, mutta ihmisillä on siitä huolimatta mahdollisuus muokata olennaisia materiaaleja symbolisen tai kognitiivisen aktiivisuutensa kautta. Tällöin analyysin kohteena ei ole vain yksilön kieleen ja kielenkäyttöön liittyvät havainnot, vaan myös yksilö ja hänen erityinen sosiaalinen maailmansa. (Smith ym., 2009, 196.) Kiinnostus yksilön kognitiivista aktiivisuutta ja mielenprosesseja kohtaan yhdistää tulkitsevan fenomenologisen analyysin myös kognitiiviseen psykologiaan, sillä yksilön kokemusten analysoinnissa kiinnostus kohdistuu erityisesti niihin kokemuksiin, jotka luovat yksilölle huomattavaa mielensisäistä kognitiivista aktiivisuutta, kuten ilmiön tarkastelua, pohdintaa, arviointia, huolta ja yritystä ymmärtää, mitä ilmiö itselle merkitsee. (Smith ym., 2009, 187.)

Tässä pro gradu -tutkielmassa tulkitsevaa fenomenologista analyysia toteutetaan tutkimusmetodina siten, että tarkastelun kohteena ovat haastateltavien luomat merkitykset ja kokemukset kännykän käytön ja heidän sosiaalisen elämän välisestä yhteydestä. Haastateltavien kokemusten sisällöistä pyrin tunnistamaan sellaisia toistuvia tai yhteneviä psykologisia merkitysvivahteita, jotka kertovat

kokonaisvaltaisesti ja yksityiskohtaisesti siitä, miten haastateltavat henkilökohtaisesti kokevat ja ymmärtävät ilmiön. Tämän lisäksi tarkastelen kokemusten ja merkitysten kautta välittyvää vaikutelmaa haastateltavien toimijuudesta ja asemoitumisesta ilmiötä kohtaan, jolloin analyysin kiinnostuksen kohteena ovat Smithin ym., (2009) esittelemät yksilön kielenkäytön funktiot; se millä tavoin hän pyrkii puhuessaan esittämään ja kuvaamaan itseään ja muita eri merkitysten yhteydessä. Asemoitumisen ja toimijuuden tarkastelussa huomioni keskittyy erityisesti toimijuuden aktiivisuuden tai passiivisuuden arviointiin, jolloin tavoitteenani on analysoida toimijuuden mahdollisia rajoituksia eri merkitysten yhteydessä (Jokinen ym., 1993, s39). Tällöin yhdistän tulkitsevaan fenomenologiseen analyysiin retoriseen diskurssianalyysiin liittyvän lähestymistavan, sillä koen näiden kahden lähestymistavan täydentävän toisiaan jakamalla yhteisen kiinnostuksen yksilön sosiaalista maailmaa ja merkitysten rakentumista kohtaan. Myös Smithin ym., (2009, 196) mukaan näillä kahdella lähestymistavalla on potentiaalia täydentää toisiaan ja niitä on yhdistetty epäsuorasti esimerkiksi Flowersin, Duncanin ja Frankisin (2000) ja Johnsonin, Burrowsin ja Williamsonin (2004) sekä Chadwikin, Liaon ja Boylen (2005) sosiaalitieteellisissä tutkimuksissa.

Seuraavaksi esittelen tarkemmin yksilön toimijuutta määritteleviä teorioita, minkä jälkeen siirryn esittelemään ”ihmisten sosiaaliseen elämään” liittyviä teoreettisia käsitteitä ja sitä selittäviä sosiaalipsykologisia teorioita.

2.2 Toimijuuden teoreettinen määritelmä

Toimijuus (*Agency*) voidaan määritellä sosiaalipsykologiassa kahden keskeisen teorianäkökulman mukaan. Näistä ensimmäinen edustaa sosiaaliseen kognitioon ja sosiaaliseen oppimiseen liittyviä teorioita, joista esimerkkinä Albert Banduran (1999) yksilökeskeinen näkökulma toimijuudesta. Banduran määritelmän mukaan yksilön toimijuutta määrittelee keskeisesti hänen asettamansa tavoitteet ja usko siihen, että nämä tavoitteet pystytään saavuttamaan. Toimijuuden perustana nähdään tällöin erityisesti yksilön sisäinen tiedon prosessointi ja määrittely –reflektointi, jonka avulla yksilö luo toiminnalleen merkityksen ja tavoitteet. Tällöin yksilö prosessoi ulkopuolta saamaansa tietoa havaitsemalla eri tiedon lähteitä ja yhdistää havainnot kognitiivisen prosessoinnin ja harjoittelun kautta oikeaan kontekstiin. Havaitsemalla ympäristöä ihminen oppii, miten toimia oikein eri tilanteissa ja pystyy muokkaamaan toimintaansa tilanteiden vaatimusten mukaan. Negatiivinen kokemus voi vaikuttaa heikentävästi

yksilön toimintaan ja positiivinen kokemus puolestaan vahvistaa toimintaa. Tällöin yksilön toimijuuden perustana nähdään keskeisesti yksilön luottamus omiin kykyihin (*self-efficacy*), jolloin yksilön toimintaa motivoi positiivinen kokemus siitä, että hän pystyy toiminnallaan saavuttamaan tavoittelemansa asian. (Bandura, 1999.)

Toista teoreettista näkökulmaa edustaa sen sijaan ihmisten välisiin suhteisiin keskittyvät traditiot, joista keskeisimmin tutkielmaani liittyvät Erving Goffmanin vuorovaikutusteorioihin ja kehysanalyysiin perustuvat näkökulmat yksilön toimijuudesta sekä Gibsonin argumentointiin ja retoriikkaan liittyvät näkökulmat yksilön toimijuudesta. Erving Goffmanin (1959) vuorovaikutusteorioihin perustuvan näkemyksen mukaan yksilön toimijuus voidaan määritellä yksilön yrityksenä hallita toisille esittämänsä vaikutelmaa itsestä. Goffmanin mukaan ihmisten käyttäytymistä voivat myös motivoida monet eri motiivit silloin, kun he yrittävät kontrolloida vaikutelmaansa tilanteessa. Tällöin yksilön toimijuudessa keskeisenä voidaan nähdä se, että yksilö pystyy saavuttamaan ja ylläpitämään esittämänsä vaikutelmaa muiden silmissä, jolloin yksilön toimijuus liittyy siihen pystyykö hän luomaan vakuuttavan todellisia ja uskottavia esityksiä itsestään muille.

Keskeistä toimijuuden määritelmässä on myös Goffmanin kehysanalyysiin (1974) perustuva näkemys siitä, että ihmisten toimijuuteen liittyy itsensä esittämisen lisäksi keskeisesti myös tarve tulkita ja tunnistaa, mitä eri tilanteissa tapahtuu. Goffmanin kehysanalyysiin perustuvan teorian mukaan vuorovaikutus tapahtuu aina jossain kehyksessä (merkitysjärjestelmässä), sillä ilman sitä tilannetta olisi mahdoton ymmärtää. Kyseisen kehysnäkemyksen mukaan ihmiset voivat tulkita tilanteen erityisesti kahden laajan ensisijaisen kehyksen mukaan –luonnollisen tai sosiaalisen. Luonnollisessa kehyksessä tilanteet tulkitaan tapahtumiksi, jossa toiminta näyttäytyy täysin fyysisenä ja tahdosta riippumattomana ja sosiaalisessa kehyksessä tilanteet tulkitaan puolestaan tapahtumiksi, joissa toiminta näyttäytyy tahdonalaisena ja tavoitekontrolloituna.

Gibsonin (2013) näkemyksen mukaan toimijuus voidaan nähdä puolestaan kykynä luoda argumentteja ja haastaa toisen esittämä argumentti retorisesti vasta-argumentilla. Retorinen näkökulma toimijuudesta liittyy keskeisesti myös diskursiiviseen psykologiaan, jonka keskiössä on yksilöiden kielen käyttö ja sen luoma versio todellisuudesta. Diskursiivisen psykologian mukaan toimijuuteen voidaan siis liittää

keskeisesti taitava kielenkäyttö -kyky muotoilla ja perustella argumentteja ja luoda kielen kautta omasta todellisuudesta mahdollisimman positiivinen versio. (Burr, 2003).

2.3 Ihmisten sosiaalista vuorovaikutusta selittävät teorit

Usein ihmisten sosiaaliseen vuorovaikutukseen liittyy tietynlainen sääntöpeli, jossa he toimivat rutiininomaisesti ja se, millaista rutiinia he sosiaalisessa tilanteessa noudattavat, muodostuu heidän aikaisemmista kokemuksista sosiaalisesta kanssakäymisestä toisten kanssa. (Laine, 2005, s140.) Vuorovaikutuksen rutiininomaisuutta kuvastavat hyvin Ervin Goffmanin klassiset teorit sosiaalisen vuorovaikutuksen rituaalisuus ja kasvotyö, joiden mukaan ihmisillä on taipumus toimia sosiaalisissa tilanteissa jollakin tietyllä tavalla (kasvotyö) ja jonkin totutun linjan (rituaali) mukaisesti. Vuorovaikutuksen linjaus puolestaan määrittelee sen, minkälaisen sosiaalisen arvon vuorovaikutukseen osallistuvat henkilöt tilanteessa saavat. Goffmanin määritelmän mukaan sosiaalisella arvolla voidaan tarkoittaa henkilön kasvoja (roolia), jota hän pyrkii tavoittelemaan, ylläpitämään ja suojelemaan vuorovaikutuksen aikana. (Goffman, 2012, 23.)

Kasvoihin liittyy Goffmanin (1955) mukaan keskeisesti myös kunnioitus, jonka muut keskustelukumppanit voivat joko antaa tai kieltää toisiltaan vuorovaikutuksen aikana. Kunnioitus saavutetaan erityisesti onnistuneella kasvojen esityksellä, millä tarkoitetaan sitä, että yksilö onnistuu vakuuttamaan muut siitä roolista, mitä hän esittää vuorovaikutustilanteessa. Tällöin hän myös hallitsee sitä vaikutelmaa, minkä muut hänestä saavat. Usein kasvoihin liittyy myös tunteita, sillä ihmiset voivat olla ylpeitä saamistaan kasvoista ja kunnioituksesta keskustelussa tai puolestaan nolostuneita, jos he eivät ole pystyneet saavuttamaan tai ylläpitämään haluamiaan kasvoja. Tunteita voidaan liittää myös keskustelukumppanin kasvoihin, sillä usein ihmiset kokevat nolostuvansa myös toisen menettäessä kasvonsa. (Goffman, 2012, 24.)

2.3.1 Ehkäisevä ja korjaava kasvotyö

Osittain kasvoihin liitettyjen tunteiden vuoksi, sosiaalisen vuorovaikutuksen onnistumisen kannalta on tärkeää, että keskusteluun osallistuvat henkilöt systemaattisesti suojelevat sekä omia että toistensa kasvoja ja juuri tätä kyseistä molemminpuolista kasvojen suojeilua voidaan kutsua Goffmanin (1955) käsitteellä

kasvotyö (*face-work*). Sekä omia että toisen kasvoja suojellaan vuorovaikutuksen aikana erityisesti ehkäisevän ja korjaavan kasvotyön avulla. Ehkäisevään kasvutyöhön liittyy taktiikat, joiden avulla keskustelijat pyrkivät välttämään kasvoja uhkaavien sanojen ja tekojen huomaamista ja keinot, joilla he pyrkivät ohjaamaan kasvoja uhkaavaa keskustelua toiseen suuntaan. Korjaavaan kasvutyöhön turvaudutaan puolestaan silloin, kun keskustelijat kokevat vahingon jo tapahtuneen ja johtuneen vuorovaikutussääntöjen rikkoutumisesta. Korjaavaa kasvotyötä voi ilmaista joko itse sääntöjen rikkoja puolustautuakseen tilanteessa, tai kasvonsa uhatuksi kokenut henkilö ja muut sivusta katsojat suojellakseen uhattua henkilöä kasvojen menetykseltä. (Cupach & Metts, 1994, 6-8.)

Brownin ja Levinsonin (1987) mukaan yksilöiden kasvutyöhön liittyy erityisesti kaksi universaalia tarvetta, jotka ovat tarve ylläpitää positiivisia kasvoja (*positive face*) ja tarve ylläpitää negatiivisia kasvoja (*negative face*). Positiivisen kasvojen tarpeisiin liittyy erityisesti halu miellyttää itselle tärkeitä henkilöitä ja saavuttaa heidän arvostuksensa. Tällöin yksilön kasvoja voi uhata se, jos tätä yhteenkuuluvuuden tarvetta ja oman esityksen arvoa väheksytään vuorovaikutuksen aikana. Negatiivisten kasvojen tarpeisiin liittyy puolestaan halu tuntea itsensä vapaaksi sosiaalisesta paineesta ja pakotetusta vuorovaikutuksesta. Tällöin yksilön kasvoja voi uhata puolestaan se, jos toinen ei kunnioita tätä vapauden tarvetta ja pakottaa yksilön toimimaan haluamallaan tavalla. Näiden kahden kasvotarpeen tyydyttäminen voi kuitenkin aiheuttaa yksilölle ongelmia, sillä usein toisen kasvotarpeen tyydyttäminen voi samalla uhata toisen kasvotarpeen tyydyttämistä. Välillä yksilö ei esimerkiksi välttämättä haluaisi miellyttää toista, mutta toimii kuitenkin niin tyydyttääkseen toisen positiivisen kasvotarpeen. Samalla hän kuitenkin uhkaa omaa negatiivista kasvotarvetta, koska joutuu toimimaan tällöin oman vapaudentarpeen vastaisesti. Näiden kahden kasvotarpeen samanaikainen tyydyttäminen vaatii yksilöiltä tasapainottelua oman vapaudentarpeen ja toisiin liittymisen tarpeen välillä ja sen hallintaa auttavat erityisesti yksilön ehkäisevän kasvotyön tekniikat. (Cupach & Metts, 1994, 6.)

Kasvokkaisen vuorovaikutuksen kannalta keskeisiä ehkäisevän kasvotyön tekniikoita ovat vastuuvapauslausekkeet (*disclaimers*) (Hewitt & Stokes, 1975) ja kohteliaisuus (*politeness*) (Brown & Levinson, 1987), sillä niiden avulla keskustelijat voivat pyrkiä ennaltaehkäisemään omien tai toisten kasvojen uhkaamista vuorovaikutuksen aikana. Cupachin ja Mettsin (1994) mukaan vastuuvapauslausekkeet liittyvät enemmän yksilön

omien kasvojen suojeluun kun taas kohteliaisuus liittyy erityisesti toisen kasvojen suojeluun vuorovaikutuksen aikana. Vastuuvapauslausekkeet voidaan määritellä lausunnoiksi, joiden avulla yksilö pyrkii vähättelemään toimintaansa liittyviä negatiivisia ominaisuuksia, koska tiedostaa niiden rikkovan odotettua käyttäytymisnormia. Kohteliaisuus voidaan puolestaan määritellä ehkäisevän kasvotyön tekniikaksi, jonka avulla yksilö pyrkii omien kasvojen suojelun sijaan vastaamaan toisen kasvotarpeisiin.

Hewitt ja Stokes (1975) ovat määritelleet tarkemmin viisi vastuuvapauslauseketta, jotka ovat: *suojautuminen, valtuutus, synnin luvallistaminen, kognitiivinen vastuuvapauslauseke sekä pyyntö ehdolliseen harkintaan*. Suojautumisessa yksilö voi esimerkiksi osoittaa epätietoisuutta ja herkkyyttä ehdottaessaan jotain odotuksesta poikkeavaa toimintaa. Valtuutuksessa yksilö voi esimerkiksi osoittaa, että omalle epäsovivalle toiminnalle on riittävän hyvä syy tai itsellä on siihen jokin asiaankuuluva pätevyys. Synnin luvallistamisessa yksilö voi esimerkiksi osoittaa, että epäsoviva käytös on hyväksyttävää jossain tietyssä tilanteessa, eikä sitä tulisi ymmärtää käyttäytymissääntöjen rikkomukseksi. Kognitiivisessa vastuuvapauslausekkeessa yksilö voi esimerkiksi sanallisesti osoittaa hallitsevansa ulkoisesti epäsovivalta vaikuttavaa toimintaa. Pyyntöä ehdolliseen harkintaan yksilö voi puolestaan pyytää toista odottamaan epäsovivan toiminnan tuomitsemista ennen kuin sen on saanut perusteltua kokonaan. (Cupach & Metts, 1994, 8.)

Brown ja Levinson (1987) erottelevat erikseen positiivisen ja negatiivisen kohteliaisuusstrategian, jotka liittyvät aiemmin esiteltyjen positiivisten ja negatiivisten kasvotarpeiden huomioimiseen. *Positiivisella kohteliaisuudella* tarkoitetaan toisen arvostamista ja kahdenkeskeisen yhteyden osoittamista toista kohtaan. Siihen sisältyy esimerkiksi toisen toiveiden ja arvojen huomioiminen keskustelun aikana sekä se, että toisen osoitetaan kuuluvan tärkeään sisäryhmään. *Negatiivisella kohteliaisuudella* tarkoitetaan puolestaan toisen vapauden ja valinnanmahdollisuuden osoittamista keskustelun aikana, jolloin toiselle pyritään osoittamaan, ettei hänen vastaamisensa ole pakotettua tai välttämätöntä. (Cupach & Metts, 1994, 8.)

Kasvokkaaseen vuorovaikutukseen liittyviä korjaavan kasvotyön tekniikoita voivat olla puolestaan *välttely, huumori, anteeksi pyytäminen ja selostus*. Välttely liittyy havaitun kasvojen uhan ja sen aiheuttaman vahingon hallintaan. Jos yksilö esimerkiksi kokee kasvonsa uhatuksi, mutta hän arvioi siitä aiheutuneen vahingon pieneksi, hän voi estää

vahingon laajentumista välttämällä sen huomaamista. (Cupach & Metts, 1994, 9.) Huumorin avulla yksilö pystyy sen sijaan hallitsemaan kasvojensa menetystä tilanteissa, joissa hän on vahingossa rikkonut sosiaalisia sääntöjä ja jotka ovat luonteeltaan harmittomia. Huumorin kautta yksilö voi osoittaa muille ottavansa vastuun teostaan ja pyytämällä siten anteeksi tekoaan ja samalla hän voi osoittaa itsevarmuutta ja sosiaalista kompetenssia. (Edelman, 1985; Fink & Walker, 1977.) Anteeksi pyytämisen kautta yksilö voi puolestaan selkeästi osoittaa olevansa syyllinen toisen kasvojen vahingoittamiseen ja samalla hän voi hakea toiselta sovitusta tekoonsa. Selostus liittyy puolestaan yksilön pyrkimykseen selittää ja puolustaa verbaalisesti sopimatonta käytöstään ja selitysten (*excuses*) avulla yksilö voi pyrkiä pääsemään eroon tuntemastaan syyllisyydestä ja vastuusta käyttäytyessään sopimattomasti toista kohtaan. (Cupach & Metts, 1994, 9.) Puolustusten (*justifications*) avulla yksilö voi puolestaan kehystää tilanteen uudelleen ja sen varjolla väheksyä sopimattoman käytöksensä negatiivisia seurauksia. (Scott & Lyman, 1968.)

Oletan, että älypuhelimien käyttö voi uhata keskustelijoiden kasvoja kasvokkaisen vuorovaikutuksen aikana, jos se häiritsee keskustelijoiden ennakoivaa tai korjaavaa kasvotyötä. Keskustelijoiden kasvoja voivat uhata esimerkiksi puheen keskeyttämiset tai hiljaiset hetket, sillä ne voidaan tulkita osoitukseksi siitä, ettei puhujan esitys ole ollut arvokas tai se ei ole tehnyt vaikutusta (Hänninen, Partanen & Ylijoki, 2001, 353-355.)

2.3.2 Sosiaaliset taidot ja sosiaalinen kompetenssi

Kaikilla sosiaalisten piirien jäsenillä voidaan odottaa olevan jonkinlainen tuntemus tai kokemus kasvotyön käytöstä ja näitä taitoja voidaan kutsua esimerkiksi tahdikkuudeksi tai laajemmin sosiaalisiksi taidoiksi (Goffman, 2012, 31). Goffman (1967) käsittää sosiaaliset taidot universaaliksi, kaikista kulttuureista löytyväksi asiaksi, joka ei kuitenkaan ole kaikkialla samanlaista. Tämä johtuu siitä, että sosiaalisten taitojen keinojen repertuaari voi vaihdella kulttuurien ja yksilöiden välillä. Joissakin kulttuureissa sosiaalisilta taidoilta voidaan odottaa ja vaatia erityisiä piirteitä, kuten esimerkiksi huomaavaisuutta. Yksilölliset erot voivat puolestaan liittyä siihen, että toiset ihmiset ovat sosiaalisesti taitavampia kuin toiset. Jotkut voivat olla esimerkiksi tahdittomampia tai sosiaalisesti kömpelömpiä, jolloin heidän kasvotyönsäkin voi olla vähemmän onnistunutta. (Hänninen, Patranen & Ylijoki, 2005, 355.) Sosiaalisesti taitava, eli sosiaalisesti kompetentti käyttäytyminen edellyttää eri osapuolilta monien

odotusten ja velvoitteiden tiedostamista sekä oman toiminnan sovittamista yhteen niiden kanssa (Laine, 2005, s141).

2.3.3 Vuorovaikutuksen kehys

Kaikkiin vuorovaikutustilanteisiin liittyy myös tulkinta siitä, mitä kyseisessä tilanteessa tapahtuu ja tätä tulkintaa Goffman (1974) kuvaa käsitteellä kehys. Arkielämässä ihmiset usein vaihtavat kehystä siirtyessään tilanteesta toiseen ja usein arkisissa tilanteissa voi esiintyä myös kehysten päällekkäisyyttä. Jokin fyysinen toimenpide, esimerkiksi laastarin laitto voi olla tilanteen ensisijainen kehys, joka on tilanteen toisen kehysten, affektiivisen toimenpiteen (hellyyden osoituksen) sisällä. Tilanteet voivat olla myös sellaisia, joissa toinen ei tiedä sitä kehystä, jonka mukaan toinen toimii. Esimerkiksi neuvottelutilanteet voivat olla sellaisia, sillä yhdellä voi olla siinä oma agendansa, jota toinen ei tiedä. Kehystä voidaan myös pyrkiä ylläpitämään siten, että vuorovaikutuksen osapuolet valitsevat huomionsa kohteeksi vain tilanteen ne piirteet, jotka ovat kehysten kannalta relevantteja. Esimerkiksi lääketieteellisessä kehyksessä lääkärit keskittyvät puheessaan vain potilaan fyysiseen tilaan, jolloin kehysten ulkopuolelle jäävät asiat, kuten esimerkiksi esittäytymiset, jäävät vaille huomiota tai tekemättä. (Hänninen ym., 2005, 356-358.)

Tässä tutkimuksessa vuorovaikutustilanteen kehys voi vaikuttaa ihmisten kokemuksiin kännykän käytöstä esimerkiksi siten, että ihmiset voivat kokea sen käytön ymmärrettäväksi tai hyväksyttäväksi joissakin tietyissä vuorovaikutustilanteissa tai ympäristöissä. Kokemus riippuu siitä, miten kännykän käyttö sopii kunkin tilanteen kehukseen ja miten keskustelijat mahdollisesti kehystävät kännykän käytön osaksi keskustelua.

2.4 Ihmisen sosiaalisuutta ja ihmissuhteita selittävät teoriat

2.4.1 Sosiaalisen vertailun teoria

Ihmisten sosiaalisuutta ja pyrkimystä hakeutua sosiaalisiin suhteisiin toisten kanssa voidaan selittää yksilön motiiveihin ja kognitiiviseen psykologiaan perustuvilla teorioilla, joista oman tutkimusaiheeni kannalta keskeisin liittyy Leon Festingerin (1954) sosiaalisen vertailun teoriaan. Kyseisen teorian mukaan ihmiset pyrkivät

toistensa seuraan siitä syystä, että voisivat luoda sosiaalisesta todellisuudestaan vakaan ja pätevän kuvan ja tämä mahdollistuu vertailemalla omia kokemuksia ja mielipiteitä toisten kanssa. Ihmisten sosiaalisuutta motivoi näin ollen Festingerin mukaan tarve ja halu arvioida omia mielipiteitään suhteessa toisten mielipiteisiin ja tämä vertailu johtaa usein myös yhteisen näkemyksen syntymiseen, jolloin niistä tulee myös yksilön omia näkemyksiä.

Sosiaalisen vertailun teoriaan liittyy Salomon Aschin (1961) klassisen koesarjan osoittama ”konformisuuden ongelma”, jossa ihmiset vertaavat omaa toimintaansa muiden toimintaan ja seuraavat yllättävän suurella todennäköisyydellä toisten toimintaa, vaikka he epäilisivätkin toimivansa tällöin väärin. Sosiaalisen vertailun teoriaan liittyy myös Festingerin (1957) kognitiivisen dissonanssin teoria, jonka mukaan omien mielipiteiden vertaaminen toisten mielipiteisiin voi aiheuttaa yksilölle kognitiivisen ristiriidan, jos niiden välille syntyy liikaa yhteensopimattomuutta. Tämän vuoksi ihmiset pyrkivät säilyttämään ristiriidatonta maailmankuvaa hakeutumalla mieluummin sellaisten ihmisten seuraan, joiden maailmankuva on samankaltainen kuin heidän omansa.

Sosiaalisen vertailun teoria soveltuu tutkimaani ilmiöön siten, että haastateltavat saattavat vertailla omaa kokemusta kännykän käytön yhteydestä sosiaaliseen elämään muiden kokemuksiin, mikä puolestaan saattaa vaikuttaa myös heidän kokemuksiin siitä.

2.4.2 Kiintymyssuhdeteoria

Ihmissuhteiden luomista ja ylläpitämistä itselle merkittäviin ihmisiin voi motivoida myös sisäinen biologinen tarve turvallisuuden tunteeseen, jonka tyydyttäminen on riippuvainen läheiseen henkilöön muodostuneesta kiintymyssuhteesta. Tällaista yksilön sisäistä motivaatiota ihmissuhteisiin voidaan selittää John Bowlbyn (1969) kiintymyssuhdeteorialla, jonka keskeisenä oletuksena on se, että ihmisille on kehittynyt jo varhaislapsuudessa eräänlainen kiintymisen ja vierastamisen taipumus vieraita henkilöitä kohtaan. Kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsi oppii jo varhain erottelemaan hoitajiaan ja tulee valikoivammaksi hoitajiaan kohtaan vierastamalla tuntemattomia ja kiintymällä ensin yhteen ja sen jälkeen useampiin kohteisiin. (Mt.) Perinteisenä varhaisen kiintymyssuhteen pääkohteena on pidetty lapsen vanhempia, joihin lapsi voi olla Ainsworthin, Bleharin, Watersin ja Wahlin (1978) vierastilannetutkimuksen

mukaan kiintynyt joko karttavasti, turvallisesti tai vastahakoisesti. Turvallinen kiintymyssuhde on osoittautunut kansainvälisissä tutkimuksissa yleisimmäksi kiintymyssuhdetyypiksi, mutta eri maiden kulttuurien välillä on myös havaittu vaihtelua eri kiintymystyyppien osuuksissa (Van Ijzendoorn & Kroonberg, 1988).

Yleisesti kiintymyssuhdeteoriassa oletetaan, että lapsen turvallinen kiintymyssuhde antaa hyvän perustan ihmisen sosiaaliselle kehitykselle ja se ennustaa myöhempää itsenäisyyttä ja pätevyyttä ihmissuhteiden muodostamisessa myös aikuisiässä (Bowlby, 1973). Varhaislapsuuden kiintymyssuhteiden turvallisuutta ja turvallisia kasvuoloja on myös pidetty merkittävänä ihmisen myöhempien ihmissuhteiden kehityksen kannalta, jotta ihminen pystyisi luomaan tyydyttäviä tunnesuhteita myös aikuisiässä. Lapsuuden perheen kasvuolojen keskeistä vaikutusta yksilön myöhempiin ihmissuhteisiin on tutkittu muun muassa Quintonin ja Rutterin (1988) tutkimuksessa, jossa todettiin, että vaikeissa kasvuoloissa varttuneista tytöistä suurin osa joutui aikuisiässä vanhempiansa tavoin rikkoutuneiden ihmissuhteiden kierteeseen. Tutkimuksessa havaittiin kuitenkin myös se, että tietyt elämäntapahtumat ja kokemukset, kuten koulumenestys ja avioliitto voivat kuitenkin ohjata yksilön elämänkulkua myös suotuisaan suuntaan (mt.) Yksilön menestymistä ihmissuhteissa ei siis määrittele pelkästään turvallisesti koettu varhaislapsuus, vaan myös muut merkittävät elämäntapahtumat ja kokemukset myöhemmissä elämänvaiheissa.

Kuten edellä mainittu tutkimustulos osoittaa, yksilö tarvitsee turvallisia kiintymyssuhteita merkityksellisissä ihmissuhteissa läpi elämänsä, eikä ainoastaan lapsuudessa. Tämän vuoksi keskeiseen rooliin voi nousta erityisesti aikuisiän läheiset ihmissuhteet, kuten edellä mainittu avioliitto tai sitä vastaavat parisuhteet. Shaver ja Hazan (1993) ja Johnson ja Wiffen (2003) ovatkin kehittäneet John Bowlbyn (1973) kiintymyssuhdeteoriasta ”aikuiskasvu-suhteen teorian”, jonka keskeisenä näkemyksenä on se, että ihminen tarvitsee läpi elämänsä turvallista kiintymyssuhdetta toiseen, jonka lähestymiseen vastaava puoliso tarjoaa aikuisiässä. Teorian keskeisenä näkemyksenä on myös se, että aikuisiän toimivan parisuhteen olennaisimpana tekijänä on parisuhteen turvallisuus, minkä perustana on hyvä tunnetason sitoutuminen kumppaniin. Tämän vuoksi parisuhteen turvallisuuden kokemus korostuu erityisesti parisuhteen kriisitilanteissa, jolloin kumppanin kriittisyys voidaan nähdä protestina keskinäisen tunneyhteyden ja huolehtimisen puuttumiselle. (Shaver & Hazan, 1993.)

Kiintymyssuhdeteoria soveltuu tutkimaan ilmiöön puolestaan siten, että se voi selittää haastateltavan tyytyväisyyttä ihmissuhteisiinsa, kuinka luottavaisesti tai epäröivästi hän kertoo niistä ja miten älypuhelimien käyttö on yhteydessä näihin kokemuksiin.

3. Aikaisempi tutkimus aiheesta

Vaikka älypuhelimet ovat olleet osa ihmisten sosiaalista elämää suhteellisen lyhyen ajan, niiden yleistynyt käyttö ihmisten sosiaalisessa elämässä on herättänyt paljon mediakeskustelua ja huomiota ihmisten keskuudessa. Kännykän käytön yhteyttä ihmisten sosiaaliseen elämään onkin tutkittu runsaasti 2000 –luvulta lähtien, mikä johtuu todennäköisesti siitä, että medialaitteiden käyttö on lisääntynyt runsaasti viime vuosikymmenen aikana ja samalla se on lisännyt yleisesti kiinnostusta kyseistä ilmiötä kohtaan. Esittelen seuraavaksi joitakin keskeisimpiä tutkimuksia siitä, millaisia yhteyksiä kännykän käytön ja ihmisten sosiaalisen elämän välille on löydetty empiirisen tutkimuksen kautta.

3.1 Yhteys sosiaaliseen käyttäytymiseen

Sosiaalisten taitojen kehitys vaatii yksilöltä aktiivista osallistumista kasvokkaiseen vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa. Oletan, että tämä voi olla osasy siihen, miksi kasvokkaisen kommunikaation vähentyminen ja sen korvautuminen teknologiavälitteisellä kommunikaatiolla herättää sekä yleistä huolikeskustelua mediassa että erityistä kiinnostusta teknologian vaikutuksia tutkivien tutkijoiden keskuudessa. Teknologian vaikutusta sosiaalisiin taitoihin on tarkasteltu muun muassa Brignallin ja Valeyn (2005) nykynuoriin, eli ”kyber-nuoriin” kohdistuvassa tutkimuksessa. Kyber-nuoriksi määrittyivät tutkimuksessa henkilöt, jotka ovat kasvaneet Internetkeskeisen arjen ja kommunikaation keskuudessa. Tutkimuksessa havaittiin, että Internetin ” kaikkialle ulottuva käyttö” sekä koulutuksessa, kommunikaatiossa että viihteessä on merkittävästi vähentänyt kasvokkaista vuorovaikutusta nuorten keskuudessa. Brignall ja Valey arvioivat, että kasvokkaisen vuorovaikutuksen väheneminen saattaa pidemmällä aikavälillä vaikuttaa merkittävästi nuorten sosiaalisten taitojen kehittymiseen ja itsensä esittämiseen. En kuitenkaan löytänyt tätä tutkielmaa kirjoittaessani sellaisia esimerkkitutkimuksia, joissa olisi tutkittu teknologian pidempiaikaisia vaikutuksia ihmisten sosiaalisiin taitoihin.

Myös sosiaalisen ahdistuksen ja teknologiavälitteisen kommunikoinnin välillä on havaittu positiivinen yhteys muun muassa Tamyran Piercen (2009) tutkimuksessa. Kyseisessä tutkimuksessa tutkittiin teknologiavälitteistä kommunikaatiota käyttäviä nuoria ja sitä, millainen vaikutus sosiaalisella ahdistuksella on siihen kommunikoivatko he muiden kanssa mieluummin kasvokkain vai teknologiavälitteisesti. Tutkimuksessa havaittiin tilastollisesti merkittävä yhteys sosiaalisen ahdistuksen (yksilö ei koe oloaan mukavaksi puhuessaan toisten kanssa kasvotusten) ja toisten kanssa verkossa puhumisen välillä. Tämä havainto herättää kysymyksiä siitä, tukeeko teknologiavälitteinen kommunikaatio liikaakin yksilön pitäytymistä omalla mukavuusalueella, jolloin sosiaalisesti vähemmän rohkeat yksilöt valitsevat mieluummin ”helpomman” teknologiavälitteisen keinon kommunikoidakseen muiden kanssa? Tällöin vähemmän rohkeat yksilöt saattavat oppia muita heikommin sosiaalisia taitoja ja vieraantua kasvokkaisesta sosiaalisesta kanssakäymisestä.

Myös Madellin ja Muncerin (2007) tutkimuksessa on tarkasteltu nuorten kännykän käytön syitä ja seurauksia. Kyseisen tutkimuksen mukaan keskeisin syy siihen, miksi nuoret haluavat kommunikoida kännykän ja Internetin välityksellä liittyy siihen, että he kokevat tällöin voivansa paremmin kontrolloida vuorovaikutustaan. Kontrollin tunne liittyy tutkimuksen mukaan esimerkiksi siihen, että tietokonevälitteisessä kommunikaatiossa, kuten tekstiviestien kirjoittamisessa, yksilö voi kommunikoida sekä synkronisesti että asynkronisesti. Tällä tarkoitetaan sitä, että yksilö voi valita haluaako hän vastata viestiin välittömästi, eli synkronisesti tai sitten hän voi miettiä hetken vastaustaan ja vastata myöhemmin tai jättää halutessaan kokonaan vastaamatta, jolloin hän voi kommunikoida asynkronisesti. Vastaavanlaista kommunikaation kontrollimahdollisuutta ei kuitenkaan ole kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa, sillä toisen fyysinen läsnäolo vaatii suuremmin välitöntä ja vastavuoroista reagointia, eli synkronista kommunikaatiota. (Madell & Muncer, 2007).

Medialaitteiden välistä yhteyttä sosiaalisiin taitoihin on tutkittu myös yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa, jossa todettiin, että medialaitteiden (television ja kännyköiden) käytön lopettaminen viiden päivän ajaksi lisäsi tutkimukseen osallistuvien nuorten kasvojen ilmeiden lukutaitoa verrattuna ryhmään, joka puolestaan käytti viiden päivän ajan medialaitteita (Uhlsl, Michikyanb, Morrisc, Garciad, Smalle, Zgourouf & Greenfielda, 2014). Myös kännykän käytön ja sosiaalisen käytöksen välistä yhteyttä on tutkittu muun muassa Banjon, Hun ja Sundarin (2008) tutkimuksessa, jossa havaittiin, että

kännykän käyttö voi vähentää vuorovaikutusta vieraiden ihmisten kanssa. Kyseisen tutkimuksen mukaan kännykän käyttäjät ilmaisevat vähemmän halukkuutta auttaa vieraita ihmisiä, mikä todennäköisesti johtuu siitä, että he kiinnittävät vähemmän huomiota ympäristöönsä. Tutkimuksen mukaan kännykän käyttäjät ilmaisevat myös heikommin non-verbaalisia sosiaalisia vihjeitä, kuten hymyilyä ja he saattavat epätietoisesti ilmaista käytöksellään epäystävällisiä non-verbaalisia sosiaalisia vihjeitä. Kännykän käyttö saattaa siis aiheuttaa kännykän käyttäjälle sekä tiedostamatonta että tietoisista epäsosiaalista käyttäytymistä julkisissa paikoissa, sillä se voi viestittää muille, ettei kännykän käyttäjä ole halukas sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Tämä voi johtua siitä, että kännykän käyttöön liitetään yleensä ”henkilökohtaisen tilan otto”, jolla kännykän käyttäjä ilmaisee muille ympärillä oleville ihmisille joko tietoisesti tai tiedostamattaan (non-verbaalisten vihjeiden ja kehonkielen kautta) yksityisyytensä rajoista. (Banjo, ym. 2008.)

Kännykän käytön ja sosiaalisen käyttäytymisen välisestä yhteydestä on löydetty kuitenkin myös päinvastaisia tutkimustuloksia. Muun muassa Cambellin ja Kwakin (2011) tutkimuksessa havaittiin, että kännykän käyttö voi myös lisätä ihmisten välistä kommunikointia julkisissa paikoissa, sillä se voi helpottaa vieraille puhumista. Tutkimuksen mukaan erityisesti sellaiset henkilöt, jotka käyttivät itse runsaasti kännykkää kommunikoivat todennäköisemmin lähellä olevien vieraiden ihmisten kanssa, sillä he haluavat jakaa kännykän kautta lukemiaan uutisia muiden kanssa.

3.2 Yhteys kasvokkaiseen vuorovaikutukseen

Medialaitteiden käyttöön ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen liittyvää tutkimusta on tehty esimerkiksi Tampereen yliopistossa, missä tutkittiin älypuhelimien ja tablettien käytön vaikutusta vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. Kyseisessä tutkimuksessa havaittiin, että älypuheliiniin uppoutuneet vanhemmat reagoivat hitaasti lastensa pyyntöihin ja lasten oli tehtävä paljon töitä saadakseen heidän huomionsa (Lahikainen, Mätkä & Repo, 2015, 205—226). Tampereen yliopiston sosiaalipsykologian lehtori Sanna Raudaskoski kuvaa kyseistä ilmiötä ”medialaitteen tahmeudeksi”, millä hän viittaa siihen, miltä tilanne näyttää sen ihmisen näkökulmasta, joka kutsuu medialaitteeseen uppoutunutta henkilöä kanssaan vuorovaikutukseen. Tämä johtuu siitä, että kännykkään uppoutunutta henkilöä on vaikea kutsua keskusteluun, sillä tämän on vaikea irrottaa laitetta käsistään ja jättää sitä huomiotta (Raudaskoski, 2015).

Medialaitteen tahmeutta voi selittää osittain myös kognitiivisen kuormituksen teoria (*Cognitive load theory*), jonka mukaan ihmisten kognitiivinen kyky voi heiketä silloin, kun yksilö osallistuu useaan sosiaaliseen aktiviteettiin samanaikaisesti. Tämä johtuu siitä, että ihmisillä on rajallinen kyky prosessoida ympäristöstä havaitsemaansa tietoa, jolloin samanaikaiset aktiviteetit aiheuttavat yksilölle kognitiivista ylikuormitusta. (Sweller, 1988.) Näin ollen voisi olettaa, että kännykän samanaikainen käyttö kasvokkaisessa vuorovaikutustilanteessa väistämättä häiritsee jompaakumpaa sosiaalista aktiviteettia, sillä se aiheuttaa kognitiivista ylikuormitusta yksilölle, eikä yksilö pysty kunnolla keskittymään molempien aktiviteettien tiedon prosessointiin. Raudaskosken (2015) mukaan kännykällä voikin suorittaa vain hyvin rutiininomaisia toimintoja ilman, että se vaikuttaisi muuhun yhtäaikaiseen toimintaan. Hyvä esimerkki tästä liittyy kännykän käytön ja motorisen toiminnan (erityisesti kävelyn) yhtäaikaisen toiminnan haastavuuteen. Esimerkiksi katukuvassa ihmisten kävely hidastuu tai he pysähtyvät kirjoittaessaan tekstiviestiä kännykällään. Useimmiten ihmiset myös kiinnittävät vähemmän huomiota ympäristöönsä näprätessään puhelimiaan, jolloin heidän samanaikainen liikkumisensa voi aiheuttaa vaaratilanteita sekä heille itselleen että muille. Humphreysin (2005) tutkimuksessa havaittiin myös, että kännykän käyttö kasvokkaisen vuorovaikutuksen aikana voi aiheuttaa keskustelukumppanille huomattavaa haavoittuvaisuutta tai epä mukavuutta, mikä voi näkyä muun muassa ahdistuksena, epävarmuutena, kokemuksena siitä, että tulee jätetyksi yksin, eikä ole toiselle tärkeä sekä kännykän käyttäjään kohdistuvana harmistuksen osoituksena.

Kleinin (2012) tutkimuksessa osoitettiin puolestaan, että kännykän käyttö voi heikentää kasvokkaisen vuorovaikutuksen sujuvuutta siitä syystä, että tietokonevälikteisessä kommunikaatiossa käytetään hyvin erilaista kieltä verrattuna kasvokkain puhuttuun kieleen. Kleinin mukaan tietokonevälikteisessä kommunikaatiossa käytetään usein paljon sanalyhenteitä ja sellaisia sanontoja, jotka vain tietyt keskusteluryhmän jäsenet ymmärtävät, jolloin tietokonevälikteiseen kommunikointiin liittyvä erityiskieli voi vaikeuttaa ryhmään kuulumattomien henkilöiden osallistumista keskusteluun ja vaikeuttaa ymmärrystä toista kohtaan. Tekstiviestiryhmien tutkimuksissa onkin osoitettu, että tekstiviestien kirjoittaminen rajoittaa sosiaalisen vuorovaikutuksen laajuutta vaikeuttaen ryhmän ulkopuolisten jäsenten osallistumista keskusteluun tai jopa sulkien heidät kokonaan keskustelun ulkopuolelle. (Mts.) Teknologiavälikteisen kommunikoinnin ja kasvokkaisen kommunikoinnin kielen erilaisuus voi siis luoda haasteita toisen ymmärtämisessä ja itsensä esittämisessä toiselle kasvokkaisessa

vuorovaikutustilanteessa, jos keskustelukumppaneilla ei ole yhteistä ymmärrystä kommunikoinnissa käytetystä kielestä.

Teknologiavälitteisestä kommunikaatiosta puuttuu myös kasvokkaiselle vuorovaikutukselle tyypillinen prosodiikka, millä tarkoitetaan puheen rytmin, painotuksen ja intonaation piirteitä. Nämä piirteet ovat tärkeitä erityisesti sen vuoksi, koska ne kertovat puhujan emotionaalisesta tilasta ja mahdollisesta ironiasta. Prosodiikan puute voikin helposti johtaa siihen, että keskustelijoiden on vaikea ymmärtää toisiaan ja viestittää toisilleen todellisia tunteitaan. Tietokonevälitteisessä kommunikaatiossa tunteiden ilmaisua on pyritty tehostamaan erilaisilla hymiöillä ja merkeillä, mutta ne saattavat usein monimutkaistaa tekstin tarkoitusta ja sen ymmärtämistä entisestään. (Klein, 2012.) Myös Medellin ja Muncerin (2007) tutkimuksessa nostettiin esille tekstiviestien tunteen välitykseen liittyvät haasteet. Vaikka kommunikointi tekstiviestien välityksellä luo ihmisille enemmän kontrollin tunnetta vuorovaikutustaan kohtaan, sen negatiivisena puolena voi olla kuitenkin viestin väärinymmärryksen todennäköisyys. Medellin ja Muncerin mukaan väärinymmärryksiä syntyy erityisesti silloin, jos viestit ovat sarkastisia, joten myös heidän tutkimuksensa tukee tekstiviestien prosodiikan puutteen mahdollisia negatiivisia seurauksia.

3.3 Yhteys ihmissuhteisiin

Yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa todettiin, että 73 % amerikkalaisista myöntää käyttävänsä kännykkää tekstiviestien kirjoittamiseen ylläpitääkseen ystävyys-suhteitaan. Siitä huolimatta he arvioivat kasvokkaisen ja verbaalisen kommunikaation tärkeämmäksi ja rikkaammaksi kommunikaatiomuodoksi kuin teknologiavälitteisen kommunikaation erityisesti romanttisissa ihmissuhteissa. Tutkimuksen mukaan ihmiset arvioivat tekstiviestit vähemmän tärkeäksi kommunikaatiomuodoksi ja sen mahdollisiksi haittoiksi arvioitiin väärintulkinta, monitulkintaisuus ja epäselvyys sekä virheellinen ja epäaito representaatio yksilön todellisesta minuudesta. (Klein, 2012.)

Kyseinen tutkimustulos osoittaa siis sen, että todennäköisesti suuri osa ihmisistä arvostaa enemmän kasvokkaista kommunikaatiota erityisesti romanttisissa ihmissuhteissa, mutta kasvokkaisen kommunikaation arvostuksen määrä ei kuitenkaan välttämättä kerro siitä, miten ihmiset todellisuudessa käyttäytyvät asian suhteen. Esimerkiksi Brignallin ja Valeyn (2005) tutkimuksessa osoitettiin, että medialaitteiden

käyttö on vähentänyt merkittävästi nuorten kasvokkaista vuorovaikutusta. Kännykän käytön yhteydestä ihmissuhteiden laatuun, määrään ja kasvokkaiseen kohtaamiseen on osoitettu tosin myös positiivisia ja päinvastaisia tutkimustuloksia, mikä herättää kysymyksiä tutkimustulosten ristiriitaisuuden syistä. Esimerkiksi sveitsiläisen sosiaalitieteiden tutkijan Hans Geaserin (2004) ja yhdysvaltalaisen tutkijan Corbettin (2009) mukaan kännykän käyttö on päinvastoin lisännyt ihmissuhteiden läheisyyttä ja lisännyt ystävien kasvokkaista näkemistä. Myös Hwang Yosumin (2011) kännykän käytön sosiaalisuutta tarkastelevassa tieteellisessä artikkelissa todettiin kännykän lisäävän ihmisten välistä yhteydenpitoa, keskinäistä sitoutumista ja integroitumista ihmissuhteisiin.

3.4 Kännykkäriippuvuus

Jotkut tutkimukset ovat osoittaneet liiallisen kännykän käytön aiheuttavan kännykkäriippuvuutta, millä puolestaan on osoitettu olevan yhteys yksilön heikentyneeseen kykyyn toimia ilman puhelinta sosiaalisessa ympäristössä. Kännykkäriippuvuus voi liittyä erityisesti ystävyysuhteiden ylläpidon tarpeeseen kännykän välityksellä, mikä voi puolestaan johtaa siihen, että ystävyysuhteissa kommunikoidaan enemmän kännyköiden välityksellä kuin kasvotusten. Tällöin yksilöt oppivat kommunikoimaan sujuvasti kännyköiden välityksellä, mutta sen sijaan kasvokkainen kommunikaatio saattaa osoittautua haastavaksi, sillä yksilöt eivät ole tottuneet toisen fyysiseen läheisyyteen keskustelun aikana. Leungin, Konijn, Tanisin, Utzin ja Lindenin (2007) tutkimuksen mukaan kännykkäriippuvuus voi vaikuttaa erityisesti nuorten käyttäytymiseen, sillä heidän sosiaaliset ja kognitiiviset taidot ovat vielä kehitysvaiheessa. Kyseisessä tutkimuksessa tutkittiin 624 nuoren kännykän käyttöä ja havaittiin, että liiallinen kännykän käyttö voi aiheuttaa nuorille vapaa-ajan tylsistymistä, sensaation hakemista, itsetunnon heikkenemistä sekä muita riippuvuuskäyttäytymisen muotoja. Nuorten kännykkäriippuvuuden ja sosiaalisen käyttäytymisen välistä yhteyttä puoltaa myös Etelä-Taiwanin nuoriin kohdistunut vuoden 2009 tutkimus, jossa havaittiin selkeä yhteys nuorten ongelmallisen kännykän käytön ja huomattavien masennusoireiden välillä (Cheng-Fang Yen., Tze-Chun Tang., Ju-Yu Yen., Huang-Chi Lin., Chi-Fen Huang., Shu-Chun Liu & Chih-Hung Ko., 2009).

4. Tutkimuskysymys

Millainen merkitys kännykällä on haastateltavien sosiaalisessa elämässä?

Ihmisten sosiaalisen elämän määrittelin tähän tutkimukseen rajatusti käsittelemään neljää eri aihealuetta: 1) ihmisten arkista kännykän käyttöä 2) heidän kännykän käyttöönsä ihmissuhteissa 3) heidän kännykän käyttöönsä sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa ja kokemusta sosiaalisten taitojen yhteydestä kännykän käyttöön sekä 4) heidän kokemustaan ihmisten sosiaalisen elämän ja kännykän käytön tulevaisuudesta.

Kännykän käytön merkitystä haastateltavien sosiaalisessa elämässä analysoin siten, että pyrin tunnistamaan 1) millaisia yhteneviä ja erityisiä psykologisia merkitysvivahteita haastateltavien kokemuksista löytyy, 2) millaiseksi haastateltavat asemoivat itsensä ja muut suhteessa ilmiöön sekä 3) millaisena haastateltavien toimijuus näyttäytyy heidän kokemustensa ja merkitysten yhteydessä. Yleisemmin kiinnostuksen kohteena ovat tutkittavan ilmiön seuraukset ihmisten toimintaan ja toimijuuteen; miten eri merkityskontekstit mahdollisesti kutsuvat esiin niihin soveltuvaa asemoitumista ja toimijuutta tai vastaavasti rajoittaa niihin sopimatonta toimijuutta. Tämä puolestaan voi havainnollistaa mielenkiintoista tietoa siitä, millaista toimintaa nämä merkityskontekstit joko mahdollistavat tai rajoittavat ihmisten jokapäiväisessä sosiaalisessa elämässä.

Psykologisten merkitysvivahteiden tunnistamisessa, tulkinnassa ja selittämisessä hyödynnän erityisesti Goffmanin (1955; 1957) kasvotyöhön, kasvokkaiseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisiin taitoihin liittyviä teorioita, yksilön toimijuutta selittäviä sosiaalipsykologisia teorioita sekä Festingerin (1957) sosiaalisen vaihdon teoriaa. Tällöin huomioni keskittyy siihen, onko ihmisten puheessa tunnistettavissa kyseisiin teorioihin liittyviä selityksiä, joiden kautta he tekevät ilmiötä itselleen ymmärrettäväksi.

5. Tutkimusaineiston esittely ja analyysi

Tutkimuksen aineisto on kerätty laadullisilla menetelmillä, joten sen ensisijaisena tavoitteena ei ole koota mahdollisimman suurta aineistoa sattumanvaraisesti. Aineiston keruun tavoitteena on sen sijaan mahdollisimman asiaankuuluvan kieliaineiston

kokoaminen (*corpus construction*) (Bauer & Gaskell 2000, s. 33-34). Tämän tutkimuksen kieliaineisto on kerätty harkinnan varaisella ”lumipallo-otannalla”, millä tarkoitetaan sitä, että aineistoa varten valitut haastateltavat on kerätty aineiston aiheesta kiinnostuneiden avainhenkilöiden välityksellä siten, että kyseiset henkilöt ovat tuoneet haastatteluun uusia aiheesta kiinnostuneita tutkittavia henkilöitä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 88.) Pyrin myös valitsemaan haastatteluihin nuoria ja aikuisia haastateltavia, joten myös ikäriteeri määritteli aineistonkeruun otantaa.

Ennen haastatteluaineiston keruuta etsin jo olemassa olevaa empiiristä tietoa kännykän käytön ja sosiaalista vuorovaikutuksen välisestä yhteydestä, kännykän käytöstä ihmissuhteissa sekä kännykän käytön ja sosiaalisten taitojen välisestä yhteydestä. Niiden perusteella sain alustavaa tietoa siitä, millaisia tutkimustuloksia ilmiön suhteen oli jo ennestään löydetty ja millaisiin asioihin haluisin puolestaan itse tutkimuksessani keskittyä ja millaista tietoa haluaisin saada ja mahdollisesti tuottaa lisää ilmiöstä. Huomasin, että ilmiöön liittyvä aikaisempi empiirinen tutkimustieto on enemmän keskittynyt ihmisten toiminnan ja asenteiden määrälliseen todentamiseen. Tästä syystä päätin tutkia ilmiötä laadullisella menetelmällä ja keskittyä kokonaisvaltaisemmin siihen, mitä ihmiset ajattelevat ilmiöstä ja millaisia omakohtaisia kokemuksia heillä on ilmiöstä. Kohdistamalla analyysin yksilöiden kokemuksiin ja niiden yksityiskohtaiseen tarkasteluun oletan saavani tarkempaa laadullista tietoa siitä, miksi aiemmissa ilmiöön liittyvissä tutkimuksissa on saatu niin ristiriitaisia tuloksia kännykän käytön ja sosiaalisen elämän välisestä yhteydestä.

5.1 Yksilö- ja ryhmähaastattelut aineistonkeruumetodina

Haastatteluihin valittiin aiemmin esittelemälläni harkinnan varaisella lumipallo-otannalla 3 miestä ja 5 naista, jotka ovat iältään 12-59 -vuotiaita. Haastatteluaineisto koostuu kolmesta kahden hengen ryhmähaastattelusta ja kahdesta yksilöhaastattelusta. Kahden hengen ryhmähaastattelut on muodostettu osittain iän ja sukupuolen mukaan niin, että yhteen ryhmään on valikoitu kaksi 12 -vuotiaista tyttöä (Essi ja Niina), toiseen kaksi 37-38 –vuotiaista naista (Seija ja Lotta) ja kolmanteen kaksi 24-54 –vuotiaista miestä (Matti ja Jukka). Yksilöhaastatteluihin puolestaan on osallistunut yksi 59 -vuotias nainen (Piia) ja yksi 16-vuotias mies (Niilo). Seuraavaan taulukkoon on koottu lyhyesti kunkin haastateltavan taustatiedot. Haastateltavilla on peitenimet yksityisyyden suojan vuoksi.

Haastateltavien taustatiedot: sukupuoli, ikä ja perhetilanne**Naiset (5):**

Piia = 59, naimisissa, neljän aikuisen lapsen äiti

Essi = 12, perheeseen kuuluu vanhemmat ja kaksi sisarusta

Niina = 12, perheeseen kuuluu vanhemmat ja kaksi sisarusta

Seija = 37, naimisissa, yhden pienen lapsen äiti

Lotta = 36, naimaton, ei lapsia

Miehet (3):

Matti = 54, naimisissa, kahden aikuisen lapsen isä

Jukka = 25, avosuhteessa, ei lapsia

Niilo = 16, perheeseen kuuluu vanhemmat ja kaksi sisarusta

Sekä yksilö- että ryhmähaastatteluiden tavoitteena oli kerätä ensisijaisesti tietoa haastateltavien henkilökohtaisista kokemuksista ja merkityksistä tutkittavaa ilmiötä kohtaan. Tämän lisäksi ryhmähaastattelut tuottivat tietoa myös yhteisesti jaetuista kokemuksista ja merkityksistä ilmiötä kohtaan. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan erityisesti yksilöhaastattelut tuottavat henkilökohtaisia näkemyksiä ilmiöistä, sillä yksilöhaastattelussa tutkijan ja tutkittavan välille muodostuu eräänlainen ”terapeuttinen suhde”, jolloin haastateltavat voivat keskittyä erityisesti siihen, miten he itse asioista ajattelevat. Sen sijaan ryhmähaastatteluissa haastateltavien huomio keskittyy enemmän siihen, mikä on heille yhteistä haastatteluryhmän jäsenenä, jolloin varsinaiset henkilökohtaiset kokemukset voivat suodattua pois. (mt.) Olen kuitenkin pyrkinyt muodostamaan sellaisia haastatteluryhmiä, joissa haastateltavat pystyisivät ilmaisemaan sekä henkilökohtaisia että yhdessä neuvoteltuja merkityksiä ilmiöstä. Oletan, että haastatteluryhmien pieni koko ja homogeenisuus voivat edesauttaa turvallisen ja rennon ilmapiirin syntymistä ryhmässä ja sitä kautta rohkaista haastateltavia ilmaisemaan myös henkilökohtaisia kokemuksia ilmiöstä. Sen lisäksi ryhmähaastattelut muodostettiin siten, että haastateltavat tunsivat jo ennestään toisensa ja nuorten ja naisten ryhmähaastatteluissa haastateltavien välillä oli myös ystävyyssuhde. Myös haastateltavien tuttuus voi edesauttaa luottamuksellisen ilmapiirin muodostumista haastateltavien välille ja sitä kautta rohkaista heitä ilmaisemaan myös henkilökohtaisia näkemyksiä ilmiöstä.

Päätin muodostaa haastattelukysymykset viiden teeman ympärille, jotka ovat 1) kännykän käyttö arjessa 2) kännykän käyttö ihmissuhteissa 3) kännykän käyttö sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja sen yhteys sosiaalisiin taitoihin sekä 4) kännykän käyttö tulevaisuudessa. Näihin teemoihin liittyen muodostin puoli-strukturoidun haastattelurungon, jota käytin haastattelun tukena ja ohjaavana työkaluna. Puolistrukturoitu haastattelurunko rajaa myös sopivasti keskustelua siten, että haastattelut eivät poikkea liikaa toisistaan ja keskustelu keskittyy ensisijaisesti tutkittavaan aiheeseen. Puolistrukturoidussa haastattelurungossa tarkoitetaan sitä, että haastattelukysymykset ovat kaikille haastateltaville samat, mutta niihin ei liity valmiita vastausvaihtoehtoja, jolloin haastateltavat saavat vastata kysymyksiin omin sanoin (Eskola & Suoranta, 1998). Toteutin haastattelut haastateltaville tutussa rauhallisessa ympäristössä, jossa ei ollut läsnä muita henkilöitä haastattelun aikana. Haastattelupuheen taltioinnissa käytin hyödyksi Iphonen ääninauhuria.

5.2 Analyysivaihe 1: Kokemusperäisten merkitysten tunnistaminen

Haastatteluiden toteutuksen jälkeen aloitin aineiston muodostamisen litteroimalla haastattelupuheen tekstitiedostoiksi. Litteroinnissa käytin tekstin tarkkaan mikroanalyysiin sopivaa tarkkuutta litterointimerkkien valinnassa, jolloin aineistoon merkittiin myös haastateltavien puheen sävy, puheessa pidetyt tauot sekä päälle puhumisen alku- ja loppukohdat. Litteroinnin jälkeen päätin hyödyntää analyysin alkuvaiheessa laadulliseen tutkimukseen erikoistunutta Atlas.ti -ohjelmaa, johon siirsin kaikki 5 litteroitua haastatteluaineistoa. Kyseinen analyysiohjelma sopii mielestäni erityisen hyvin aineiston alustavaan analyysiin, sillä koen Ruusuvuoren, Nikanderin ja Hyvärisen (2010) tavoin, että ohjelma voi nopeuttaa ja helpottaa tutkimusprosessin melko työläitä aineiston organisointiin ja erittelyyn liittyviä vaiheita varsinaista analyysia varten. Analyysiohjelmien käyttö ei kuitenkaan ole laadullisessa tutkimuksessa mikään itsestäänselvyys, sillä niiden epäillään luovan laadullisen tutkimuksen periaatteille ”vieraan logiikan” tutkimuksen tekemiseen, jolloin ne pyrkivät jäljittelemään määrällisiä tutkimuksia (Ruusuvuori ym., 2010, 395). Vaikka laadullisiin analyysiohjelmiin kohdistetaankin jonkin verran kritiikkiä, näen ohjelman käytön siitä huolimatta perusteltuna analyysin alkuvaiheessa. Analyysiohjelman etuna on esimerkiksi se, että se voi toimia tutkijan ajattelun ja tulkinnan apuvälineenä (Mason, 2002), jolloin se auttaa tutkijaa aineiston hallinnassa ja erityisesti työskenneltäessä

puhuttujen aineistojen kanssa. Itse käytin kyseistä ohjelmaa oman analyysini apuvälineenä, eli hyödynsin ohjelmaa nopeuttaakseni haastatteluaineiston organisointia tutkimusongelman kannalta keskeisten osioiden etsimistä varten.

Ennen aineiston luokittelua ja erittelyä analyysiohjelmalla, luin koko aineiston huolellisesti läpi useamman kerran ennen kuin aloin tekemään siihen alustavia merkintöjä. Smithin ym., (2009) mukaan tulkitsevan fenomenologisen analyysin ensimmäisessä vaiheessa aineistoon tutustutaan ensin perusteellisella lähiluvulla, jonka aikana siihen ei tehdä vielä mitään merkintöjä tai päätelmiä tekstin sisällöstä. Aineistoon tutustumisen jälkeen analyysissä siirrytään aineiston lähianalyysiin, jossa analyysi kohdistuu koko tekstiin ja etenee rivi riviltä siten, että tekstistä pyritään tunnistamaan kokemusperäisiä väitteitä, huolia ja tunteita. Yleensä analyysi etenee siten, että kokemusperäinen materiaali tunnistetaan ensin yhdestä haastattelusta ja sen jälkeen edetään seuraaviin haastatteluihin ja niiden kokemusperäisen materiaalin tunnistamiseen. Tekstistä poimitaan tällöin havaintoja, jotka kuvailevat haastateltavalle tärkeitä asioita (avainasioita ja puheenaiheita) ja samalla pyritään tulkitsemaan sitä, miten ja miksi haastateltava käsittelee kyseisiä puheenaiheita; miksi haastateltavalla esimerkiksi on tietynlaisia huolia tiettyjen kontekstien yhteydessä. Kielenkäytön ja käsiteltävän kontekstin tarkastelu auttaa tutkijaa hahmottamaan haastateltavan merkitysten muodostumista ja samalla tutkija voi muodostaa alustavia tulkintoja haastateltavan tulkitsemista merkityksistä. (Smith ym., 2009, 80.)

Lähianalyysin jälkeen tulkitseva fenomenologinen analyysi etenee alustavien teemojen tunnistamisen vaiheeseen, jossa aineiston analyysi keskittyy kokemusperäisen materiaalin kommentointiin. Smithin ym. (2009) mukaan aineiston kommentoinnissa voi keskittyä joko puheen sisällön kuvailuun, kielenkäytön funktioiden tarkasteluun tai puheen konseptuaaliseen tasoon. Itse keskityin tunnistamaan ja kommentoimaan aineistosta tutkimusongelmani tavoitteiden mukaisia selontekoja, jotka liittyvät 1) ilmiön henkilökohtaisen merkityksen pohdintaan ja suhtautumiseen ilmiötä kohtaan sekä 2) haastateltavan kielenkäytön funktioihin; siihen miten haastateltava puhuessaan asemoituu (*position*) ilmiötä kohtaan ja millaisena hänen toimijuutensa näyttäytyy pohtimiensa merkitysten yhteydessä. Asemoitumisella tarkoitan Jokisen ym., (1993, 39) määritelmän mukaista ”toimijan aseman vaihtelua” samalla toimijalla haastattelupuheen eri vaiheissa. Tällöin kiinnostuksen kohteenani on se, millaisen vaikutelman haastateltava pyrkii itsestään antamaan puhuessaan ja millaisen

vaikutelman hän joko tietoisesti tai tiedostamattaan antaa itsestään eri merkitysten yhteydessä.

Aloitin kokemusperäisten merkitysten (teemojen) tunnistamisen, eli aineiston ”ensimuistiinpanojen” kokoamisen naisen yksilöhaastattelusta (Piia), minkä jälkeen siirryin systemaattisesti seuraavien haastatteluiden analysointiin. Kokemusperäisten merkitysten tunnistamisen kriteerinä painotin Smithin ym., (2009) strategiaa, jossa litteroidusta tekstistä etsitään ”esiin nousevia malleja”; sellaisia materiaalin sisäisiä piirteitä, joissa painottuu selkeästi yhteneviä tai poikkeavia ominaisuuksia ja merkitysvivahteita. Ensimuistiinpanojen kokoamisvaiheessa analyysi kohdistuu myös kokonaisvaltaisesti ja yksityiskohtaisesti koko aineistoon, jolloin tavoitteena on välttää aineiston pinnallista lukua ja vain tiettyjen odotettujen havaintojen kommentointia tekstistä (Smith ym., 2009, 80). Tämän vuoksi kohdistin analyysin kaikkiin sellaisiin puheenvuoroihin, joissa haastateltavat pohtivat, arvioivat tai kuvailevat ilmiöön liittyviä kysymyksiä ja pyrin hahmottamaan ensimuistiinpanojen kuvailevissa kommentteissa niiden sisältöä ja kielenkäyttöä.

Ensin kokosin jokaisen haastattelun kuvailevat kommentoinnit erikseen erillisiin taulukoihin. Tämän jälkeen aloitin ensimmäisen haastattelun ensimuistiinpanojen tarkemman tarkastelun ja alustavien teemojen hahmottelun. Muutin muistiinpanot alustaviksi teemoiksi Smithin ym., (2009) strategian mukaisesti siten, että pyrin muodostamaan ”ytimekkään väitteen” siitä, mikä kommentteissa on keskeisintä. Teemat muodostetaan tulkitsevassa fenomenologisessa analyysissä myös yleensä siten, että ne kertovat jotain havaintojen ”psykologisesta luonteesta” ja ovat riittävän kuvailevia ja kontekstisidonnaisia. Teemojen myös oletetaan kertovan siitä, mikä aineistossa on keskeisintä kokonaisuutena, jolloin ne reflektivat sekä haastateltavien originaaleja sanoja että haastateltavan tulkintoja niistä. (Smith ym., 2009, 92.)

Lopulliset teemat muodostin siten, että ryhmittelin ensimmäisen haastattelun ensimuistiinpanojen kommentit niiden sisältöä kuvaaviin alustaviin teemoihin. Ensimmäisen haastattelun keskeisimmiksi merkityksiksi tunnistin ”häiritsevän kännykän käytön määrittelyn” ja ”hyväksyttävän kännykän käytön määrittelyn”. Tämän jälkeen kiinnitin huomiota tarkemmin näiden merkitysten yhteydessä käytettyyn kieleen ja pyrin vastaamaan tarkemmin kysymykseen: millainen kännykän käyttö määritellään häiritseväksi tai hyväksyttäväksi ja minkä vuoksi? Pyrin löytämään tähän kysymykseen vastauksen kiinnittämällä huomion merkitysten yhteydessä käytetyn kielen retorisiin

ominaisuuksiin: siihen miten vahvasti tai epävarmasti haastateltava ilmaisee näkemyksensä ja millaisen vaikutelman hän itsestään antaa näkemyksen esittämisen yhteydessä.

Kielenkäytön tarkemman tarkastelun jälkeen havaitsin hyväksyttävän ja häiritsevän kännykän käytön määrittelyn lisäksi myös neutraalin, välinpitämättömän ja ristiriitaisen suhtautumisen kännykän käyttöön, joiden perusteella ryhmittelin viisi pääteemaa ja sisällytin niiden yhteyteen niihin yhtenevät kokemuseräiset merkitykset. Seuraavassa luvussa esittelen tarkemmin IPA –analyysiprosessissa määritellyt teemat ja niiden esiintymisen koko aineistossa.

5.3 Analyysivaihe 2: Aineistosta esiin nousevat teemat

IPA –analyysi haastateltavien kokemuksista: Millainen merkitys älypuhelimella on haastateltavien sosiaalisen elämän yhteydessä

1. Älypuhelin on yhteydessä omaan sosiaaliseen elämään negatiivisesti ”häiritsevä laite”

- 1.1 Oma kännykän käyttö häiritsee omaa ehkäisevää kasvotyötä toista kohtaan sosiaalisessa vuorovaikutustilanteessa”- perinteisten vuorovaikutussääntöjen tiedostaminen ”ei pysty keskittyy, ei se kuuntele yhtään”
- 1.2 Toisen kännykän käyttö uhkaa omia kasvoja kahdenkeskeisissä vuorovaikutustilanteissa –epävarmuus itseä kohtaan ”en ole riittävän tärkeä”
- 1.3 Toisen kännykän käyttö uhkaa omia ”kasvoja” virallisissa vuorovaikutustilanteissa – epävarmuus toista kohtaan ”ei sitä kiinnosta ptkääkään”

2. Älypuhelin on yhteydessä omaan sosiaaliseen elämään positiivisesti ”tärkeä laite”

- 2.1 Älypuhelin tyydyttää oman viihtyvyyden ja toiminnallisuuden tarpeen – kännykkä on jatkuvasti läsnä oleva seuralainen, jonka seurassa ei koskaan joudu olemaan yksin ”on se kyl sellainen viihdyke”
- 2.2 Älypuhelin helpottaa yhteydenpitoa ystäviin ja lisää oman sosiaalisen elämän hallinnan tunnetta ”sä tavoitat ihmiset nopeasti”

3. Älypuhelin on yhteydessä tietyn kohderyhmän sosiaaliseen elämään – minä kännykän käyttäjäryhmän ulkopuolella ”harmiton nuorten laite”

- 3.1 Älypuhelimet kuuluvat nykynuorten sosiaaliseen elämään, joten heiltä ei voi vaatia perinteisten sosiaalisten sääntöjen noudattamista ”ei niiltä voi sitä pois ottaa, se kuuluu niiden sosiaaliseen-”

4. Älypuhelin kuuluu kaikkien ihmisten normaaliin arkeen – minä kännykän käyttäjäryhmän jäsenenä ”kaikkien arkiväline”

- 4.1 Toisen kännykän käyttö ei uhkaa omia kasvoja vuorovaikutustilanteessa -perinteisten vuorovaikutussääntöjen soveltaminen ”jos se ei tee sillä oikeestaan mitään”
- 4.2 Älypuhelimien käytöstä on tullut normaali olemisen tapa arkisissa ihmissuhteissa - kenenkään ei tarvitse enää noudattaa perinteisiä vuorovaikutussääntöjä ”eihän kukaan lähde ilman kännykkää minnekään”

5. Älypuhelimien käyttö on poikkeava tapa ihmisten sosiaalisessa elämässä – yleistävä huolipuhe ”haitallinen, epäilyttävä laite”

- 5.1 Älypuhelimien yleistäminen on määritellyt sitä, miten usein ja millä tavoin ihmisiä kohdataan ja ollaan heidän kanssa vuorovaikutuksessa ” Ei välttämättä tarvii ees nähä ketään ihmistä”
- 5.2 Älypuhelin mahdollistaa ja tukee sääntövapaata vuorovaikutusta – yksisuuntainen, monitulkintainen ja vaikeasti ennustettavissa oleva vuorovaikutus ”sinne voi periaattees kirjottaa ihan mitä vaa”
- 5.3 Älypuhelin mahdollistaa yksilön valtaa korostavan ”valikoivan vuorovaikutuksen” mikä voidaan tulkita joko yksilön kasvoja uhkaavaksi tai suojaavaksi toiminnaksi ”sä pystyt käyttämään tätä vähän niinku varjona”

Olen ryhmitellyt yllä olevaan taulukkoon tiivistetysti koko haastatteluaineistossa esiintyvän kokemuseräisen materiaalin kännykän käytön merkityksistä haastateltavien sosiaalisessa elämässä. Tulkitsin, että näitä merkityksellisiä kokemuksia kuvastavat keskeisimmin viisi pääteemaa, jotka ovat: 1) älypuhelin on yhteydessä omaan sosiaaliseen elämään negatiivisesti ”häiritsevä laite” 2) älypuhelin on yhteydessä omaan sosiaaliseen elämään positiivisesti ”tärkeä laite” 3) Älypuhelin on yhteydessä tietyn

kohderyhmän sosiaaliseen elämään – minä kännykän käyttäjäryhmän ulkopuolella ”harmiton nuorten laite” 4) Älypuhelin kuuluu kaikkien ihmisten normaaliin arkeen – minä kännykän käyttäjäryhmän jäsenenä ”kaikkien arkiväline” 5) Älypuhelimien käyttö on poikkeava tapa ihmisten sosiaalisessa elämässä – yleistävä huolipuhe ”haitallinen, epäilyttävä laite”. Näihin teemoihin sisältyvät merkitykset (teemat) korostuivat yhtenevästi joko useamman haastateltavan puheessa ”yhteisesti jaettuina kokemuksina” tai yhden haastateltavan puheessa ”yksilöllisinä kokemuksina”. Esittelen seuraavaksi tarkemmin nämä IPA -analyysiprosessissa määritellyt teemat ja niihin sisältyvät merkitykset haastateltavien kokemuksista.

5.3.1 Negatiiviset henkilökohtaiset kokemukset

Teema 1: Älypuhelin on yhteydessä omaan sosiaaliseen elämään negatiivisesti ”häiritsevä laite”

Tähän pääteemaan sisällytin sellaisia kokemuksia, joissa haastateltavat määrittelevät älypuhelimien ja sen käytön ensisijaisesti omaa sosiaalista vuorovaikutusta ja ihmissuhteita häiritseväksi laitteeksi. Tulkitsin myös kokemuksissa esitetyn kielenkäytön perusteella, miten paljon haastateltavat korostivat kokemuksen ”omakohtaisuutta tai henkilökohtaista merkitystä” ja kuinka paljon he puolestaan ottivat henkilökohtaista etäisyyttä kokemukseensa. Sisällytin tähän teemaan ne kokemukset, missä haastateltavat joko suoraan tai epäsuorasti ilmaisivat kokemuksen henkilökohtaista merkitystä, sillä arvioin niiden kertovan älypuhelimien yhteydestä haastateltavien omaan sosiaaliseen elämään. Havaitsin, että henkilökohtaisen kokemuksen merkittävyyteen vaikutti myös se, millainen suhde haastateltavilla itsellään oli älypuhelimeen. Tulkitsin, että haastateltavilla oli joko välttelevä tai kiinteä suhde älypuhelimeen riippuen siitä, kuinka keskeiseksi he arvioivat älypuhelimien tarpeellisuuden omassa arjessaan. Välttelevässä suhteessa älypuhelimeen kokemuksissa korostui enemmän oman sosiaalisen elämän riippumattomuus älypuhelimesta ja kokemus siitä, ettei älypuhelin ole varsinaisesti vaikuttanut omaan sosiaaliseen elämään. Kiinteässä suhteessa älypuhelimeen korostui puolestaan oman sosiaalisen elämän riippuvaisuus älypuhelimesta ja kokemus siitä, että älypuhelin on keskeisesti yhteydessä omaan sosiaaliseen elämään. Tämän teeman yhteydessä haastateltavien kokemuksissa korostuu kiinteä, mutta epäilevä suhde älypuhelimeen, jolloin älypuhelimella voi olla

keskeinen, mutta häiritsevä rooli omassa sosiaalisessa elämässä. Aloitan näiden merkityksellisten kokemusten esittelyn ensimmäisestä väitelausekkeesta.

Oma kännykän käyttö häiritsee omaa ehkäisevää kasvotyötä toista kohtaan sosiaalisessa vuorovaikutustilanteessa - perinteisten vuorovaikutussääntöjen tiedostaminen

Tämä merkitys esiintyi kahden miespuolisen haastateltavan (Matti ja Niilo) puheessa, mutta ei muiden haastateltavien puheessa. Keskeistä kokemusten ilmaisussa oli ”tunne siitä, ettei pysty itse keskittymään toisen puheeseen ja kuuntelemaan toista silloin, kun itse käyttää älypuhelinia, ”toisen sanoja menee ohi, joutuu pyytämään toista toistamaan asiansa tai vastaamaan toiselle jotain sopimatonta”. Nämä toiminnot kuuluvat keskeisesti Goffmanin (1955) kasvotyön teoriaa soveltavaan ehkäisevän kasvutyön määritelmään, jossa toisen kasvoja pyritään suojelemaan ”positiivisen kohteliaisuuden” osoituksella. Tällöin pyritään osoittamaan toisen arvostamista kahdenkeskeisen yhteyden osoittamisella ja toisen toiveiden huomioimisella (Brown & Levison, 1987.) Jos älypuhelin häiritsee omaa keskittymistä toisen kuunteluun, häiritsee se todennäköisesti silloin myös toisen huomioimista, eli toisen kasvojen suojelua. Älypuhelimien häiritsevää vaikutusta omaan ehkäisevään kasvutyöhön havainnollistavat seuraavat haastatteluotteet:

I: Millä tavoin se sitte (.) näkyis tai millä tavalla se sitte ilmenis et millä tavalla se sit häiritsis

Niilo: No ei se (naurahtaen) keskity yhtään siihen puhumiseen, vaa (.) ei kuuntele yhtään tai sit sanoo jotain pahaa

I: Et se keskittyminen tavallaan

Niilo: Jooh

I: Okei (.) tuleks sulle mieleen joku semmonen (.) esimerkkitilanne tai sun joku omakohtanen kokemus

Niilo: Kyl omakohtanenki kokemus on välillä

I: Onks se semmonen et sä oot ite käyttäny vai onks sun kaveri käyttäny sillon tota puhelinta (.) tai sit joku muu, et onks se, millanen tilanne se on ollu

Niilo: Ite oon käyttäny kännykkää sillon

Matti: Kyl mä oon huomannu itse asiassa että (.) vaimon kanssa on tässä keskusteltu ja sit mä oon, että ”ai niin mitä sä sanoit” tulee mun (.) kysymyksiäni sitten kun on jotain (mainitsee vaimonsa nimen) sanonut, että se vaikuttaa siihen keskustelun sujuvuuteen ja (.) kuulemiseen myös että en mä välillä kuulekkaan mitään mitä se sanoo

Matti: --liikaa sitä tulee käytetty (.) varsinki ku jos mul on lapsenlapsi hoidossa niin sillon tulee turhan paljon oltuu sen kännykän kanssa (.) et pitäs keskittyä siihen hommaan jota on tekemässä, jos se jotain keskittymistä vaatii (mm) Ja, sithän se

saattaa tämmöisissä (.) just tämmöisissä sosiaalisissa tilanteissa kun on toisen ihmisen kanssa ja (.) kännykkään tuijottaa, niin saattaa loukata sitä toista ihmistä.

Haastatteluotteista voi havaita, että kokemuksen ilmaisuun liittyy Niilon osalta aluksi itsestä etäisempää kielenkäyttöä ”—*no ei se (naurahtaen) keskity yhtään*” ja vasta myöhemmin kokemus paljastuu omakohtaiseksi ilmaisussa ”*ite oon käyttäny kännykkää sillon*”. Sen sijaan Matin kokemuksen ilmaisuun liittyy selkeästi omaa suhdetta korostavaa kielenkäyttöä ”—mä oon—”, jossa haastateltava ottaa selkeämmin omakohtaisen vastuun kokemuksestaan jo puheenvuoronsa alussa. Oman syyllisyyden tiedostamista ja tunnustamista voidaan selittää puolestaan Goffmanin (1955) kasvotyön teoriaa soveltavalla korjaavan kasvotyön määritelmällä, jonka mukaan yksilö pyrkii suojelemaan omia tai toisen kasvoja sellaisessa vuorovaikutustilanteessa, jossa kokee syyllistyneensä perinteisten vuorovaikutussääntöjen laiminlyöntiin, kuten tässä tapauksessa toisen kasvojen suojelun laiminlyöntiin (Cupach & Metts, 1994, 9). Esimerkiksi Niilon kielenkäytössä havaittu ”*naurahuksen*” ele voidaan tulkita korjaavan kasvotyön tekniikoihin kuuluvaksi ”huumorin” ilmaisuksi, jonka kautta yksilö voi osoittaa ottavansa vastuun epäsovinnasta käyttäytymisestä ja hallitsevansa sitä (Edelman, 1985). Matin kielenkäytöstä voi tulkita sen sijaan selkeämmin oman epäsovinnan toiminnan tiedostamista ja tunnustamista, mutta hänen kielenkäytössä havaittu ilmaisu ”*se vaikuttaa siihen*” voidaan tulkita korjaavan kasvotyön tekniikoihin kuuluvaksi ”selitykseksi”, jonka kautta yksilö voi puolustaa epäsovinnaa käyttäytymistään ja pyrkiä eroon sen aiheuttamasta syyllisyyden tunteesta.

Toisen kännykän käyttö uhkaa omia kasvoja kahdenkeskeisissä vuorovaikutustilanteissa –epävarmuus oman arvontuntoa kohtaan:

Tämä merkitys esiintyi lähes kaikkien haastateltavien puheessa yhtä nuorta mieshaastateltavaa lukuun ottamatta (Niilo). Haastateltavien kokemuksia yhdisti ajatus siitä, että ”toisen kännykän käyttö voidaan kokea loukkaavaksi”, sillä se voi viestittää toiselle, ettei tämä ole ”yhtä tärkeä kuin kännykkä”. Aikuisten naishaastateltavien (Piia, Seija ja Lotta) kokemuksissa esiintyi myös omakohtainen uhrikokemus häiritsevistä kännykän käytöstä, jossa kokemukseen liitettiin omakohtainen tunne loukkaantumisesta. Muut haastateltavat sen sijaan esittivät toista loukkaavan kännykän käytön kokemuksen ”muiden ihmisten tai toisen henkilön näkökulmasta”, jolloin he eivät itse henkilökohtaisesti ilmaisseet loukkaantuneensa toisen kännykän käytöstä.

Vanhemman naishaastateltavan (Piia) omakohtaista uhrikokemusta havainnollistaa seuraava haastatteluote:

Piia: Kyllä (naurahtuen) kyllä mua henkilökohtaisesti häiritsee että jos mä oon jonkun kanssa keskustelemassa ja se koko ajan kattoo jotain matsia tai jotain muuta täs näin ja toisella silmällä (.) jos ei siitä oo sovittu että sopiiks se että (.) musta se on (2) ehkä, mä oon niin vanhanaikainen että mä koen että se on pikkasen loukkaavaa--.

Haastatteluotteessa Piia korostaa heti puheenvuoronsa alussa painokkaasti omaa suhdetta puheenaiheeseen ilmaisussa ”kyllä – kyllä mua henkilökohtaisesti häiritsee”, mikä osoittaa selkeästi kokemuksen henkilökohtaista merkittävyyttä hänelle. Tämän jälkeen Piia kokee kuitenkin tarpeelliseksi perustella kriittisempää kokemustaan ilmaisussa ”jos mä oon jonkun kanssa keskustelemassa”, mikä rajaa kännykän käytön häiritsevyyden kokemusta erityisesti kahdenkeskeisiin keskustelutilanteisiin. Tämän lisäksi Piia määrittelee tarkemmin häntä häiritsevän kännykän käytön ilmiössä ”jos ei siitä oo sovittu et sopiiks se”, mikä rajaa kännykän käytön häiritsevyyden kokemusta myös sellaiseen kännykän käyttötapaan, mistä ei olla yhteisesti sovittu. Tämän jälkeen haastateltavan kielenkäytöstä voi tulkita itseen ja omaan kokemukseen kohdistuvaa epävarmuutta ilmaisussa ”ehkä mä oon niin vanhanaikainen”, minkä jälkeen haastateltava vähentää kriittisen kokemuksen henkilökohtaista merkittävyyttä ilmaisussa ”mä koen että se on pikkasen loukkaavaa.”

Tulkitsin Piian epäröivän ja selittelevän kielenkäytön ilmaisevan jossain määrin Brownin ja Levinsonin (1987) määrittelemien positiivisten ja negatiivisten kasvotarpeiden tiedostamista siten, että hän tiedostaa toisen kännykän käytön laiminlyövän hänen omiin kasvoihin liittyviä positiivisia kasvotarpeita, mutta samalla hän tiedostaa laiminlyövänsä omalla huomion tarpeella toisen kasvoihin liittyviä negatiivisia kasvotarpeita. Piian epäröivä kielenkäyttö voidaan tulkita Hewitin ja Stokesin (1975) ehkäisevän kasvotyön tekniikoihin kuuluvaksi ”suojautumiseksi”, jonka kautta yksilö voi osoittaa epätietoisuutta ja herkkyyttä ehdottamaansa epäsovivaa käyttäytymistä kohtaan. Tällöin yksilö voi suojella erityisesti omia kasvoja vuorovaikutustilanteessa. Piian kielenkäytössä havaitut perustelut häiritsevälle kännykän käytölle voidaan tulkita myös ehkäisevän kasvotyön tekniikoihin kuuluvaksi ”Synnin luvallistamiseksi”, jossa yksilö voi osoittaa oman epäsovivan käytöksen hyväksyttäväksi jossain tietyssä tilanteessa, kuten tässä tapauksessa toisen huomion vaatimisen itselle tärkeässä keskustelutilanteessa. Myös seuraava haastatteluote naisten

ryhmähaastattelusta (Seija ja Lotta) havainnollistaa omakohtaista kokemusta kännykän käytön häiritsevyydestä kahden keskeisessä vuorovaikutustilanteessa:

I: --Mites te koette et se kännykkä (.) niin voisko se häiritä kahen ihmisen välistä keskustelua?

Seija: Voi se häiritä

Lotta: Ky-yllä, kyllä

I: Niin, millä tavoin?

Lotta: No-o, läsnäolo, että hm (.) tulee semmonen, et olenko minä oikeasti tärkeä, et jos se kännykkä vie sen huomion, siis läheisissä ihmissuhteissa varsinkin

Seija: Kyl se kasvokkaisissa keskusteluissa voi siis merkitä (.) siis sehän voi pilata ihan kaiken

Haastatteluotteessa Lotta ilmaisee henkilökohtaisen kokemuksensa kännykän käytön häiritsevyydestä itseen kohdistuvana epävarmuutena omasta tärkeydestä toiselle ja korostaa kännykän käytön häiritsevyyttä erityisesti ”läheisissä ihmissuhteissa”. Tämä kokemus havainnollistaa hyvin sitä, miten toisen kännykän käyttö voi uhata omia kasvoja, eli Goffmanin (1967) määrittelemää omaa arvoa ja sen kokemista vuorovaikutustilanteessa. Vastaavasti omien kasvojen menetykseen tai sen uhkaan voi vaikuttaa puolestaan toisen ehkäisevän kasvotyön epäonnistuminen ja häiriintyminen kännykän käytöstä, koska ”kännykkä vie toisen huomion”, eikä toinen kykene tällöin osoittamaan riittävän vakuuttavasti Brownin ja Levisonin (1987) määrittelemää positiivista kohteliaisuutta omaa esitystä kohtaan. Myös Seija ilmaisee korostetusti kännykän käytön häiritsevyydestä kasvokkaisessa keskustelussa ilmaisussa: ”siis sehän voi pilata ihan kaiken” ja ilmaisun kielenkäytön painokkuus paljastaa näkemyksen henkilökohtaisen merkittävyyden. Se, että Lotta korostaa erityisesti ”läheisen henkilön kännykän käytön häiritsevyyttä” ja uhkaa omille kasvoille herättää epäilyksiä myös siitä, että toisen kännykän käyttö saattaa heikentää myös omaa luottamusta toista kohtaan. Tulkitsen kännykän käytön aiheuttavan luottamuksen heikentymistä siitä syystä, että läheisempiin henkilöihin yleensä luottaa enemmän kuin vieraampiin henkilöihin, mutta siitäkin huolimatta haastateltava korostaa erityisesti läheisen henkilön kännykän käytön häiritsevyyttä. Läheisen henkilön kännykän käytön häiritsevyyttä saattaisi kuitenkin selittää John Bowlbyn (1973) kiintymyssuhdeteoria, sillä ihmisillä on erityinen tarve luoda läheiseen henkilöön tunneyhteys, jota läheisen henkilön kännykän käyttö puolestaan saattaa häiritä. Seuraavat haastatteluotteet havainnollistavat kännykän käytön häiritsevyyden kokemusta puolestaan nuorten ryhmähaastattelussa (Essi ja Niina) ja miesten ryhmähaastattelussa (Matti ja Jukka):

Jukka: Mut sehän on, ohan se nyt silleen loukkaavaa periaatteessa ku sä meet jotain näkemään niin ihan varta vasten ja sit se vaik puhuu vaan jonku toisen henkilön kaa puhelimesta (.) se on tietty eri asia jos se on joku tärkeä asia, mikä pitää hoitaa heti (.) mutta siis jotain jaaritteluita toisen henkilön kanssa, niin on se vähän kiusallista (mm) kuitenkin, tietty (.) jos sä oot jonku kaverin kanssa ja te katotte yhdessä vaik jotain videoita tai vastaavaa (mm) ni on se nyt silleen ihan ookoo sillon (.) et sillon sä keskityt sit taas siihen kaveriin (.) vaik sul on se kännykkä

Matti: Niin no joo, se on niinku yhdessä tekemistä, et te teette yhdessä sitä (.) videoo vaikka (mm) ja sit tää on erikseen tää että säe h (.) pistät kakkossijalle sen henkilön ja sen kanssa puhumisen että (mm) keskusteleet jonku muun kanssa (mm) joko puhelimesta taikka, viesteillä

--

Niina: No kyllähän se alkaa ärsyttää

Essi: Niin jos sitä ei kiinnosta kun samalla aikaa käyttää puhelinta

Niina: Mm, ellei se oo silleen et tota niinku (.) tietää et se oikeesti kuuntelee, et se kattoo suhun niinku välillä ja ööh (.) ei tee niinku oikeestaan mitään sillä puhelimesta et niinku (.) Ei keskity siihen puhelimeen vaa keskittyy enemmän siihen kuuntelemiseen (mm)

Essi: Mut jos se toinen vaa koko ajan kattoo vaa puhelinta

Niina: Nii tai sit] esim tavallaan sit ei pysty kunnolla keskittyy (mm)

Ensimmäisessä haastatteluotteessa Jukka ilmaisee henkilökohtaisen kokemuksen kännykän käytön häiritsevyydestä ilman omakohtaisen uhrikokemuksen korostusta ilmaisussa ”sehän on, onhan se nyt loukkaavaa”. Tulkitsin Jukan kielenkäytöstä häiritsevän kännykän käytön tarkempaa perustelua, jossa häiritseväksi kännykän käytöksi määritellään tietynlainen kännykän käyttötapa: ”toisen kanssa jaarittelu puhelimesta”. Vastaavasti Jukan kielenkäytössä nostetaan esiin myös hyväksyttäviä kännykän käyttötapoja omassa seurassa, joiksi määritellään ”tärkeiden asioiden hoitaminen” ja ”yhteinen kännykän käyttö”. Yhteisen kännykän käytön hyväksyttävyyttä selitetään ilmaisussa ”silloin sä keskityt taas siihen kaveriin, vaik sul on se kännykkä”. Tulkitsin myös Matin kielenkäytöstä häiritsevän kännykän käytön tarkempaa perustelua, jossa häiritseväksi kännykän käyttötavaksi määritellään niin ikään ”jonkun muun kanssa puhuminen joko puhelimesta tai viestillä”. Sekä hyväksyttävän että häiritsevän kännykän käytön tarkempi perustelu voidaan tulkita Hewittin ja Stokesin (1975) ehkäisevän kasvotyön ”synnin luvallistamisen” tekniikaksi, sillä sen avulla yksilö voi osoittaa oman tai toisen epäsovikkaan käytöksen hyväksyttäväksi jossain tietyssä tilanteessa.

Myös toisessa haastatteluotteessa Niina ilmaisee henkilökohtaisen kokemuksen kännykän käytön häiritsevyydestä ilman henkilökohtaista uhrikokemusta ilmaisussa ”kyllähän se alkaa ärsyttää”. Ilmaisun kielenkäytön painokkuus ja tunnepitoiset

sanavalinnat paljastavat kokemuksen kuitenkin henkilökohtaisesti merkittäväksi. Tulkitsin myös Essin kielenkäytön perusteella ”tietynlaisen kännykän käyttötavan” häiritseväksi, jollaiseksi määritellään ”jatkuva puhelimeen katsominen”. Sen sijaan Niinan kielenkäytön perusteella tulkitsin myös hyväksyttävän kännykän käyttötavan omassa seurassa, jollaiseksi määritellään ”vähemmän keskittynyt ja lähes huomaamaton kännykän käyttö”. Myös näiden kokemuksiin liittyvät perustelut voidaan tulkita Hewittin ja Stokesin (1975) ehkäisevän kasvotyön ”synnin luvallistamisen” tekniikoiksi, jolloin tietynlaista kännykän käyttöä ei luokitella häiritseväksi omassa seurassa.

Havaitsin naishaastateltavien (Piia, Seija, Lotta) kokemuksia yhdistäväksi piirteeksi sen, että toisen häiritsevä kännykän käyttö voi herättää erityisesti itseen kohdistuvia negatiivisia tunteita, kuten epävarmuuden tunteita, surua ja riittämättömyyden tunnetta. Nuoremman naishaastateltavan (Niina) kokemus poikkesi vanhempien naishaastateltavien kokemuksista siten, että toisen häiritsevä kännykän käyttö herätti ennemmin toiseen (kännykän käyttäjään) kuin itseen kohdistuvia negatiivisia tunteita, kuten ”ärsyyntymistä”. Samalla havaitsin, että vanhempi naishaastateltava (Piia) jossain määrin pyrki väheksymään omaa loukkaantumiskokemusta pehmentämällä kriittistä näkemystään häiritsevästä kännykän käytöstä ja välttämällä siten negatiivisten tunteiden kohdistamista kännykän käyttäjään. Tunteiden kohdistamiseen liittyviä eroja voi selittää se, että vanhemmat naishaastateltavat pyrkivät ennemmin tyydyttämään Brownin ja Levinsonin (1987) määrittelemiä toisen negatiivisia kasvotarpeita kuin omia positiivisia kasvotarpeita, jolloin he voivat pyrkiä välttelemään oman tarpeen laiminlyönnin huomaamista. Toisen kännykän käytön häiritsevyyden ilmaisuun liittyvä välttely voidaan määritellä puolestaan korjaavaan kasvutyöhön sisältyväksi ”välttelyn” tekniikaksi, jossa yksilö välttelee huomaamasta omia kasvoja uhkaavaa toimintaa.

Toisen kännykän käyttö uhkaa omia ”kasvoja” virallisissa vuorovaikutustilanteissa – epävarmuus toista kohtaan

Tämä merkitys esiintyi Piian, Niinan ja Matin haastattelupuheessa ja kaikkien kokemuksia yhdisti näkemys siitä, että toisen kännykän käyttö häiritsee ja uhkaa omia kasvoja erityisesti ”virallisemmassa tilanteissa, joissa haluaisi itse esiintyä muille ja muiden kuuntelevan omaa tai toisten esitystä”. Myös tämä kokemus havainnollistaa

sitä, miten kännykän käyttö voi häiritä yksilön ehkäisevää kasvotyötä ja erityisesti siihen liittyvää positiivisen kohteliaisuuden osoittamista toista kohtaan (Brown & Levinson, 1987). Sen lisäksi haastateltavien kokemukset havainnollistavat Goffmanin (1974) vuorovaikutuskehykseen soveltuvaa tulkintaa siitä, millaisessa ”kehyksessä” kännykän käyttö on erityisen häiritsevää. Tämän merkityksen yhteydessä sellaiseksi määritetty ”virallinen vuorovaikutustilanne” ja edellisten merkityksen yhteydessä puolestaan ”kahdenkeskeinen vuorovaikutustilanne”. Kännykän käytön häiritsevyyttä virallisessa vuorovaikutustilanteessa havainnollistaa hyvin seuraava haastatteluote:

I:--tuleeks jotain muita sellasii erityisiä sosiaalisia tilanteita mieleen että missä se vois olla erityisen häiritsevää se kännykän käyttö

Niina: Mmh (.) no tota esim (.) no jos on tehny jonku esitelmän ja, koulussa ja sitten jos joku vaa käyttäs siellä puhelinta niin kylhän se häiritsis (3)

I: Onks se sitte et se vie sunki tavallaan huomion, että sä et pysty keskittyä pitää sitä sun esitelmää vai?

Niina: Nooh, sitte haluis että kaikki kuuntelee sitä sun esitelmää eikä niin ööh tota jotku tietyt tyypit vaa kuuntelee ja jotku on vaa puhelimella eikä keskity siihen ollenkaan

I: Mm (.) Niin voisko se liittyä sit myös siihen kokemukseen et toinen niinku arvostaa sitä sun esitelmää (mm) kun sit se ei tavallaan sitte[

Niina: Nii ku se] ku räplää puhelimella niin se viestittää vähän semmosta ettei kiinnosta pätäkääkään

Haastatteluotteessa Niinan kielenkäytössä ei suoraan korostu henkilökohtainen merkitys, sillä hän ilmaisee kokemuksen hieman itsestä etäisemmin ”sinän” roolissa. Siitä huolimatta haastateltavan painokas ilmaisutyyli erityisesti ilmaisussa ”kylhän se häiritsis” osoittaa kokemuksen henkilökohtaisesti merkitykselliseksi. Niinan kielenkäytössä korostuu myös ”tietynlaisen yleisön merkitys” kännykän käytön häiritsevyyden kokemukseen. Tulkitsin häiritsevyyden merkitystä korostavaksi yleisöksi sellaisen, jossa ”kaikki eivät keskity esitykseen”. Myös seuraava haastatteluotteet havainnollistavat kännykän käytön häiritsevyyttä virallisissa vuorovaikutustilanteissa:

Piia:--eniten mua sitten ehkä häiritsee se että kun mä oon niinku, esimerkiksi työntekijät (.) esimerkiksi päiväkodin henkilöstö tai jossain päiväkodin tämmösessä puistossa jossa on henkilökuntaa (.) että jos siellä henkilökunta koko ajan pitää kännykkää ja katsoo eikä oo niinku kontaktissa niihin tavallaan niinku asiakaskuntaansa niin se häiritsee mua siis aika suuresti (mm) kuin myös työryhmä palaverissa jos siellä koko ajan katotaan kännykkää eikä olla keskittyneitä että ENEMMÄN MUA häiritsee se semmoisissa virallisemmissa tilanteissa.

I: Onks se tavallaan se keskittyminen mikä sitten [

Piia: JOO] ja tavallaan myös se, että toisen asia ei kiinnosta ja silloin kun ollaan itse äänessä niin puhutaan ja oletetaan että kaikki kuuntelee, mutta sit kun jollain toisella on asiaa niin sitten katotaankin mikä missäkin kuuluu että (.) ne on ne asiat mitkä kiusaa mua enemmän, ei niinkään ne mitä tapahtuu siviilielämässä, koska omille ystäville voi sanoa että heitä pois nyt se kännykkä et mä haluan jutella mut sit tällaisissa virallisemmissa tilanteissa tai työelämässä se häiritsee aika tavalla.

--

Matti: Plus sit ku työelämässä aikanaan niin tota ah (.) kyl mä hämmästyin sitä (.) silloin oli kännykät aika uusia vielä (mm) kun mä näin tota havainnoin, että nuori polvi ihan surutta kokouksissa naputtelee sitä kännykkää (.) kun mä olin palavereissa, niin mä olin tottunut siihen, että kännykköjä ei katella palavereissa (.) et silloin keskitytään vaa siihen, mitä on sillä henkilöllä asiaa joka on sillä hetkellä äänessä (.) Ja sit ihmiset ehkä LUULI että ne pystyvät hoitamaan (.) hoitamaan ne kaks asiaa yhtä aikaa tai keskittyy kahteen asiaan (.) mut ei ne pystyny (mm) Ja toisaalta sitten jos niinku se palaverin aihe ei ollu (.) tarpeellinen heille, niin miksi tulivat ylipäätään palaveriin (mm) et se on niinku (.) huono kompromissi, että he tulivat palaveriin, mutta eivät kuunnelleet siellä mitään vaan keskittyivät siellä muihin asioihin sitte—

Ensimmäisessä haastatteluotteessa Piian kielenkäytössä korostuu useassa kohtaa kokemuksen omakohtaisuus, joka näkyy heti alun ilmaisussa: ”eniten mua sitten ehkä häiritsee”. Myös Piian kielenkäytössä korostuu ”tietynlaisen yleisön merkitys” kännykän käytön häiritsevyyden kokemiseen, joka tässä esimerkissä määrittyy ”asiakaskunnaksi”. Piian kokemuksen yhteydessä ei kuitenkaan koeta tietynlaisen yleisön kännykän käyttöä häiritseväksi, vaan päinvastoin huomio keskittyy tietynlaisen henkilön, ”työntekijän” kännykän käyttöön tietynlaisen yleisön, ”asiakkaiden” seurassa, mikä määrittelee kännykän käytöstä häiritsevän virallisessa tilanteessa.

Haastatteluotteen lopussa Piia nostaa esiin kännykän käytön häiritsevyyden myös ”työpalaveritilanteessa” ja perustelee häiritsevyyttä vastaavalla tavalla kuin Niina edellisessä haastatteluotteessa, jossa kännykän käytön häiritsevyyttä määritteli erityisesti se kuuntelevatko kaikki omaa esitystä. Myös kolmannessa haastatteluotteessa Matti nostaa esiin kännykän käytön häiritsevyyden työpalaveritilanteessa ja perustelee häiritsevyyttä niin ikään toisten kiinnostuksen puutteella esitystä kohtaan.

Havaitsin, että tämän merkityksen yhteydessä haastateltavat eivät kuitenkaan ilmaisseet yhtä avoimesti tunteita kuin kahden keskeiseen vuorovaikutukseen liittyvän merkityksen yhteydessä. Piian, Niinan ja Matin tietynlaisen ”turhautumisen tai suuttumuksen tunteen” voi kuitenkin tulkita heidän kielenkäytöstään: äänen painon nousun ja kiihtymyksen ilmaisuissa ”enemmän mua, joo, luuli” sekä ”toisen kännykän käytön häiritsevyyden” korostamisena ”se häiritsee, ettei kiinnosta ptkääkään”. Näiden havaintojen perusteella tulkitsin, että häiritsevä kännykän käyttö voi herättää virallisissa

tilanteissa ensisijaisesti itsestä ulospäin kohdistuvia ärsyntyntymisen ja turhautumisen tunteita. Se, että haastateltavat ilmaisevat selkeämmin itsestä ulospäin kohdistuvia negatiivisia tunteita tämän merkityksen yhteydessä saattaa kertoa siitä, että haastateltavien on helpompi arvioida kännykän käyttö häiritseväksi virallisemmissa tilanteissa kuin kahden keskeisessä vuorovaikutustilanteissa. Tämä voi johtua siitä, että virallisiin tilanteisiin liittyy yleensä selkeämmin tiedostettavat ja havaittavat sosiaaliset säännöt, kuten kännykän käytön kieltäminen oppituntien aikana, kun taas kahden keskeisessä vuorovaikutustilanteessa sosiaaliset säännöt ovat aina neuvoteltavissa ja vähemmän tiedostettavissa tai havaittavissa.

5.3.2 Positiiviset henkilökohtaiset kokemukset

Teema 2: Älypuhelin on yhteydessä omaan sosiaaliseen elämään positiivisesti ”tärkeä laite”

Älypuhelin tyydyttää oman viihtyvyyden ja toiminnallisuuden tarpeen – kännykkä on jatkuvasti läsnä oleva seuralainen, jonka seurassa ei koskaan joudu olemaan yksin

Tämä merkitys esiintyi kaikkien muiden haastateltavien kokemuksissa, paitsi vanhemman naishaastateltavan (Piia) kokemuksessa. Haastateltavien kokemuksia yhdistäväksi tekijäksi nousi vaikutelma siitä, että älypuhelimien ensisijaisena käyttötarkoituksena on ”oma viihtyminen”, kuten pelien pelaaminen ja videoiden katsominen ja vasta sen jälkeen yhteydenpitäminen muihin. Tämä ilmeni erityisesti ilmaisuissa, joissa haastateltavat korostivat ”tarvitsevansa ja käyttävänsä kännykkää erityisesti yksin ollessa ja tylsinä hetkinä. Kokemusta havainnollistavat hyvin seuraavat haastatteluotteet:

Lotta: Siinä] kun on kotona (.) SILLON kun tulee viesti (.) mä katson sen (mm) ööh, ja heti kun on vähänkään tylsää (.) niin mä alan surffaamaan (mm) Se on ihan totta, että se[

Seija: Niin] jossain bussipysäkillä kun on (.) varsinkin kun on näitä odotustilanteita[

Lotta: JUST näin] semmonen hetkellinen[

--

I: Millasissa tilanteissa sit taas ei voi olla ilman

Jukka: No jos on joku pieni taukokin niin (naurahdus) kyl se nyt (.) ÄKKII tulee katottuu vähän

Matti: Niin joo tämmösiä[

Jukka: VAIK ei nyt tarviskaan]

Matti: LUPPO AJAT tulee täytettyä kännykän käytöllä aina
Jukka: Nii (.) Jos ei nyt tarviskaan oikeesti kattoo sinä aikana et ku sä oot kahvitaulla esimerkiksi töissä ni kyl sitä aika herkästi tulee se kännykkä käteen (naurahdus)

Molemmissa haastatteluotteissa haastateltavat ilmaisevat selkeästi kännykän tärkeyttä ja tarpeellisuutta ”luppoaikoina” ja silloin ”kun on vähänkään tylsää”. Näiden havaintojen perusteella tulkitsein, että älypuhelimella pyritään tyydyttämään ensisijaisesti omaa viihtyvyyden ja toiminnallisuuden tarvetta, jotta ei tarvitsisi kokea tylsistymistä tai toimettomuutta. Toisaalta oletan, että oman viihtyvyyden tunteen voisi tyydyttää myös vaihtoehtoisella tavalla, kuten ystävien tapaamisella ja yhteisellä viihtymisellä. Haastateltavien kokemusten perusteella kännykän viihdyttävyydestä saa kuitenkin ylivertaisen vaikutelman muunlaisiin viihdykkeisiin nähden, koska ”se on aina helposti saatavilla ja jatkuvasti lähettyvillä”. Tämä herättääkin kysymyksiä siitä, pyritäänkö kännykän kautta tyydyttämään ehkä liikaakin omaa viihtyvyyden tarvetta ja korvaamaan jotain muita viihtymisen tapoja, vai olisiko jossain määrin hyödyllistä oppia sietämään myös tylsyyttä ja toimettomuutta?

Oma kiinteä suhde älypuhelimeen ja älypuhelimien tietynlainen valta itseen ja omaan toimintaan havainnollistui erityisesti aikuisten naishaastateltavien (Seija ja Lotta) kokemuksissa. Tämä ilmeni oman älypuhelimien käytön ja sen ”välttämättömyyden” avoimena tunnustamisena, jossa korostettiin kännykän välttämättömyyttä ja tärkeyttä omassa arjessa vertailemalla sen puuttumista ”alastomuuden tunteeseen” ja ”epätietoisuuteen siitä, miten voisi tulla toimeen ilman sitä. Kokemusta havainnollistavat hyvin seuraavat haastatteluotteet:

I: Mut mites sit tuntuuks teist koskaan siltä et te ette vois olla ilman puhelinta
Seija Tuntuu

Lotta: En mä vois kans myös enää olla

Seija: Et se jos sä unohdat sen ku sä lähet töihin aamulla, tai mihin nyt ikinä voi lähteä koska vaan niin, kyl mä mieluummin myöhästyn töistä kun jätän sen puhelimen (.) kotiin.

Lotta: Niin et siit tulee vähän semmonen (.) alastonki olo (.) ihan ku ois, jotenki (.) lompakko ja kaikki nää (.) jääny kotiin, et (.) et sä voi lähtee ilman niitä

--

Seija: Nii JA SIT se on] myös semmonen viihdyke tavallaan et (mm) jos mä oon esimerkiksi töissä ja mulla on (.) tauko (.) niin mitäs sitte jos mulla ei oookkaan sitä puhelinta, et mitäs mä sitten teen[

Lotta: Niin]et mitä sä sit teet

Seija: Et sit mä vaan syön ja, mitäs mä sitten teen

Lotta: Kattelet seiniä ja

Seija: Et sit jos siel ei oo ketään ihmisiääkään kenen kaa vois puhuu
I: Niin sit sul on se puhelin
Seija: Ni sit mul ois se puhelin

Ensimmäisessä haastatteluotteessa älypuhelimien välttämättömyys ja yksilön toimintaa hallitseva merkitys havainnollistuu Seijan ilmaisussa ”kyl mä mieluummin myöhästyn töistä kun jätän sen puhelimen kotiin”. Tässä ilmaisussa älypuhelimien tärkeyttä arvioidaan normaalin arkisen toiminnan ”työnteon” yhteydessä, johon verrattuna oman kännykän läsnäolo arvioidaan tärkeämmäksi kuin tunnollinen työnteke. Lotan kokemuksessa älypuhelimien välttämättömyys ja vaikutus omaan arkiseen toimintaan havainnollistuu ilmaisussa, jossa hän kokee ”olonsa alastomaksi” ilman puhelinta. Toisessa haastatteluotteessa älypuhelimien välttämättömyys ja vaikutus omaan toimintaan korostuu puolestaan Seijan ilmaisussa ”niin mitäs sitte jos mulla ei oookkaan sitä puhelinta, et mitäs mä sitten teen”. Tulkitsen tämän ilmaisun havainnollistavan selkeästi haastateltavan omaan toimintaan kohdistuvaa epävarmuutta ja heikentyvää kykyä toimia itsenäisesti ilman kännykkää. Tämän vuoksi oletan, ettei kännykän henkilökohtaista tärkeyttä korostava merkitys ja kiinteä suhde älypuhelimeen välttämättä vaikuta pelkästään positiivisesti omaan toimintaan ja sitä kautta omaan sosiaaliseen elämään.

Älypuhelin helpottaa yhteydenpitoa ystäviin ja lisää oman sosiaalisen elämän hallinnan tunnetta

Kaikkien haastateltavien kokemuksissa korostui positiivinen merkitys siitä, että ”kännykät helpottavat ja lisäävät yhteydenpitoa ystäviin”. Sen sijaan ”oman sosiaalisen elämän hallinnan tunteen lisääntymiseen” liittyvä merkitys esiintyi vain Seijan ja Matin kokemuksissa. Tähän havaintoon liittyi selkeästi yhtenevä omakohtainen kokemus siitä, että ”lankapuhelimen aikaista” sosiaalista elämää oli haastavampaa hallita kuin nykyistä sosiaalista elämää. Myös tämän kokemuksen yhteydessä korostettiin sitä, että kännykkä helpottaa yhteydenpitoa ystäviin, minkä lisäksi se helpottaa myös tapaamisista sopimista ja myöhästymisestä ilmoittamista toiselle, sillä ”lankapuhelinaikana” teknologian puute (kännykän puuttuminen) oli esteenä myöhästymisestä ilmoittamiselle. Seuraavat haastatteluotteet havainnollistavat tätä omakohtaista kokemusta:

Seija: NIIN olihan se, OLIHAN SE myös hankalampaa (.) Mulla on siis aina tavallaan tällanen yks esimerkki mitä mä käytän välillä (mm) et kun mä olin

tapaamassa mun kahta hyvää ystävää ja me oltiin tehty treffit kaupungille, ja minä olin siellä kyseisessä paikassa ja sovin näkevämme tiettyä ajankohtana (.) niin minä olin siellä mutta kaverit eivät olleet, ja mä odotin siellä puolitoista tuntia, kunnes öh, palasin takas kotiin puhelimen ääreen mistä mä sain, pystyin soittamaan --

I: Et oliko se jotenki erilaista se aika?

Matti: Oli.

I: Millä tavalla esimerkiksi?

Matti: No esimerkiksi (.) tulee mieleen tällöinen yksityiskohta kun että jos oli myöhässä jostain niin sitä (.) EI pystynytkään ilmoittaa vaan myöhästyi sen ja sen verran (mm) niin ku nykyään pystyy. Et silloin oltiin vaa myöhässä ja sitte (mm) mä ainakin hermoilin ihan hirveesti (hymyillen) ku mä tajusin et mä oon myöhässä ja sitte hirveellä kiireellä tulin paikalle ja pyytelin anteeks ja kaikkee muuta ja (.) mutta tota noin (2) mitähän muuta (.) siitä ajasta sitten niin (.) EI silloin tiedetty että missä lapset menee että, ei niitä saatu kännykällä kiinni kun ei niitä oltu keksitty vielä

Molemmissa haastatteluotteissa haastateltavat (Seija ja Matti) ilmaisevat kokemuksen siitä, että entinen sosiaalinen elämä tuntui ”haastavammalta” erityisesti sen vuoksi, koska ystävien tapaamisten yhteydessä omasta myöhästymisestä ei pystynyt ilmoittamaan toiselle yhtä helposti kuin nykyään. Tämän omakohtaisen kokemuksen perusteella haastateltavien entinen sosiaalinen elämä näyttäytyy haasteellisena ja vaikeasti hallittavana aikana ja nykyhetken sosiaalinen elämä puolestaan helpommin hallittavana aikana. Tätä vaikutelmaa voi selittää Albert Banduran (1999) yksilön toimijuutta määrittelevä teoria yksilön pystyvyyden tunteesta, sillä yksilön oman toiminnan hallinnan tunnetta lisää luottamus siihen, että kokee pystyvänsä saavuttamaan tavoittelemansa asiat. Tällöin kännykkä voi lisätä oman toiminnan hallinnan tunnetta, sillä se voi helpottaa omien tavoitteiden saavuttamista ainakin ystävien tavoittamisen suhteen.

5.3.4 Neutraalit kohderyhmän kokemukset

Teema 3: Älypuhelin on yhteydessä tietyn kohderyhmän sosiaaliseen elämään – minä kännykän käyttäjäryhmän ulkopuolella ”harmiton nuorten laite”

Älypuhelimet kuuluvat nykynuorten sosiaaliseen elämään, joten heiltä ei voi vaatia perinteisten sosiaalisten sääntöjen noudattamista

Tämä merkitys esiintyi vain vanhempien haastateltavien (Piia ja Matti) kokemuksissa. Molempien haastateltavien kokemusta yhdisti oletus siitä, että älypuhelimet liittyvät

erityisesti ”nuorten” sosiaaliseen elämään. Tämä ilmeni haastateltavien puheessa siten, että älypuhelimien käyttöä ei enää määritelty häiritseväksi toiminnaksi kahden keskeisessä vuorovaikutustilanteessa, vaan ”ymmärrettäväksi ja normaaliksi nuorten käyttäytymiseksi”. Tämän määrittelyn yhteydessä haastateltavat myös pyrkivät muuttamaan omaa kriittisempää näkemystä kännykän käytön häiritsevyydestä ja pyrkivät sopeutumaan ajatukseen siitä, että ”nuorille älypuhelimien käyttö kuuluu normaaliin sosiaaliseen käyttäytymiseen myös toisten seurassa, eikä sitä sen vuoksi tarvitse kieltää heiltä.”

Havaitsin, että Piian ja Matin kokemukseen vaikutti keskeisesti se, miten he vertasivat omaa kännykän käyttöä suhteessa nuorten kännykän käyttöön. Tämän vertailun yhteydessä havaitsin Piian kielenkäytössä erityisesti vastentahtoista ja sopeutuvaa asemoitumista nuorten kännykän käyttöön. Tämä havainnollistui kielenkäytössä siten, että hän saattoi esittää kännykän käytöstä ensin kriittisiä, epävarmoja ja huolestuneitakin henkilökohtaisia kokemuksia, mutta niiden ohella ja puheenvuoronsa lopussa hän päätyi kuitenkin kyseenalaistamaan tai mitätöimään näkemyksensä ja ikään kuin pakotti itsensä hyväksymään kritisoimansa asiat. Tällaista oman näkemyksen vertailua ja sopeutumista muiden näkökulmaan voidaan selittää Leon Festingerin (1954) sosiaalisen vertailun teorialla sekä Festingerin (1957) kognitiivisen dissonanssin teorialla, jossa oman näkemyksen eroavaisuuden kokemus voi aiheuttaa yksilölle ristiriitaisia tunteita, joista yksilö pyrkii pääsemään eroon muuttamalla näkemystään lähemmäs vertailukohteen näkökulmaa. Piian kokemusta havainnollistavat seuraavat haastattelutuotteet:

I: Miten sä yleisesti aattelet, että kännykät, nää älypuhelimet niin miten ne vaikuttaa ihmissuhteisiin?

Piia: (3) Hh, hmm-m sanoppa se (.) kyllä ne saattaa viedä aika paljon aikaa kahden keskeiseltä keskustelulta, jutteluilta tai muista tämmösisistä, että (mm) mutta onks se sitten puhelin tai onks se sitten elokuva tai kattoo että tota niin (.) vaikee mennä sanomaan mutta kyllä se on (.) ainakin siihen, mitä nyt seuraa nuoria paljon niin (.) kumpikin istuu sohvalla ja niillä on useimmiten puhelimet päällä ja ne (.) kumpikin tsiikaa omia juttujaan niistä, että se (mm) mutta sitten taas Helsingin sanomia luetaan ja tai muuta että hh (.) En mä ois NIIN KAUHEEN mustavalkonen siinä kuitenkaan että (niin) ööh, se on tota noiniin (.) et ne on vaa korvautunu siihen pieneen laitteeseen, josta pystyy sitten taas niin monipuolisesti asioita tekemään, että (mm) että ei sitten niin pahaa ettei sitten jotain hyvääkin, että (.) siihen pitää kai sit oppia sopeutumaan tietyllä tavalla (.) et se asia on näin.

--

I: Eli, eli (.) viimeinen kommentti, mikä ois nyt kiteytys tästä kaikesta, että mikä on nyt fiiliksesi yleisesti tästä kaikesta

Piia: NO TÄYTYYY hyväksyä että kännykät on tätä päivää ja ne kehittyy varmasti ja on osa tän päivän nuorten, ja nuorten aikuisten tavallaan tällöistä myös sosiaalista käyttäytymistä ja se yhdistää niitä ja toisaalta myös ehkä eristääkin, mutta (.) tota noi niin (2) se täytyy hyväksyä ja mä tykkään et se on myös aikuisten vastuulla (mm) rohkaista tekemään myös näitä muitakin kohtaamisia kun pelkästään kännykän kautta

Ensimmäisessä haastatteluotteesta voi havaita haastateltavan aluksi pohtivan älypuhelimien ominaisuuksia ja mahdollisuuksia kriittisemmin ilmaisussa: ”ne saattaa viedä aika paljon aikaa kahden keskeiseltä keskustelulta”. Tämän jälkeen haastateltava kuitenkin vaihtaa näkökulmaa ja kyseenalaistaa kriittisen näkemyksensä kännykän syyllisyydestä ajan viemiseen tarjoamalla siihen vaihtoehtoisen syyllisen: ”elokuvan katsomisen tai Helsingin Sanomien lukemisen”. Tämän ohella puhuja esittää myös toisen kriittisemmän henkilökohtaisen huomion ”nuorten kännykän käytöstä”, mutta lopussa kuitenkin korostaen kyseenalaistaa tämän näkemyksen ilmaisulla: ”en mä ois niin kauheen mustavalkoinen siinä kuitenkaan”, jossa ikään kuin syyllistää itseään liiallisesta kriittisyydestä. Lopuksi haastateltava myös ikään kuin vahvistaa sopeutumisensa oletetun kohderyhmän näkökulmaan ilmaisussa: ”siihen pitää sit kai oppia sopeutumaan tietyllä tavalla (.) että se asia on näin”. Myös toisessa haastatteluotteessa haastateltava ilmaisee voimakkaasti vastentahtoista mutta kuuliaista sopeutumista nuorten kännykän käyttöön ilmaisussa: ”no täytyy hyväksyä että kännykät on tätä päivää –ja on osa nuorten sosiaalista käyttäytymistä”. Tässäkin ilmaisussa korostuu selkeästi älypuhelimien käytön määrittely osaksi nuorten sosiaalista käyttäytymistä. Haastateltavan sanavalinta ”täytyy hyväksyä” antaa myös sellaisen vaikutelman, ettei haastateltavalla ole muuta mahdollisuutta kuin hyväksyä asia sellaisena kuin se on. Tämä ei kuitenkaan anna kovin vahvaa vaikutelmaa haastateltavan toimijuudesta ja kyvystä vaikuttaa asioihin, sillä Gibsonin (2013) toimijuutta määrittelevän teorian mukaan yksilön toimijuus perustuu keskeisesti hänen kykyynsä esittää vakuuttavasti omia argumentteja ja haastaa toisen argumentit vasta-argumenteilla.

Havaitsin Piian ja Matin kielenkäytössä myös toisenlaisen ”humoristisen” asemoitumisen nuorten kännykän käyttöön. Tämä havainnollistui heidän kielenkäytössään siten, että puheessa viitattiin joko sanallisesti tai eleellisesti (nauru)

huumoriin nuorten älypuhelimien käytön ja oman älypuhelimien käytön vertailun yhteydessä. Tulkitsin humoristisen suhtautumisen itseän ja nuorten kännykän käyttöön osoittavan jossain määrin sitä, että haastateltava haluaa korostaa henkilökohtaista etäisyyttä oletettuun älypuhelimien käyttäjäryhmään. Tällöin haastateltavan ei tarvitse muuttaa kriittisempiä näkemyksiään älypuhelimien käytöstä tai ”pakottaa itseään hyväksymään” häiritsevää älypuhelimien käyttöä, sillä erottautumalla oletetusta kohderyhmästä ”ei joudu itse sopeutumaan nuorten tapoihin”. Tällaista erottautumista voi myös selittää Leon Festingerin (1957) kognitiivisen dissonanssin teoria, sillä yksilö pyrkii välttämään kognitiivisen dissonanssia aiheuttavia tilanteita ja siitä syystä hakeutuu mieluummin sellaisten ihmisten seuraan, jotka jakavat hänen kanssaan saman ajatusmaailman. Humoristista suhtautumista sekä omaan että nuorten kännykän käyttöön havainnollistavat seuraavat haastatteluotteet:

I:--mikä on sinulle sellainen mieluisin tapa kommunikoida ystävien kanssa tai sitten perheenjäsenten kanssa, että mikä on se mieluisin tapa kommunikoida?

Matti: No kyllä mulle on tää face-to-face et mä oon semmonen vanhan liiton mies (naurahtaen) tässä suhteessa (.) En mä puhelimesta niinku on huomattu niin kauheesti löpöttele et se on niinku asia sanotaan ja sitte se on ”terve” (.) et mulle on hyvin vaikea puhua puhelimesta, taikka (.) taikka sitte voi tekstitellä jos (.) vastapuoli haluaa niin, mutta en mä kauheen pitkiä tekstejä jaksa kirjoittaa ja sit mä oon aika hidas kirjoittaa verrattuna TEIHIN nuoriin

--

Piia: --joskus mua pikkasen huvittaakin se että nuoret kokoontuu kotiin tai tälleen näin niin isolla osalla on kännykät (.) mutta mä näen sitä myös omassa ikäryhmässä (mm) niin tota noi niin nää jotka on niinku pidemmällä sosiaalisessa mediassa niin se ja oot niinku vahvoilla ja se kun sä oot ruokailutilanteissa niin koko ajan, vaikka ne yrittää tehdä sen piilossa (mm)

Ensimmäisessä haastatteluotteessa Matti viittaa huumoriin naurun eleellä ilmaisussa: ”No kyllä mulle on tää face-to-face et mä oon semmonen vanhan liiton mies (naurahtaen) tässä suhteessa (.)”. Havaitsin, että Mattin kielenkäyttöön liittyi erityisesti oman vanhemman iän korostamista ja itseä vähätteleviä ilmaisuja, kuten: ”--mulle on hyvin vaikea puhua puhelimesta--;” ”--en mä kauheen pitkiä tekstejä jaksa kirjoittaa ja sit mä oon aika hidas kirjoittaa verrattuna TEIHIN nuoriin”. Ilmaisun loppuosassa Matti viittaa painokkaasti nuoriin ja korostaa siten omaa erottautumista suhteessa oletettuun kohderyhmään. Toisessa haastatteluotteessa Piia viittaa huumoriin puolestaan sanallisesti nuorten kännykän käytön yhteydessä ilmaisussa ”mua pikkasen huvittaakin se kun nuoret kokoontuu kotiin niin isolla osalla on kännykät kädessä”. Piia vertaa

kokemuksen yhteydessä omaa kännykän käyttöä myös toiseen kohderyhmään ”niihin jotka on pidemmällä sosiaalisessa mediassa”. Piian kielenkäytössä ei suoraan havainnollistu erottautumista kohderyhmästä, mutta humoristinen suhtautuminen ”kohderyhmän tapaan käyttää kännykkää” ilmaisee eronteon epäsuorasti. Huumorin ilmaisun voi tulkita myös keinoksi sopeutua sosiaalisiin paineisiin, sillä naurun avulla ne voi luokitella vähemmän vakaviksi tai omaan toimijuuteen vaikuttaviksi tekijöiksi. Huumorin voi tulkita myös Edelmanin (1985) ”korjaavan kasvotyön” tekniikaksi, jossa haastateltava osoittaa huumorin kautta ottavansa vastuun sosiaalisen normin rikkomisesta. Haastateltavien kokemuksen perusteella päättelin, että he saattavat määritellä rikkovansa sosiaalista normia ajatteleamalla älypuhelimien käytöstä yleisestä normista poikkeavalla tavalla.

5.3.4 Neutraalit sisäryhmän kokemukset

Teema 4: Älypuhelin kuuluu kaikkien ihmisten normaaliin arkeen – minä kännykän käyttäjäryhmän jäsenenä ”kaikkien arkiväline”

Toisen kännykän käyttö ei uhkaa omia ”kasvoja” vuorovaikutustilanteessa – perinteisten vuorovaikutussääntöjen soveltaminen

Tämä merkitys esiintyi kaikkien haastateltavien puheessa ja se ilmeni ”hyväksyttävän kännykän käytön” perusteluina. Tulkitsin, että haastateltavat määrittivät hyväksyttäväksi kännykän käytöksi erityisesti sellaisen ”kännykän käyttötavan”, jossa kännykän käyttäjä ei uhkaa omia kasvoja vuorovaikutustilanteessa. Tällöin älypuhelimien käyttöä ei myöskään määritetty vuorovaikutustilannetta häiritseväksi tekijäksi, vaan siihen osallistuvaksi ja sitä kehittäväksi tekijäksi. Tulkitsin haastateltavien kokemuksia yhdistäväksi perusteluksi sen, että toisen kännykän käyttö ei uhkaa omia kasvoja silloin, jos kännykän käyttäjä on jossain ”tiettyssä asemassa ja suhteessa itseensä”. Tulkitsin, että kännykän käyttö arvioitiin hyväksyttäväksi myös ”tiettyissä vuorovaikutustilanteissa” tai silloin, kun sitä käytetään omassa seurassa ”oikealla tavalla”. Seuraavissa haastatteluotteissa havainnollistuu kännykän käyttäjän tietyn aseman ja suhteen vaikutus kännykän käytön hyväksyttävyyteen:

Seija: Mut kyl se tulee sit myös semmoseen, vaikka ois jonkun tutun ihmisen kanssa jossain arjessa koko ajan, jonka kanssa sä tavallaan näät koko ajan, niin siinä sä et

ees yritä rajottaa sitä, että siis mulla ainakin se on silloin käytössä (.) en mä sitä varsinaisesti edes ajattele, että mun pitäis pistää se pois (.)

--

Jukka: Monesti se meneekin siihen, että (.) tiet sä ku on pitkään tuntenu ja hengaillu jonku pitkään tunteman henkilön kanssa ni ei sitä varmaan häiritse jos sä räpläät kännykkää (2) vaik se, vaik se itekki räpläis ni ei mua ainakaan silleen haittaa

Molemmissa haastatteluotteissa haastateltavat (Seija ja Jukka) ilmaisevat henkilökohtaisen kokemuksen siitä, että he käyttävät itse kännykkää erityisesti ”arjessa tutumpien ihmisten seurassa”. Seija korostaa oman kännykän käytön hyväksyttävyyttä toisen seurassa ilmaisussa ”en mä sitä varsinaisesti edes ajattele, että mun pitäis pistää se pois”. Jukka ilmaisee oman kännykän käytön hyväksyttävyyttä toisen seurassa, mutta hieman vähemmän korostetummin ilmaisussa ”ei sitä varmaan häiritse jos sä räpläät kännykkää”. Tämän jälkeen Jukka korostaa kuitenkin omakohtaista kokemusta tutumman henkilön kännykän käytön hyväksyttävyydestä omassa seurassa ilmaisussa ”vaik se itekki räpläis ni ei mua ainakaan silleen haittaa”. Näiden esimerkkikokemusten perusteella tulkitsin, että sekä omaa että toisen kännykän käyttöä määritellään hyväksyttävästi silloin, kun kännykkää käytetään ”arkisessa ja tutussa seurassa”. Tätä havaintoa voi selittää aiemmin esittelemäni huomio luottamuksen tärkeydestä ihmissuhteissa ja siitä, että luottamuksen puute toiseen voi aiheuttaa itseen kohdistuvaa epävarmuutta, jolloin toisen kännykän käyttö saatetaan kokea herkemmin omia kasvoja uhkaavaksi toiminnaksi. Sen sijaan tutumpaan henkilöön yleensä luottaa enemmän, jolloin hänen kännykän käyttöä ei arvioida yhtä herkästi omia kasvoja uhkaavaksi toiminnaksi. Myös seuraavissa haastatteluotteissa havainnollistuu ”tutumpien henkilöiden” kännykän käytön hyväksyttävyys:

Piia: --ne on ne asiat mitkä kiusaa mua enemmän, ei niinkään ne mitä tapahtuu siviilielämässä, koska omille ystäville voi sanoa että heitä pois nyt se kännykkä et mä haluun jutella mut sit tällaisissa virallisemmissä tilanteissa tai työelämässä se häiritsee aika tavalla.

--

Matti: Mut jos joku tuttu henkilö (.) vastaa kännykkään niin mä tiedän et se arvostaa mua niin tota noin ei se silloin loukkaa. Eikä se silloin loukkaa ku on joku tuntematon henkilö jolla ei oo mitään merkitystä mulle

I: Kyllä

Matti: Et jotenki sen henkilön pitää olla niinku tärkeä henkilö mulle ja (.) ehkä tuntematon (.) Joo, nyt mä löysin sen

Ensimmäisessä haastatteluotteessa Piia ilmaisee kännykän käytön vähemmän häiritseväksi ja näin ollen myös hyväksyttävämmäksi ”siviilielämässä”, koska ”ystävää voi pyytää siirtämään kännykän sivuun” omassa seurassa. Toisessa haastatteluotteessa Matti perustelee käänteisesti hyväksyttävää kännykän käyttöä määrittelemällä tarkemmin sen henkilön asemaa ja suhdetta itse, jonka kännykän käyttö voisi häiritä itseä omassa seurassa. Myös tämän kokemuksen perusteella haastateltava arvioi ”tutumman henkilön” kännykän käytön hyväksyttäväksi siitä syystä, että ”tietää tämän arvostavan itseä”. Tämä ilmaisu osoittaa selkeästi luottamuksen yhteyden siihen, kuinka herkästi toisen kännykän käyttö koetaan omia kasvoja uhkaavaksi vuorovaikutustilanteessa. ”vieraan henkilön” kännykän käytön hyväksyttävyys osoittaa puolestaan sen, että luottamuksen lisäksi myös sillä on merkitystä, onko kännykän käyttäjä merkityksellisessä asemassa oman elämän suhteen. Seuraavissa haastatteluotteissa havainnollistuu puolestaan ”tietyn kännykän käytötavan” hyväksyttävyys omassa seurassa:

Jukka: Se on ihan fine jos molemmat vaikka puhelimella, jos ollaan niinku tälleen (esittää kehonkielellä esimerkkiä) et molemmat on niinku puhelimella silleen tälleen niin se on ihan fine, et silleen se on niinku sääntö, et jos molemmat on ni se on ihan fine, mut jos toinen vaa ja toinen haluis puhuu tälleen kasvokkain ni sit se ei oo niin fine et sit se rikkoo sitä sääntöä

--

I: NO mites jos mietitään tämmöstä tota kuvitteellista tilannetta, että tota sä juttelet sun hyvän ystävän kanssa ja tota sit se yhtäkkii saa vaikka jonkun viestin ja vastaa siihen ja sä oot selittämässä just sille jotain sulle tosi tärkeätä juttua, niin (.) miltä susta tuntus sillon?

Niilo: En mä tiää, se on (.) yleensä mun kaverit aina näyttää jos tulee joku hauska viesti (naurahdus) et sit se tulee aina siihen ja näyttää niitä

--

I: --miten sä kuvailisit semmoista yleistä näkemystä siitä että miten kännykän käyttö saattaa vaikuttaa siihen kasvokkaiseen vuorovaikutukseen (.) että onks sul semmosta niinku fiilistä että miten se vois vaikuttaa siihen kasvokkaiseen vuorovaikutukseen?

Piia: Mh (2) No se voi yhdistää jos meillä on jotain kivoja kuvia ja tällaisia ja (.) ja halutaan näyttää reissuja ja mitä kuuluu kenellekin ja se voi olla myös semmonen väline (.) väline kertoa asioita, ja sillon se (.) se toimii niinku positiivisesti (mm)

Ensimmäisessä haastatteluotteessa haastateltava Jukka kuvailee hyväksyttäväksi kännykän käytötavaksi tietynlaisen ”vastavuoroisen kännykän käytön” toisen seurassa, jolloin kännykän käyttö arvioidaan hyväksyttäväksi silloin, kun ”molemmat saa käyttää kännykkää toisen seurassa”. Toisessa ja kolmannessa haastatteluotteessa haastateltavat

(Niilo ja Piia) kuvailevat hyväksyttäväksi kännykän käytöksi puolestaan sellaisen kännykän käytön, jossa ”kännykkää käytetään toisen seurassa yhteisen asian välittäjänä”. Tämä näkemys eroaa edellisestä vastavuoroisesta kännykänkäytöstä siten, että kännykkää käytetään yhteisenä vuorovaikutuksen välineenä, kun taas edellisessä näkemyksessä sitä käytetään omana vuorovaikutuksen välineenä ja erikseen toisen seurassa. Kummassakin kokemuksessa kännykän käyttö arvioidaan kuitenkin ennemmin positiiviseksi välineeksi kuin häiritseväksi välineeksi, jolloin kännykkä voi häiritsevyyden sijaan tuoda jotain hauskaa ja yhdistävää -positiivista lisää sosiaaliseen tilanteeseen. Tulkitsin näiden kokemusten perusteella, että älypuhelisten hyväksyminen osaksi vuorovaikutustilannetta vaatii yksilöiltä Goffmanin (1967) perinteisten vuorovaikutussääntöjen soveltamista siten, että kännykkää ei nähdä omia kasvoja uhkaavana tekijänä vuorovaikutuksen aikana. Tällainen sääntöjen soveltaminen voidaan tulkita omien kasvojen ”puolustamiseksi”, joka vastaa Scottin ja Lymanin (1968) määrittelemää korjaavan kasvotyön tekniikkaa. Tällöin omia ja toisen kasvoja voidaan suojella vuorovaikutustilanteessa ”tilanteen uudelleen kehystämällä”, jolloin kasvoja uhkaava toiminta muutetaan vähemmän uhkaavaksi ja hyväksyttäväksi toiminnaksi.

Älypuhelisten käytöstä on tullut ”normaali olemisen tapa” arkisissa ihmissuhteissa – kenenkään ei tarvitse enää noudattaa perinteisiä vuorovaikutussääntöjä

Tämä merkitys esiintyi aikuishaastateltavien (Piia, Seija, Lotta, Matti ja Jukka) kokemuksissa. Havaittiin, että haastateltavien kokemuksia yhdisti se, että ilmiötä tarkasteltiin erityisesti ”kaikkien ihmisten näkökulmasta”, johon myös omaa henkilökohtaista näkökulmaa verrattiin. Tämä havainnollistui Piian ja Jukan kielenkäytössä yksioikoisina ja neutraaleina kaikkien ihmisten kännykän käyttöön vertaavina ilmaisuina, joissa kännykän käyttöä kuvailtiin ”kaikkien ihmisten arkeen kuuluvana välttämättömyytenä”. Seijan, Lotan, Matin ja Jukan kokemusten kielenkäytössä havainnollistui myös oletus siitä, että kännykän käyttö kuuluu normaaliin nykyaikaiseen kanssakäymiseen. Tällöin kokemuksessa ilmeni erityisesti oman käyttäytymisen vertaamista toisten oman ryhmän jäsenten käyttäytymiseen ja heidän toiminnan tietoista jäljittelyä. Yksioikoista ja kaikkiin muihin vertaavaa kielenkäyttöä havainnollistavat seuraavat haastatteluotteet:

I: Eli se on niinku näkyvämpi osa tavallaan sitä arkea [

Piia: SE on niinku tavallaan niin et se kuuluu siihen (.) että sitä katotaan harvinaisempana jos, jossei sitä ole niinku (.) sitä kännykkää (.)

--

I: Onks sulla jotain omia kokemuksia siitä, miten se kännykän käyttö näkyy arjessa?

Jukka: Siis nykyään, siis nykypäivänähän se on arkipäivää, tai siis niinku (2) kuuluu elämään se kännykkä (.) periaatteessa, että eihän kukaan lähde ilman kännykkää minnekään.

Ensimmäisessä haastatteluotteessa havainnollistuu Piian kokemus siitä, että kännykät kuuluvat kyseenalaistamattomasti arkeen, mikä koetaan normaalimpana asiana kuin se, ettei kännyköitä olisi arjessa. Piian kokemuksen kielenkäytössä ei varsinaisesti korosteta vertailukohdetta ”kaikkia muita”, mutta yksioikoinen viittaus siihen, että ”kännykät kuuluvat ihmisten arkeen” havainnollistaa selkeästi yleistettävää vertailukohdetta, eli normia. Toisessa esimerkkiotteesta Jukka korostaa puolestaan selkeästi kaikkiin muihin viittaavaa yleistettävää vertailukohdetta ilmaisussa: ”—eihän kukaan lähde ilman kännykkää minnekään.” Oman käyttäytymisen vertaamista toisten oman ryhmän jäsenten käyttäytymiseen ja heidän toiminnan tietoista jäljittelyä havainnollistaa puolestaan seuraava haastatteluote miesten ryhmähaastattelusta:

Matti: Niin no, kyl mul täs monta kertaa ku ootte käymässä niin mä katon, että kaikki on kännykällä et mäkin voin ihan hyvin olla kännykällä (naurahdus) ja sit mä otan sen kännykän käteen ja

I: Aivan, että se on myös vähän semmonen tarttuva ilmiö myöskin

Jukka: Niin monestihan se on[

Haastatteluotteissa havainnollistuu hyvin oman käytöksen vertaaminen toiseen ja pyrkimys noudattaa omassa toiminnassa toisten käyttäytymisessä ilmenevää normia. Tämä ilmenee Matin ilmaisussa: ”Niin no kyl mä täs monta kertaa ku ootte käymässä niin mä katon, että kaikki on kännykällä (naurahdus) et mäkin voin ihan hyvin olla”. Tämän kokemuksen kielenkäytössä havainnollistuu selkeästi oletus siitä, että ”älypuhelimien käyttö on hyväksyttävää toisen seurassa, sillä kaikki muutkin tekevät niin”. Myös tällaista toisten toimintaa vertailevaa käytöstä voi selittää Festingerin (1954) sosiaalisen vertailun teorialla, jossa toimijat vertailevat omaa toimintaansa muiden toimintaan ja pyrkivät sekä tietoisesti että tiedostamattaan noudattamaan ryhmän yleistä normia. Matin naurahduksen eleen voi puolestaan tulkita viittauksena ”huumoriin”, joka voidaan tulkita myös Edelmanin (1985) korjaavan kasvotyön tekniikaksi. Tällöin Matin naurahdus voidaan tulkita osoitukseksi siitä, että hän

tiedostaa kännykän käytön rikkovan perinteisiä vuorovaikutussääntöjä toisten seurassa, mutta ottaa huumorin kautta vastuun tästä rikkomuksesta. Oman ryhmän jäsenten ja yleisen normin mukaisen toiminnan jäljittelyä havainnollistaa myös seuraavat haastatteluotteet naisten ryhmähaastattelusta.

Seija: No jos] sitä ajattelis ihan kotona, niin meillähän on esimerkiksi, mulla ja mun miehellä (nimi) on kännykkä kädessä lähes tulkoon koko ajan, ainut millon se ei oo ja on poissa käytöstä niin on silloin kun me ollaan intensiivisessä kontaktissa meidän lapseen, että silloin kun me katsotaan telkkaria tai istumme sohvalla niin molemmilla on kännykät kädessä (2)

I: Mm[

Seija: Näin se] vaan menee (.)

--

I: Liittyyks se sitten jotenki siihen läsnäolon puutteeseen vai?

Lotta: Varmaan (.) että se, että ihminen ei oo läsnä

Seija: Niin ja varmaan siihen että siihen tavallaan niinkun tekemättömän hetken täyttämiseen, että parisuhde on myös aika paljon myös niitä tekemättömiä hetkiä koska sä elät sen ihmisen kanssa siellä asunnossa (mm) niin sitten niinkun sä täytät niitä tekemättömiä hetkiä muutenkin niinku vaikka bussipysäkillä oottelua täytät sillä kännykällä tuijotteluun, niin sit sä jatkat sitä myös siellä kotona (mm) et nyt täst tuli sellanen, et eh[

Lotta: Sellanen niinku tapa]

Seija: Et nyt mä selailen sitä kännykkää, kun et mä rupeisin niinku et ”oho siinähan istuu joku” et pitäskö mun jutella sun kanssa

Ensimmäisessä haastatteluotteessa Seija korostaa kielenkäytössään ”meitä”, millä hän viittaa omaan ja sisäryhmänsä (perheen) toimintaan. Tällöin hän vertaa omaa kännykän käyttöä sisäryhmäänsä kuuluvan jäsenen, kumppanin kännykän käyttöön ja osoittaa yhteisen kännykän käyttötavan ”normaaliksi” neutraalilla ja toteavalla kielenkäytöllä. Tulkitsin haastateltavan vertaavan yhteistä kännykän käyttöä myös yleiseen normiin neutraalin ja kyseenalaistamattoman kielenkäytön perusteella, jota havainnollistaa erityisesti ilmaisu: ”näin se vaan menee”. Toisessa haastatteluotteessa havainnollistuu puolestaan älypuhelimien käyttötavan yleistymisen omassa arjessa ja ”yleisen tavan jäljittely ja siirtyminen myös sellaisiin tilanteisiin, missä kännykkää ei ole aiemmin käyttänyt. Tämä ilmenee Seijan kokemuksena siitä, että kännykän käytöstä on muodostunut arjessa sellainen tapa, jossa ”bussipysäkillä aloitettua tekemättömän hetken täyttämistä kännykällä jatkaa myös kotona”, mikä on puolestaan vähentänyt omaa arkista sosiaalisuutta ja toisen huomioimista varsinkin kumppania kohtaan. Toisen huomioimisen vähentymisen kokemus havainnollistuu hyvin lopun ilmaisussa: ” Et nyt mä selailen sitä kännykkää, kun et mä rupeisin niinku et oho siinähan istuu joku” et pitäskö mun jutella sun kanssa”.

5.3.5 Ristiriitaiset sisäryhmän kokemukset

Teema 5: Älypuhelimien käyttö on poikkeava tapa ihmisten sosiaalisessa elämässä – yleistävä huolipuhe ”haitallinen, epäilyttävä laite”

Älypuhelimien yleistymisen on määritellyt sitä, miten usein ja millä tavoin ihmisiä kohdataan ja ollaan heidän kanssa vuorovaikutuksessa:

Tämä merkitys esiintyi kaikkien haastateltavien kokemuksissa ja se ilmeni yleisesti haastateltavien kielenkäytössä huomiona siitä, että älypuhelin voi olla epäsuorassa yhteydessä siihen, kuinka usein ystäviin ”saa tai joutuu” olemaan yhteydessä nykypäivänä ja kuinka paljon heitä näkee nykyään kasvotusten muuhun yhteydenpitämiseen verrattuna. Vanhemman naishaastateltavan (Seijan) kielenkäytössä merkitys havainnollistui muista haastateltavista poiketen ahdistuksen tunteen ilmaisuna siitä, ”ettei haluaisi olla koko ajan kaikkien tavoitettavissa”. Tulkitsin tämän kokemuksen johtuvan siitä, että älypuhelin voi määritellä hallitsevasti sitä, millä tavoin ja miten paljon ihmissuhteissa tulisi kommunikoida toisten kanssa omasta halusta riippumatta. Tämä kokemus havainnollistuu hyvin seuraavassa haastatteluotteessa:

I: No onks se vähän niin ku tämmönen uus uutuuden viehätys, ja sit sen takia tavallaan [

Piia: MÄ luulen että] vähän sama tuntu kun pystyy tekemään niin paljon asioita, muistan vaan sitä aikaa kakstuhat luvun alussa kun ihan (.) oikeen niin ku JÄRKYTTY nää eh, tökaverit ja ite oli semmonen kolmekymppinen nelikymppinen niin se oli niin ku niin niinku kaikilla oli ja kaikki puhu omia asioitaan pitkin ja poikin ja näin että (mm) Hjoo-o (.) Mua pelotti sillan hirveesti kun mä en haluu olla saatavilla ja (.) must se oli niinku hirvee homma kun sen puhelimen sit joutu hankkimaan ja hh (.)

Haastatteluotteessa Piian kielenkäytössä korostuu voimakkaat tunnetilat ”järkytys ja pelko” tavoitettavuuden pakkoa kohtaan sekä henkilökohtainen yhteys kokemukseen ilmaisussa: ”mua pelotti sillan”, mikä korostaa kokemuksen henkilökohtaista merkitystä haastateltavalle. Huomio siitä, kuinka usein ystäviin on yhteydessä nykypäivänä älypuhelimien ja sosiaalisen median välityksellä ja kuinka harvoin heitä puolestaan näkee kasvotusten muuhun yhteydenpitämiseen verrattuna ilmeni puolestaan kaikkien haastateltavien kielenkäytössä. Yhtenevää kokemuksissa oli näkemys siitä, että

”ystäviin ollaan enemmän yhteydessä älypuhelimien välityksellä kuin kasvotusten”.

Nuoremmat haastateltavat (Essi, Niina ja Niilo) kokivat myös olevansa yhteydessä ystäviinsä ensisijaisesti ”sosiaalisen median” välityksellä, minkä tulkitsin korvanneen tietyllä tavalla heidän entisiä kohtaamis- ja vuorovaikutustapoja. Tämä kokemus havainnollistuu hyvin seuraavissa haastatteluotteissa:

I: Niin just (.) no mites tota, muistatteks te sitä aikaa kun teil ei ollu sitä puhelinta mis ei ollu sitä snapchattia niin oliko se jotenkin erilaista se oleminen silloin ku ei ollu puhelinta

H2: Mm (2)

H3: No ehkä vähän erilaista (.)

H2: NO päiväkodissa leikittiin kaikkia eri leikkejä enemmän]

H3: Mm-m]

H2: Esim jotain kirkkista (.)

H3: Nii, ja en mä kiinnittänyt päiväkodissa tai ekalla luokalla niin hirveesti mun omaan puhelimeen mitään huomioo]

H2: Mulla oli sama]

H3: Et mulla oli joskus kolmosen ja nelosen välissä mä oon alkanu enemmän kiinnittää siihen mun puhelimeen huomiota (.)

--

I: No mites tota (.) Jos me mietitään sitä aikaa kun sulla ei ollu vielä tätä mahdollisuutta keskustella kavereiden kanssa siellä netin välityksellä tai sen apin kautta niin tota (.) niin tapasit sä yhtä paljon sun ystäviä silloin kasvotusten, kun nykyään

H8: Tota-a (.) ala-asteella mä olin tota (.) ykkösellä aina menny kaverille ja siellä me pelattiin jotain tota (.) ilmakiekkoo aina välil ja sitten me oltiin (.) ulkona aina välil

I: Nii, et te olitte välil ulkona

H8: Joo

I: No mites (.) Ootteks te nykyään sitte ulkona, kavereiden kanssa

H8: Se aina vähän riippuu millon pääs tain no, tosi harvoin

I: Nii (.) et vähän harvemmin ku silloin ennen

H8: Noh, aika paljon harvemmin (naurahten)

--

I: Niin, et onks jotain semmosia et jos ihmisten vaikka niinku ihmissuhteista tulee enemmän vaan semmosta sähköstä, että ollaan enemmän vaan netissä, niin jäisit sä kaipaamaan jotain sit siitä kasvokkaista vuorovaikutuksesta

H8: Kyl mä oisin mieluummin kavereitten kaa kasvotusten puhumassa ku oisin pelkästään koko ajan netissä

Ensimmäisessä haastatteluotteessa Essi ilmaisee omakohtaisen kokemuksen siitä millä tavoin ystävien kanssa oleminen on muuttunut älypuhelimien myötä ilmaisussa ”no päiväkodissa leikittiin kaikkia eri leikkejä enemmän”. Tämä kokemus voi liittyä myös tietyn ikävaiheen vaikutukseen, sillä yleensä leikkimisen tarve ja mahdollisuus siihen vähentyvät ikäkehityksen myötä ja eri iässä ja eri ympäristössä (koulu) oma huomio voi keskittyä erilaisiin tarpeisiin ja erilaiseen toimintaan. Essi ja Niina ilmaisevat kokemuksen yhteydessä kuitenkin myös sen, että he ”ovat alkaneet kiinnittää

kännykkäänsä enemmän huomiota älypuhelimien saamisen jälkeen”. Tulkitsin tämän havainnollistavan sitä, että älypuhelimet voivat vaikuttaa selkeästi enemmän yksilön toimintaan kuin perinteiset kännykät, jolloin se voi myötävaikuttaa myös yksilön sosiaalisen käyttäytymisen muutokseen riippumatta tietyn ikävaiheen vaikutuksesta.

Myös toisessa haastatteluotteessa Niilo ilmaisee henkilökohtaisen kokemuksen siitä, millä tavoin ystävien kanssa oleminen on muuttunut älypuhelimien myötä ja myös tässä kokemuksessa nousee esiin se, ettei kavereiden kanssa kohdata ja olla vuorovaikutuksessa enää samalla tavalla kuin ennen. Tämä ilmenee Niilon kielenkäytössä mainintoina siitä, että ”ennen kavereita näki aina koulun jälkeen ja heidän kanssaan oli välillä ulkona”, kun taas nykyään sellaista toimintaa on ”aika paljon harvemmin”. Älypuhelimien yhteyttä muutokseen korostaa haastateltavan ilmaisu ”kylmä oisin mieluummin kavereitten kaa kasvotusten puhumassa kuin oisin pelkästään koko ajan netissä”. Tulkitsen tämän kokemuksen liittyvän haastateltavan aiemmin mainitsemaan huoleen siitä, että ”kaikki vuorovaikutus ja kohtaaminen muuttuisi tulevaisuudessa sähköiseksi”. Samanlainen huoli korostui myös Essin ja Niinan kokemuksissa saman merkityksen yhteydessä, joten tulkitsin nuorten haastateltavien huolipuheen kohdistuvan huomioon siitä, että ”sähköinen kohtaaminen” kuuluu nykypäivään ja tulevaisuuteen ja kasvokkainen kohtaaminen puolestaan menneisyyteen omasta tahdosta riippumatta. Tulkitsin tämän ilmentävän jossain määrin sitä, että älypuhelimet ovat samaan aikaan sekä mahdollistaneet uudenlaisen ja helpon vuorovaikutuksen ja kohtaamisen ystävien kanssa, mutta samalla se on tietyllä tavalla korvannut entisen tavan ja tarpeen kohdata kavereita kasvotusten. Tämä merkitys havainnollistuu myös aikuishaastateltavien (Piia, Matti ja Jukka) kokemuksissa, joita havainnollistavat seuraavat haastatteluotteet.

I: --miten sitten yleisesti kun tähän on tää kommunikaatioteknologia kehittynyt ja kehittyä edelleen ja se kännyköiden käyttö on yleistynyt kaikessa katukuvassa ja sosiaalisiin tilanteisiin on tavallaan siirtynyt, niin näet sä sen positiivisena enemmän vai näet sä sitä jopa vähän niin]

Piia: No kyl se mua vähän hirvittää]

I: Niin.

Piia: Mua hirvittää se (.) mua hirvittää että tota noi niin (.) että tällaisia sosiaalisia tilanteita tulee näille nuorille aika vähän, missä ne joutuu niinku hoitamaan asioita, hakemaan duunia tai ilmoittautumaan kursseille, tai tehdä tällaisia, jutella vieraiden ihmisten kanssa, asioida kaupassa –kun nykyään ostetaan vaatteetkin netistä kaikki tai eh (.) tällaisia niinkun ulkopuolisen kohtaamisia, käyttäytymistapoja niin ei enää opita samalla tavalla, eikä joudu kokemaan kun ei tuu niitä kohtaamisia (mm) –

--

Jukka: Niinku ennen niinku (.) kaveritkin haettiin, ovelta (mm) nykyään, otetaanki kännykällä yhteyttä
 I: Aivan. Et se on niinku yhteydenpito väline siinä sitten[
 Matti: Niin joo[
 Jukka: Siis, ei niinku nykyään mistään ovelta haeta ketään (mm)
 Matti: Noilla nuorilla, varsinkin niin se yhteys kännykän ja somen kautta on niinku korvannu tän (.) henkilökohtasen yhteydenpitämisen[
 Jukka: Eij] välttämättä ees tarvii nähä ketään ihmistä kun[
 Matti: Ei]
 Jukka: Ku kännykällä voi viestitellä

Ensimmäisessä haastatteluotteessa Piia ilmaisee oman henkilökohtaisen huolikokemuksen älypuhelinien käytön yleistymisessä ihmisten sosiaalisessa elämässä, mutta kohdistaa huolen erityisesti tiettyyn kohderyhmään ”nuoriin”, jolloin yhdistää ilmiön erityisesti ”nuorten sosiaalisten kohtaamisten vähentymiseen”. Myös toisessa haastatteluotteessa havainnollistuu älypuhelinien määrittelevä vaikutus ihmisten vuorovaikutukseen ja kohtaamiseen, mikä ilmenee Jukan ilmaisussa ”ei välttämättä tarvitse enää edes nähdä ketään kun kännykällä voi viestitellä” ja Matin ilmaisussa ”Noilla nuorilla, varsinkin niin se yhteys kännykän ja somen kautta on niinku korvannu tän (.) henkilökohtasen yhteydenpitämisen”. Matin ja Piian kielenkäyttöä yhdistää tämänkin merkityksen yhteydessä omaa kohderyhmän kännykän käyttöä vertaileva puhe, jossa älypuhelinien arvioidaan muuttaneen erityisesti ”nuorten” kohtaamista ja vuorovaikutusta.

Älypuhelin mahdollistaa ja tukee sääntövapaata vuorovaikutusta –yksisuuntainen, monitulkintainen ja vaikeasti ennustettavissa oleva vuorovaikutus ”sinne voi periaattees kirjottaa ihan mitä vaa”

Tämä merkitys esiintyi lähes kaikkien haastateltavien kokemuksissa, kahta nuorempaa naishaastateltavaa (Essi ja Niina) lukuun ottamatta. Kokemus ”älypuhelinien mahdollistamasta sääntövapaasta vuorovaikutuksesta” ilmeni haastateltavien puheessa ristiriitaisina ajatuksina siitä, että älypuhelin toisaalta ”helpottaa oman vuorovaikutuksen ilmaisua”, mutta toisaalta myös ”vaikeuttaa toisten vuorovaikutuksen ymmärtämistä”. Toisten vuorovaikutuksen ymmärtämisvaikeutta selitettiin toisten välittämien viestien sisällön monitulkintaisuudella, jonka ymmärtämistä hankaloittaa erityisesti epäselkeiden hymiöiden käyttö. Tämä merkitys korostui erityisesti Lotan ja Matin kokemuksissa, jota havainnollistavat seuraavat haastatteluotteet:

Lotta: Mutta kun niihinkään ei oo mitään universaaleja, jotenki yksiselitteisiä kuvauksia tai merkityksiä niihin hymiöihin, että (.) mä sain yhen hymiön jota mä en ymmärtäny (mm) NIIN mä aattelin et mä kysyn tältä ihmiselt et anteeks mut MITÄ SÄ tarkoitt tällä hymiöllä kun mä en ymmärrä sitä (.) Niin vastaus oli et, kun mä siis aattelin kaikenlaisia (.) niin vastaus oli et ääh, ei hän oikeestaan itekkään siis tiedä, että hänen mielestään se oli vaan jotenki khuul.

Matti: Ja kyllä sitten niinku pitää olla tarkkana myös sen (.) kirjoituksen kanssa vaik ei ois yhtään niinku hymiöö tai muuta merkkiä siellä niin silti voi ymmärtää väärin, että esimerkiksi mä ymmärsin väärin kun – serkkuni laitto sinne viestin että, joka oli niinku, ei ollu missään puheenjohtajan roolissa vaan niinku (.) rivisukulaisena siellä-- (mm) serkku oli laittanut niinku (.) väärässä roolissa, mun mielestä väärässä roolissa sen viestin, mutta sen puheenjohtajan ois pitäny laittaa se viesti ja sit ois pitäny laittaa se aikasemmin jo

Ensimmäisessä haastatteluotteessa Lotta korostaa toisen viestin ymmärtämisen vaikeutta selkeästi henkilökohtaisena kokemuksena ilmaisussa ”mä sain yhen hymiön jota mä en ymmärtänyt”. Huomioitavaa Lotan kokemuksessa oli se, että hän yritti ymmärtää viestin sisältöä kysymällä siihen toiselta tarkennusta, mutta toinenkaan ei osannut selittää lähettämänsä viestin merkitystä. Tämä herättääkin kysymyksiä siitä, kuinka todennäköisesti yksilö pystyy ilmaisemaan itseään niin, että toinen todella ymmärtää häntä ja pystyy reagoimaan siihen oikealla tavalla, jos yksilö ei itsekään ymmärrä täysin esityksensä sisältöä? Toisessa haastatteluotteessa Matti perustelee viestin ymmärtämiseen liittyvää vaikeutta erityisesti ”viestin lähettäjän asemaan” liittyvänä epäselvyytenä, sillä ”puheenjohtajan” asemassa esitetyn viestin sisällön voi tulkita hänen mielestään hyvin eri tavoin kuin ”rivimiehen” asemassa esitetyn viestin sisällön. Tämän kokemuksen perusteella tulkitsin, että välitteisessä vuorovaikutuksessa voi tulla herkemmin väärinymmärryksiä myös siitä syystä, että keskustelijoiden roolit ja asemat voivat vaihdella vuorovaikutuksen aikana odottamattomalla tavalla.

”Vuorovaikutuksen helppouteen” liittyvä merkitys korostui naishaastateltavien (Seija ja Lotta) kokemuksissa ilmaisuina siitä, että ”välitteisessä vuorovaikutuksessa ei päde perinteiset vuorovaikutussäännöt, minkä johdosta ”jengin on helppo läväyttää sinne viesti”. Mieshaastateltavien (Matti, Jukka ja Niilo) kokemuksissa esiintyi myös yksityiskohtaisempi merkitys ”negatiivisten tunteiden ilmaisun helppoudesta”, mikä ilmaistiin sekä omakohtaisena kokemuksena että yleisenä kokemuksena ja havaintona muiden käyttäytymisestä. Näitä kokemuksia havainnollistavat hyvin seuraavat haastatteluotteet:

Matti:--siellä on just näitä (.) puskista huutelijoita, jotka niinku (.) on tosi KIUKKUSIA ja vihasia siellä ihmisille ja (.) ja sit ollaan kuitenkin nimimerkin takana ehkä (mm)

Jukka: On se helppoo somessa ku kattoo niin ei voi ku myötähäpeetä antaa ku (2) ihmiset puhuu oikeesti aika ilkeesti toisilleen nois julkisissa (.) ryhmissä (mm) EN tiedä sitten sanooks ne tosissaan niitä asioita mut ihmiset ottaa ne kans tosissaan että (.) taas on niinku trolleja (.) että ei oo niinku omaa naamaa siellä mut huutelee siellä ja haluaa vaan pahottaa toisen mieltä

I: Niinpä

Jukka: Se on mun mielestä aika (.) väärin

--

I: Mm (.) Et millon haluat mieluummin käyttää vaikka kännykkää siihen sen asian ilmaisemiseen

Jukka: No onhan se (.) se on niin palon helpompaa mun mielestä negatiiviset asiasta just (.) käsitellä kännykällä (.) ku ei tarvii nähä sitä henkilöö sillon (.) et just jos sä oot esimerkiks jollekki vihanen (mm) niin, mieluummin sä nyt voit kännykässä huutaa sille kun kasvotusten (2) koska sillon kasvotusten saatta tulla TUNTEITA sit taas enemmän peliin

--

I: Et jos sä keskustelet vaikka siellä kavereiden kanssa (.) et onks se kommunikointi siellä vaikka helpompaa ku kasvokkain?

Niilo: Aika paljon helpompaa

I: Millä tavoin helpompaa?

Niilo: No ku sinne voi periaattees kirjottaa mitä vaan

I: Nii

Niilo: Ku sä et nää sitä kummiskaan sitä ihmistä

Ensimmäisessä haastatteluotteessa Matin ja Jukan kielenkäytöstä voi tulkita, että he suhtautuvat korostetun kielteisesti siihen, miten yleisesti ”ihmiset” ilmaisevat negatiivisia tunteitaan sosiaalisen median välityksellä. Matti korostaa omaa henkilökohtaista etäisyyttä kokemukseen viittaamalla ”puskista huutelijoihin”, jotka hänen sijaan ilmaisevat helposti vihasia tunteitaan toisille ihmisille nimimerkin takaa. Myös Jukka korostaa omaa henkilökohtaista etäisyyttä kokemukseen viittaamalla niin ikään ”muihin ihmisiin, joiden on helppo somen kautta puhua ilkeästi toisille” ja korostaa omaa kielteisistä suhtautumista muiden käytökseen ilmaisussa ”se on mun mielestä aika väärin”. Toisessa haastatteluotteessa Jukka ilmaisee puolestaan myönteisen henkilökohtaisen kokemuksen vuorovaikutuksen helppoudesta ja negatiivisten tunteiden ilmaisusta sosiaalisen median välityksellä. Henkilökohtainen kokemus korostuu Jukan ilmaisussa ”--se on niin palon helpompaa mun mielestä negatiiviset asiasta just (.) käsitellä kännykällä (.) ku ei tarvii nähä sitä henkilöö sillon”. Tämä kokemus on kuitenkin jossain määrin ristiriitainen haastateltavan aiemmin esitettyyn kokemukseen, jossa hän suhtautui hyvinkin kielteisesti ”ihmisten ilkeään puheeseen sosiaalisen median välityksellä” ja etäännytti oman henkilökohtaisen

yhteyden kokemukseen. Myös kolmannessa haastatteluotteessa Niilo korostaa vuorovaikutuksen helppoutta ilmaisussa ”aika paljon helpompaa sosiaalisessa mediassa” ja perustelee helppoutta ilmaisussa ” No ku sinne voi periaattees kirjottaa mitä vaan ku sä et nää kummiskaan sitä ihmistä”.

Tulkitsin edellisten kokemuksen perusteella, että toisen näkemisellä on keskeinen merkitys siihen, kuinka paljon toisen kasvoja pyritään huomioimaan ja suojelemaan vuorovaikutustilanteessa. Haastateltavien kokemusten perusteella syntyi kuitenkin sellaisen vaikutelma, ettei välitteisessä vuorovaikutuksessa huomioida erityisemmin toisen kasvoja, vaan keskitytään ensisijaisesti vain omien kasvojen suojeluun. Tällaista yksipuolista vuorovaikutusta tukee kasvottomuuden lisäksi myös mielestäni se, ettei näe oman vuorovaikutuksen reaktiota toisessa. Tällöin ei joudu kohtaamaan omien negatiivisten tunteiden aiheuttamaa vastareaktiota toisessa, mikä voisi parhaassa tapauksessa jopa estää omien negatiivisten tunteiden syntymisen ja tarpeen purkaa niitä toiseen.

Lotan kokemuksessa havainnollistui puolestaan kaksijakoinen suhtautuminen välitteisen vuorovaikutuksen sääntövapauteen, sillä vuorovaikutussääntöjen puute koettiin sekä omaa vuorovaikutusta helpottavana asiana että vaikeuttavana asiana. Tähän kokemukseen liittyvää ristiriitaisuutta voisi selittää Albert Banduran (1999) yksilön toimijuutta määrittelevällä teorialla, jonka mukaan yksilön toimintaa motivoi hänen pystyvyyden tunteensa -, eli luottamus siihen, että pystyy saavuttamaan tavoittelemansa asiat. Tätä teoriaa soveltamalla tulkitsen, että älypuhelimien mahdollistama ”sääntövapaa” vuorovaikutus antaa yksilölle enemmän mahdollisuuksia hallita omaa vuorovaikutusta ja keinoja saavuttaa tavoittelemansa asiat, mutta toisaalta se voi myös vaikeuttaa yksilön tavoitteiden saavuttamista, sillä sääntövapaassa vuorovaikutuksessa on vaikeampi ennustaa toisen reagointia omaan vuorovaikutukseen. Tällöin on myös haasteellisempaa asettaa vuorovaikutukselle ennakko-odotuksia tai tavoitteita, sillä ei voi olla varma toisen osallistumisesta näiden tavoitteiden saavuttamiseen. Lotan ristiriitaista kokemusta nykyisen sosiaalisen elämän hallittavuudesta havainnollistaa hyvin seuraava haastatteluote.

I: Mites sit sillon kun ei ollu viel kännykkää niin muistatteks te sellasta aikaa

Lotta: Mu-uistan (hymyilyä)

I: Niin, oliks teillä sillon se teijän elämä jotenki erillaista (mm) se arki?

Lotta: No-oh, se oli tavallaan (.) mun mielestä se oli yksinkertasempaa ja selkeempää tavallaan, et se oli pienempi se (.) se maailma[

Älypuhelin mahdollistaa kännykän käyttäjän valtaa korostavan ”valikoivan vuorovaikutuksen” joka voidaan tulkita sekä kasvoja suojaavaksi että uhkaavaksi toiminnaksi ”sä pystyt käyttämään tätä vähän niinku varjona”

”Valikoivaan vuorovaikutukseen liittyvä mahdollisuuden kokemus esiintyi sekä naisten että nuorten ryhmähaastatteluissa (Essi, Niina, Seija ja Lotta). Haastateltavien kokemukset erosivat kuitenkin siten, että aikuisemmat naishaastateltavat (Seija ja Essi) korostivat sekä valikoivan vuorovaikutuksen hyviä että huonoja puolia, kun taas nuoremmat haastateltavat (Essi ja Niina) korostivat vain valikoivan vuorovaikutuksen hyviä puolia. Seijan ja Lotan kokemuksia yhdisti huomio siitä, että kännyköiden ”nykYTEknologia mahdollistaa nopean ja helpon yhteydenpidon toiseen, mikä ei ole ollut mahdollista ennen ”liikkuvaa puhelinta”. Samalla kokemuksia yhdisti myös oletus siitä, että tämä mahdollisuus kohdistaa huomion kännykän käyttäjän valtaan ja vastuuseen hallita ja valikoida omaa vuorovaikutusta toiselle, sillä ”ennen teknologian puute rajoitti toisen tavoittamista ja toiselle puhumista ajasta ja paikasta riippumatta, mutta nykyään kännykän käyttäjä voi itse rajoittaa omaa tavoitettavuuttaan ja vuorovaikutustaan toiselle. Näiden kokemusten perusteella tulkitsin niin, että älypuhelimien tekninen mahdollisuus lisää herkemmin yksilöön, eli älypuhelimien käyttäjään kohdistuvaa ”syyllistämistä” ja vastaavasti kännykän käyttäjä itse voi kokea herkemmin epävarmuutta tai ”syyllisyyttä” omasta älypuhelimien käytöstä. Älypuhelimella kommunikointiin liittyvää ”toista ja itseä syyllistävää” kokemusta havainnollistavat seuraavat haastatteluotteet:

Lotta: Siis tavallaan se on (.) potentiaali, se on mahdollisuus, se on voima (mm) se mahdollistaa niin paljon asioita että ootko sä sitten toisella puolella maapalloo, vai et niin se on ihan sama kun se fyysinen etäisyys vaan katoaa. Että se on enää vaa kiinni siitä että haluatko sä sitä, näätkö sä vaivaa ja se on ehkä se että näätkö sä vaivaa kirjottaa sen viestin (mm) se merkitsee (.) ei se enää se etäisyys (mm) niinku, ootko tärkeä (.) tarpeeks tärkeä, että kirjotatko sen viestin ja käytät aikaa siihen

--

Seija: NO todellaki tulee vahingossa niitä tilanteita] et niinku huomaa ite et ” ai h* se laitto viestin kaks päivää sitte ja nyt mä en oo vastannu siihen[

Lotta: Et se on aikaa noloo

Seija: Et mitäs se ajattelee[

Lotta: Nii mitäs se ajattelee

Seija: Et sori, sori, sori et mä en vastannu (.) mut sit eh[

Lotta: En mä tarkottanu]

Ensimmäisessä haastatteluotteessa havainnollistuu älypuhelimien käytön ”toisen vastuuta korostava näkemys Lotan ilmaisussa ”—et se on vaa enää kiinni siitä haluatko sä sitä” ja ”toista syyllistävä näkemys” ilmaisussa ”näätkö sä vaivaa kirjottaa sen viestin —ootko tarpeeks tärke”. Lotta esittää näkemyksen ”sinän” näkökulmasta, joten hän etäännyttää henkilökohtaisen suhteen kokemukseen ja samalla kohdistaa syytöksen ennemmin toisen kännykän käyttöön. Kokemuksessa käytetyn kielenkäytön perusteella voi myös tulkita, että Lotta arvioi ”toisen valikoivan vuorovaikutuksen” omia kasvoja uhkaavaksi toiminnaksi, sillä hän ilmaisee Goffmanin (1955) kasvoin ja kasvotyön teoriaan verrattavissa olevan arvion omasta arvostuksesta vuorovaikutustilanteessa, eli omien kasvojen tärkeydestä, johon hän viittaa ilmaisussa ”ootko tärke (.) tarpeeks tärke”. Toisessa haastatteluotteessa Seija korostaa puolestaan omaa vastuuta ja syyllisyyttä siihen, että on ”vahingossa” käyttänyt kännykkää valikoivaan vuorovaikutukseen ja syylistynyt siten toisen kasvoja uhkaavaan toimintaan. Myös Lotta korostaa kyseisen toiminnan ”syyllistävyyttä” ilmaisussa ”se on aika noloo”.

Essin, Niinan ja Lotan kokemuksissa korostui huomio siitä, että älypuhelimien mahdollistamaa ”valikoivaa vuorovaikutusta” voi käyttää erityisesti omien kasvojen suojana, tietynlaisena ”tekosyynä” silloin, kun ei halua kohdata toista tai kommunikoida tämän kanssa. Seijan kokemuksessa korostettiin kuitenkin myös valikoivan vuorovaikutuksen varjopuolta huomioimalla, että sen avulla voi sekä vilpittömästi että harkitusti vahingossa uhata toisen kasvoja, sillä toinen voi tulkita vastaamisen viipymisen tahalliseksi loukkaukseksi omaa omanarvontuntoa kohtaan. Kokemusta havainnollistavat hyvin seuraavat haastatteluotteet:

I: No voiks se olla tavallaan (.) että se on hieno juttu että voi olla enemmän yhteydessä toiseen, mutta se kuitenkin vähän sekottaa sitä et mitä (.) tarkoittaa ja miten on aikaa, ettei niinku ehdi sanoo niitä välihuomautuksia että ”hei nyt kohta vastaan et oon just nyt täällä”, et jos niitä ei sano niin sit se toinen voi ehkä ymmärtää väärin?

Seija: Joo, joo niin

Lotta: Se voi ymmärtää väärin (.) mut se öh (.) MÄ myönnän et mä myös käytän, et tää on myös mahdollisuus (mm) et sä tiedät sen et, et jos sä et halua vastata (.) et tulee viesti ihmiseltä jolle sä et halua välttämättä vastata niin sä pystyt käyttämään tätä niinku vähä niinku varjona (.) silleen et sä viivyttelet, tai ignoreaat jonkun ihmisen viestin et sä vetoat siihen et mm (.) mä en nyt niinku pysty, mulla on kiire (2)

--

I: Niin, totta (.) et se on tavallaan helpompikin puhuu puhelimesta ne asiat (.) no mites sitten tota kasvotusten, et millon ei haluais puhua kasvotusten et millon mieluummin valitsisitte sen kännykän (.) kertoakseen jotain asiaa

Essi: Mm (2) no välillä jos joku on vihanen mulle niin mä en tiedä haluaks mä nähä sitä (naurahdus)]

Niina: No mul on vähän sama] (naurahdus)

Ensimmäisessä haastatteluotteessa Lotta korostaa henkilökohtaista kokemusta siitä, miten älypuhelin mahdollistaa oman vuorovaikutuksen hallinnan ja valikoinnin.

Kokemuksessa esitetyn kielenkäytön perusteella huomioin, että Lotta korostaa aluksi henkilökohtaista läheisyyttä kokemukseen ilmaisussa ”mä myönnän et mä myös käytän-”, mutta etäännyttää tämän jälkeen henkilökohtaisen yhteyden kokemukseen vaihtamalla näkökulman ”sinuun” ilmaisussa ”et sä tiedät sen et jos sä et halua vastata”.

Tulkitsin näkökulman vaihdoksen tietynlaiseksi omien kasvojen suojelutaktiikaksi, jossa haastateltava etäännyttää oman osallisuutensa ja syyllisyytensä ”ignoreeraamaan” kännykän käyttötapaan. Myös toisessa haastatteluotteessa Essi ja Niina korostavat valikoivaa vuorovaikutusta omia kasvoja suojaavana mahdollisuutena, mikä havainnollistuu Essin ilmaisussa ”jos joku on vihanen mulle niin mä en tiedä haluaks mä nähä sitä (naurahdus)]”. Tulkitsin tämän kokemuksen perusteella, että kännykkä mahdollistaa toisen negatiivisten tunteiden välttelyn, jolloin yksilö ei joudu kohtaamaan mahdollisen konfliktitilanteen aiheuttamia ristiriitaisia tunteita ja voi tällä tavoin suojata omia kasvojaan vuorovaikutustilanteessa. Nuorten kokemuksesta puuttui kuitenkin valikoivan vuorovaikutuksen pohdinta toisen näkökulmasta ja ylipäänsä heidän kokemuksestaan puuttui valikoivan vuorovaikutuksen ”itseä syyllistävä” puoli.

Tulkitsin, että naishaastateltavien ja nuorempien haastateltavien kokemukset erosivat erityisesti sen suhteen, kuinka paljon he tiedostivat valikoivan vuorovaikutuksen kasvoja uhkaavasta mahdollisuudesta. Lotan kielenkäytössä havaitsin selkeämmin kasvoja uhkaavan mahdollisuuden tiedostamista, mikä ilmenee ilmaisussa ”mä myönnän et mä myös käytän –sä pystyt käyttämään tätä vähän niinku varjona.”

Kyseinen kielenkäyttö voidaan tulkita myös omia kasvoja suojaavaksi ehkäiseväksi kasvotyöksi, joka on verrattavissa Hewitin ja Stokesin (1975) kognitiiviseen vastuuvapauslausekkeeseen. Kyseisen ehkäisevän kasvotyön tekniikan avulla yksilö voi osoittaa sanallisesti hallitsevansa ulkoisesti epäsopevalta vaikuttavaa toimintaa myöntämällä etukäteen toiminnan vaikuttavan ulkoisesti epäsopevalta. Sen sijaan Essi ja Niina eivät suoraan ilmaisseet tiedostavansa kasvoja uhkaavan toiminnan mahdollisuutta, mutta heidän kielenkäytössään ilmaistu ”naurahduksen ele” saattaa kuitenkin viitata siihen. Kyseinen ele voidaan tulkita Edelmanin (1985) korjaavan

kasvotyön tekniikaksi, jossa yksilö pyrkii huumorin kautta ottamaan vastuun epäsovinnasta toiminnasta ja toisen kasvojen suojelun laiminlyömisestä.

5.4 Haastateltavien asemoituminen ja toimijuus merkitysten yhteydessä

Havaitsin kokemusteemojen yhteydessä esiintyvän kielenkäytön perusteella, että haastateltavat esittivät kokemuksensa erityisesti kahdesta eri positioista, joiden perusteella heidän toimijuudestaan sai joko 1) puolustautuvan ja vetäytyvän vaikutelman tai 2) neutraalin ja sopeutuvan vaikutelman. Havaitsin myös, että haastateltavat suhtautuivat älypuhelinien käytön hyväksyttävyyteen tai häiritsevyyteen selkeästi eri tavalla riippuen siitä, kummasta positioista he ilmaisivat kokemuksiaan. Puolustautuvassa ja vetäytyvässä positiossa haastateltavat määrittivät älypuhelimien selkeästi häiritseväksi välineeksi ja määrittivät sen käytön poikkeavaksi ja häiritseväksi toiminnaksi vuorovaikutustilanteessa. Neutraalissa ja sopeutuvassa positiossa haastateltavat määrittivät kännykän käytön puolestaan ”harmittomaksi arkivälineeksi” ja määrittivät sen käytön normaaliksi ja hyväksyttäväksi toiminnaksi vuorovaikutustilanteessa. Esittelen seuraavaksi tarkemmin nämä positiot ja niihin liittyvän vaikutelman haastateltavan toimijuudesta.

5.4.2 Vastustava ja vetäytyvä asemoituminen ilmiöön

Tämä asemoituminen esiintyi ensimmäisessä ja viidennessä kokemusteemassa, joissa kännykän käytön koettiin vaikuttavan kielteisesti sekä omaan ”minun” henkilökohtaiseen sosiaaliseen elämään että yleisemmin oman sisäryhmän ”meidän” sosiaaliseen elämään. Tunnistin henkilökohtaisten kielteisten kokemusten esityksessä asemoitumista erityisesti kahteen roolivaikutelmaan: ”uhrin ja syyllisen”. Tämän lisäksi havaitsin kännykän käytön häiritsevyyden kokemusten esityksessä asemoitumista myös ”ammattihenkilön –asiantuntijan ja sivustakatsojan” rooleihin.

Uhrin vaikutelma korostui vain aikuisten naishaastateltavien (Piia, Seija ja Lotta) kokemuksissa, jotka liittyivät kännykän käyttöön kahden keskeisessä vuorovaikutustilanteessa. Tulkitsin Goffmanin (1959) toimijuutta määrittelevän teorian perusteella, että uhrin rooliin asemoituminen ei erityisemmin tue yksilön toimijuutta, sillä uhrin roolissa yksilön on todennäköisesti vaikeampi esittää itseään vakuuttavasti muille. Syyllisen vaikutelma sen sijaan korostui vain mieshaastateltavien (Matti, Jukka

ja Niilo) kokemuksissa, jotka liittyivät niin ikään kännykän käyttöön kahden keskeisessä vuorovaikutustilanteessa. Syyllisen vaikutelma korostui tosin myös Seijan ja Lotan kokemuksissa, mutta eri merkityksen yhteydessä kuin miehillä. Heidän kokemuksissa syyllisen rooliin asemoiduttiin erityisesti pohdittaessa kännykän mahdollistamaa vuorovaikutuksen hallintaa välitteisessä vuorovaikutuksessa.

Havaitsin Piian kielenkäytössä selkeästi enemmän itsevarmuutta ja vähemmän epävarmuutta silloin, kun kännykän käytön häiritsevyyttä arvioitiin ”työelämän ja virallisten tilanteiden kontekstissa”. Tulkitsin kielenkäytön muutoksen liittyvän siihen, että haastateltava siirtyi esittämään uhrikokemuksensa ”ammattihenkilön, eli asiantuntijan” positioista uhri position sijaan. Asiantuntijan rooli vaikuttaisi myös tukevan Gbsonin (2013) määrittelemää toimijuutta, sillä virallisten tilanteiden ja työelämän yhteydessä haastateltava ei kyseenalaistanut omaa kriittistä näkemystä kännykän häiritsevyydestä ja puolusti omaa näkemystään vasta-argumenteilla. Asiantuntijan roolin aktiivista toimijuutta voi perustella myös Goffmanin (1959) toimijuutta määrittelevällä teorialla, sillä sen mukaan yksilön toimijuus määrittyy sen mukaan pystyykö yksilö esittämään itseään riittävän vakuuttavasti muille.

Uhrin ja asiantuntijan rooleihin asemoiduttiin erityisesti silloin, kun kännykän käyttö koettiin häiritseväksi ja henkilökohtaisena loukkauksena. Tämän lisäksi tunnistin mieshaastateltavien ja nuorten kielenkäytössä välttelevää suhtautumista omaan uhrikokemukseen, jolloin haastateltavat asemoituivat uhrin tai asiantuntijan sijasta ”sivustakatsojan rooliin”. Tällöin häiritsevistä kännykän käytöstä esitettiin kriittisiä kokemuksia, mutta niitä ei esitetty henkilökohtaisesta näkökulmasta, vaan ”jonkun toisen kokemukseksi”. Piian kielenkäytössä korostui uhrin roolissa myös omaa uhrikokemusta vähättelevä sävy ja oman henkilökohtaisen yhteyden etäännyttäminen uhrikokemuksesta, mutta asiantuntijan roolissa sen sijaan korostettiin omaa henkilökohtaista yhteyttä uhrikokemukseen. Loukkaantumisen tunteen neutralisointi tai siirtäminen syrjään eivät kuitenkaan välttämättä poista kyseistä tunnetta, sillä tunteen poissulkeminen ei tue oman uhrikokemuksen ”aktiivista käsittelyä tai sen ratkaisemista”. Tällöin voisi myös tulkita, ettei omien tunteiden tukahduttaminen ja asemoituminen sivusta katsojan rooliin tue yksilön aktiivista toimijuutta.

Piian kielenkäytössä tunnistin myös asemoitumista tietynlaisen ”vastentahtoisen mutta kuuliaisen toimijan” rooliin. Kyseiseen rooliin asemoitumista esiintyi haastateltavan puheessa erityisesti silloin, kun kännykän käyttöä pohdittiin häiritseväksi ”nyky aikaan

liittyvänä toimintana”, joka liittyy erityisesti tiettyyn kohderyhmään –nuoriin. Tähän rooliin asemoituminen ei kuitenkaan tue mielestäni haastateltavan toimijuutta, sillä sen yhteydessä haastateltavan kielenkäytössä korostuu yksioikoinen ja epävarma argumentointi ja oman näkemyksen kyseenalaistaminen, jossa haastateltava pakottautuu hyväksymään asioita sellaisenaan ja mitätöimään omat vaihtoehtoiset näkemykset asiaan. Omien näkemysten mitätöinti ja muiden näkemysten hyväksyminen sellaisenaan ei tue toimijan retorista toimijuutta, sillä Gibsonin (2013) toimijuutta määrittelevän teorian mukaan kyky argumentoida ja esittää vasta-argumentteja toisen vastakkaista näkemystä kohtaan määrittelevät keskeisesti yksilön toimijuutta.

5.4.1 Neutraali ja sopeutuva asemoituminen ilmiöön

Tämä asemoituminen esiintyi puolestaan toisessa, kolmannessa ja neljännessä kokemusteemassa, joissa kännykän käytön koettiin vaikuttavan ensisijaisesti joko positiivisesti tai vähäisesti omaan sosiaaliseen elämään. Tämän asemoitumisen yhteydessä kännykän käyttöä määriteltiin hyväksyttäväksi ja harmittomaksi normaaliksi toiminnaksi. Havaitsin kaikkien haastateltavien asemoituvan kännykän käytön positiivisten ja neutraalien merkitysten pohdinnan yhteydessä erityisesti ”nuorten”, ”vanhanaikaisen aikuisen” ja ”edistyksellisen aikuisen” rooleihin.

”Nuorten” roolissa vanhemmat haastateltavat (Piia ja Matti) määrittivät älypuhelimien käyttöä ensisijaisesti ”normaaliksi ja luontevaksi nuorten toiminnaksi”. Nuorempien haastateltavien (Essi, Niina ja Niilo) omakohtainen kokemus erosi kuitenkin vanhempien haastateltavien oletetusta näkemyksestä, sillä he määrittivät omakohtaisessa kokemuksessaan älypuhelimien käytön ”toissijaiseksi ja epäluontevaksi toiminnaksi”. ”Vanhanaikaisen aikuisen roolissa” Piia ja Matti määrittivät älypuhelimien käyttöä puolestaan ”huvittavaksi uudeksi nuorten tavaksi”, johon yleisen normin mukaan kuuluu sopeutua, mutta itse ei koe kuuluvansa ilmiön kohderyhmään. Tulkitsin haastateltavien kielenkäytön perusteella, että asemoituminen ”nuorten ja vanhanaikaisen aikuisen” rooleihin ei tue erityisemmin Gibsonin (2013) määrittelemää toimijuutta, sillä Piian ja Matin kielenkäytössä korostui näiden roolien yhteydessä itseä vähättelevää argumentointia, jota käytettiin selkeästi tietoisesti. Vanhanaikaisen aikuisen roolissa esitetyissä kokemuksissa haastateltavat esimerkiksi vähättelivät omia kokemuksiaan ”vanhanaikaisiksi” tai perustelivat niitä omaan vanhempaan ikään liittyvillä ennakko-oletuksilla: ”koska olen vanha- en ole niin nopea kirjoittamaan

tekstiviestejä kuin te nuoret”. Tietoista oman toimijuuden vähättelyä voi selittää puolestaan Goffmanin (1959) toimijuus teoriaan perustuva näkemys siitä, että toimijuudessa on keskeistä ”pystyä esittämään” itseä vakuuttavasti muille. Jos toimija olettaa, ettei ”ikänsä vuoksi pysty kirjoittamaan nopeasti”, ei hän todennäköisesti oleta pystyvänsä esittämään ”nuorta ja kykenevää toimijaa”. Tällöin vaihtoehdoksi jää se, että antaa itsestään tarkoituksellisesti vähemmän vakuuttavan vaikutelman, jolloin voi säilyttää kokemuksen omasta toimijuudesta erottautumalla kohderyhmästä.

”Edistyksellisen aikuisen rooliin” asemoituivat erityisesti aikuishaastateltavat (Piia, Seija, Lotta, Matti ja Jukka), jonka yhteydessä älypuhelimien käyttöä määriteltiin erityisesti ”uudenlaiseksi mahdollisuudeksi ja omaa sosiaalista toimintaa hyödyttäväksi välineeksi”. Tähän rooliin asemoituminen tukee myös todennäköisesti yksilön toimijuutta, sillä Albert Banduran (1999) toimijuusteorian mukaan yksilön toimintaa tukee hänen luottamuksensa siihen, että hän pystyy saavuttamaan tavoittelemansa asiat. Jos haastateltava kokee älypuhelimien mahdollistamat uudet toimintatavat itselle hyödylliseksi, on niistä todennäköisesti hyötyä myös hänen toimijuudelleen.

Havaitsin joidenkin haastateltavien (Piia, Seija ja Jukka) asemoituvan yleisemmän kokemuksen määrittelyn yhteydessä myös eräänlaiseen ”toteajan” rooliin, jonka yhteydessä haastateltavien kielenkäytössä korostui yleistäviä ja yksioikoisia neutraaleja näkemyksiä älypuhelimien käytöstä, jolloin haastateltavan puheesta sai sellaisen vaikutelman, että älypuhelimien käyttöä pidetään ikään kuin itsestään selvänä tosiasiana, jota ei tarvitse sen enempää perustella tai kyseenalaistaa. Tällaisia puheenilmaisuja olivat haastattelupuheessa esimerkiksi ”eihän nyt kukaan lähde ilman kännykkää minnekään” ja ”kännykkä kuuluu elämään”. Toteajankaan rooli ei tue Gibsonin (2013) määrittelemää toimijuutta, sillä yleistävät ja yksioikoiset näkemykset eivät osoita yksilön kykyä argumentoida näkemyksiään ja haastaa toisen esittämiä argumentteja vasta-argumenteilla.

6. Johtopäätökset kännykän käytön merkityksistä

Haastatteluaineiston perusteella tulkitsin, että kännykällä ja kännykän käytöllä voi olla nykyään hyvin erilaisia merkityksiä ihmisten sosiaalisessa elämässä, sillä haastateltavien kokemuksissa esiintyi sekä positiivisia että ristiriitaisia näkemyksiä

kännykän ja sosiaalisen elämän välisestä yhteydestä. Toisaalta entinen sosiaalinen elämä koettiin ”haastavaksi”, koska silloin ei ollut mahdollisuutta ilmoittaa kännykällä ystäville esimerkiksi myöhästymisistä, mutta toisaalta entistä sosiaalista elämää kuvailtiin myös ”selkeämmäksi ja yksinkertaisemmaksi”, joten kännykän käytön ja sosiaalisen elämän välisestä yhteydestä ei muodostunut yksiselitteistä tai selkeää kokonaiskuvaa haastateltavien kokemuksissa. Haastatteluaineiston kokemusteemojen perusteella tulkitsin, että kännykän käyttö voidaan määritellä kasvokkaisen vuorovaikutustilanteessa sekä ”häiritseväksi toiminnaksi” että ”hyväksyttäväksi toiminnaksi” riippuen siitä, mistä tai kenen näkökulmasta kännykän käyttöön liittyviä kokemuksia esitettiin. Havaitsin myös, että näkökulman valinta kertoi myös siitä, kuinka tärkeäksi tai keskeiseksi haastateltavat arvioivat kokemuksen henkilökohtaisen merkityksen. Tulkitsin näkökulman valinnan kautta osoitetun henkilökohtaisen etäisyyden tai läheisyyden kertovan myös siitä, kuinka paljon haastateltavien esittämät kokemukset kertovat heidän henkilökohtaisesta suhteesta älypuhelimeen ja kuinka paljon he arvioivat sen vaikuttaneen heidän omaan sosiaaliseen elämään.

Havaitsin, että henkilökohtaista läheisyyttä kokemukseen korostettiin silloin, kun haastateltavat kokivat toisen kännykän käytön henkilökohtaisena loukkauksena itselle tärkeässä vuorovaikutustilanteessa tai silloin kun he kokivat oman kännykän käytön itselle välttämättömänä ja tärkeänä oman toiminnan tukena. Henkilökohtaista etäisyyttä kokemukseen otettiin puolestaan silloin, kun haastateltavat kokivat kännykän käytön jonkun tietyn kohderyhmän toiminnaksi tai kuvailivat sitä yleisesti normaalina tai poikkeavana nykypäivään ja teknologiseen kehitykseen liittyvänä toimintana. Tulkitsin näiden kokemusten yhteydessä ilmenneen henkilökohtaisen etäisyyden oton jonkinlaisena omia ja toisen kasvoja suojaavana korjaavan kasvotyön tekniikkana (Cupach & Metts, 1994, 9), jossa ilmiöön liittyvää sosiaalista painetta ja sen aiheuttamaa kognitiivista dissonanssia (Festinger, 1957) pyrittiin refleктоimaan niin, että omia epävarmuuden tai huolen tunteita vähäteltiin suhtautumalla omaan tai toisten kännykän käyttöön humoristisesti tai välttelevästi. Tulkitsin tällaisen reflektionin kertovan myös siitä, että haastateltavat pyrkivät sopeuttamaan omaa kokemustaan olettamaansa yleiseen näkemykseen ilmiöstä Festingerin (1954) sosiaalisen vertailun teoriaa mukaillen. Seuraavaksi esittelen tarkemmin kokemusteemojen perusteella tulkitsemani vaikutelmat ”kännykän käytön merkityksistä haastateltavien sosiaalisessa elämässä”.

Loukkaava ja mitätöivä väline itselle tärkeissä vuorovaikutustilanteissa ja ihmissuhteissa

”Loukkaavan ja mitätöivän kännykän käytön merkitys” havainnollistui naishaastateltavien kokemana voimakkaana epävarmuuden tunteena omasta tärkeydestä ja arvokkuudesta toiselle. Tämä havainto vastaa aiemmin esittämäni Humphreysin (2005) tutkimustulosta, jossa tutkittavat kokivat toisen kännykän käytön aikana huomattavaa haavoittuvaisuuden tunnetta ja epävarmuutta omasta tärkeydestä toiselle. Epävarmuuden tunnetta voi selittää myös Goffmanin (1967) teoria kasvokkaisesta vuorovaikutuksesta, jonka mukaan kasvokkaiseen vuorovaikutukseen kuuluu oleellisesti se, että molemmat pyrkivät ylläpitämään ja suojelemaan toisen arvoa, eli kasvoja vuorovaikutuksen aikana, mikä tässä tapauksessa rikkoutuu kännykän häirinnän vuoksi. Tulkitsin kännykän käyttäjän laiminlyövän kasvotyössä erityisesti Cupachin ja Mittsin (1994) määrittelemää ehkäisevän kasvotyön ”positiivista kohteliaisuutta”, sillä kun kännykkä vie huomion pois toisesta, ei pysty osoittamaan toiselle yhtälailla kahdenkeskeistä yhteyttä ja arvostusta.

Kännykän käytön loukkaavuus korostui erityisesti itselle tärkeiden hetkien ja asioiden yhteydessä, joita yleensä jaetaan itselle läheisten henkilöiden kuten ystävien ja perheenjäsenten kanssa. Tällöin voisikin tulkita, että erityisesti itselle tärkeiden ja läheisten henkilöiden kännykän käyttö koetaan loukkaavaksi, sillä se estää heitä osoittamasta riittävää arvostusta itselle tärkeitä asioita kohtaan, jolloin ne menettävät merkittävyyttä myös itselle. Tämä johtuu siitä, että asioista tulee itselle merkityksellisiä vasta sen jälkeen, kun ne on saanut jakaa itselle tärkeiden ihmisten kanssa, eli itselle tärkeät merkitykset ovat riippuvaisia tärkeiden ihmisten antamasta sosiaalisesta tuesta ja hyväksynnästä (Burr, 2004, s73-74). Tämä voi myös osittain selittää sitä, miksi naishaastateltavat (Niina ja Lotta) kokivat muista haastateltavista poiketen erityisesti läheisen henkilön kännykän käytön loukkaavaksi ja sitä, miksi lähes kaikki haastateltavat kokivat, ettei älypuhelimien käyttö ole edistänyt heidän läheisiä ihmissuhteita.

Tämä havainto poikkeaa aiemmin esittelemästäni Hans Geaserin (2004) tutkimustuloksesta, jonka mukaan kännykän käyttö lujittaa ihmissuhteita ja erityisesti läheisiä ihmissuhteita, sillä ihmiset kommunikoivat ensisijaisesti kännyköillään

läheisille perheenjäsenille ja ystäville. Myös Campbellin ja Kwakin (2011) tutkimustulosten mukaan kännykän käyttö edistää läheisiä ihmissuhteita, sillä se tukee perheenjäsenten ja ystävien yhteydenpitoa keskenään. Näiden tutkimustulosten poikkeavuutta voi kuitenkin selittää ajankuvan muuttuminen ja älypuhelisten nykyiset entistä suuremmat viihdekäyttömahdollisuudet ja linkittyminen sosiaaliseen mediaan, mikä on voinut vaikuttaa siihen, ettei kännykkää käytetä enää ensisijaisesti läheisten ja ystävien yhteydenpitovälineenä, vaan omana viihdykkeenä.

Omaa ja toisen kasvotyötä häiritsevä väline

”Omaa ja toisen kasvotyötä häiritsevä merkitys” havainnollistui mies ja naishaastateltavien kokemuksina siitä, että älypuhelisten käyttö häiritsee omaa ja toisen keskittymistä keskusteluun ja vie sekä oman että toisen huomion. Kännykän häiritsevyyttä omaan ja toisen kasvutyöhön voi selittää Swellerin (1988) kognitiivisen kuormituksen teoria, jonka mukaan ihminen pystyy vain rajallisesti keskittymään useaan sosiaaliseen aktiviteettiin samanaikaisesti, jolloin kännykän käyttö sosiaalisen vuorovaikutuksen aikana väistämättä häiritsee kännykän käyttäjän keskittymistä vuorovaikutukseen. Myös aiemmin esittelemässäni Sanna Raudaskosken (2015) tutkimuksessa havaittiin kännykän käytön häiritsevän vanhemman ja lapsen välistä kasvokkaista vuorovaikutusta siten, että lapsella oli huomattavia haasteita saavuttaa vanhemman huomio vuorovaikutuksen aikana.

Omaa toimintaa määrittelevä viihdyke

Älypuhelisten ”omaa toimintaa määrittelevä merkitys” havainnollistui Essin, Niinan, Seijan, Lotan, Matin ja Jukan huomiona siitä, että ”ilman kännykkää ei tiedä mitä tekisi, tuntee olonsa alastomaksi, eikä sitä ilman pysty olemaan”. Älypuhelisten yksilön toimintaa määrittelevää valtaa voi selittää sen ominaisuuksiin liittyvä koukuttavuus, sillä monet tutkimukset ovat osoittaneet älypuhelisten luovan riippuvuuteen viittaavaa käytöstä, kuten esimerkiksi aiemmin esittelemäni Leungin ym., (2007) tutkimus, joka osoitti liiallisen kännykän käytön aiheuttavan muun muassa vapaa-ajan tylsistymistä ja sensaatiohakuisuutta. Älypuhelisten riippuvuutta aiheuttavasta vaikutuksesta on tehty myös Amerikkalainen pitkittäistutkimus, jossa opiskelijajoukolla annettiin älypuhelisten käyttöön vuoden ajaksi, minkä jälkeen 62 % heistä kertoi tuntevansa riippuvuutta tai voimakasta riippuvuutta älypuheliimeen (Tossell, Kortum, Shepard, Rahmati, Zhong,

2015). Kännykän viihdyttävä merkitys havainnollistui haastateltavien kokemuksissa huomiona siitä, että kännykän käyttötarkoitus kohdistuu ensisijaisesti omaan viihtymiseen ja vasta sen jälkeen yhteydenpitoon. Tämä tutkimustulos antaa myös poikkeavan vaikutelman siitä, että kännyköiden viihdekäyttö olisi enemmän nuorempien henkilöiden toimintaa, sillä myös vanhemmat aikuishaastateltavat, Piiaa lukuun ottamatta kuvailivat kännykän käytön merkitystä ensisijaisesti omana viihdykkeenä. Tämä tutkimustulos on yhtenevä myös suomalaisen sosiaalipsykologi Eeva Raidan (2015) väitöskirjatutkimuksen havaintoon, jossa älypuhelin käyttö tarkoitus osoittautui viihdekäytöksi merkittävälle osalle eri ikäisiä osallistujista.

Oman yhteydenpidon helpottaja

Tämä merkitys havainnollistui kaikkien haastateltavien kokemuksissa kokemuksena siitä, että älypuhelin helpottaa omaa yhteydenpitoa ystäviin ja ilman sitä ei välttämättä pitäisi yhteyttä etäisempiin ystäviin. Myös tämä merkitys on yhtenevä edellä mainitun Eeva Raidan (2015) väitöskirjatutkimukseen, jonka mukaan kännykkä on monille ”väylä sosiaaliseen elämään”, sillä kännykän sosiaalisen median ja whatsapp -ryhmien välityksellä voi olla yhteydessä ystäviin ja vaihtaa kuulumisia niiden vähemmänkin tuttujen ystävien kanssa, mikä voisi jäädä toteutumatta, jos ei omistaisi älypuhelin.

Olen oman haastatteluaineistoni perusteella yhtä mieltä Raidan väitöskirjan tulkinnasta, jonka mukaan ”kännykkä on väylä sosiaaliseen elämään”, mutta olen kuitenkin hieman eri mieltä siitä tulkinnasta, että ”kännykällä sosialisointiin yhdessä”. Olen tätä mieltä sillä perusteella, että omassa haastatteluaineistossani haastateltavat kertoivat kommunikoivansa ystävilleen kännykän välityksellä ”vain lyhyempiä ja vähemmän tärkeitä asioita, mutta ”tärkeämmät ja toisten kanssa jaettavat asiat puolestaan haluttiin kommunikoida kasvotusten. Näin ollen vaikuttaisi enemmän siltä, että varsinainen ”yhdessä sosialisointi” toteutuu kuitenkin ensisijaisesti kasvotusten, eikä sosiaalisen median välityksellä.

Omien negatiivisten tunteiden hallinnan helpottaja

Tämä merkitys havainnollistui nuorten ja miesten kokemuksissa näkemyksenä siitä, että ”kännykällä on helpompi käsitellä negatiiviset asiat, kun ei tarvitse nähdä toista,

eikä tule tunteita enemmän peliin. Tällä tavoin kännykän voi ymmärtää myös omia kasvoja suojaavaksi välineeksi mahdollisissa konfliktitilanteissa, sillä se mahdollistaa toisen näkemisen ja kohtaamisen välttelyn tarjoamalla kasvottoman konfliktin sovittelumahdollisuuden. Tulkitsin kokemusten perusteella myös niin, että kännykän taakse voi tietyllä tapaa ”piiloutua” jos sosiaalinen tilanne muuttuu esimerkiksi liian ahdistavaksi. Kännykän käytön merkitystä tietyntilaisena omia kasvoja suojaavana välineenä on tutkittu myös Amerikkalaisen Pew- tutkimuskeskuksen nuoriin aikuisiin kohdistuneessa kyselyssä, jossa kännykän käyttö koettiin turvalliseksi ratkaisuksi silloin, jos toiset ihmiset vaikuttivat uhkaavilta ja 47 % heistä kertoi käyttävänsä kännykkää myös ”muiden välttämiseen” (Smith, 2015).

Toiseutta tuottava väline

Tämä merkitys havainnollistui vanhempien haastateltavien kokemuksissa omaa näkemystä ja kännykänkäyttötaitoa vähättelevänä puheena sekä omaa kännykän käyttöä ja eri ikäryhmien kännykän käyttötapoja erottelevana puheena. Tulkitsin näiden kokemusten mahdollistavan myös toiseuden tunteen kokemisen, sillä erityisesti naishaastateltavan kohdalla vähättelevään ja erottelevaan puheeseen liittyi ahdistuksen tunteen ilmaisua sosiaalista painetta kohtaan. Älypuhelisten ja sosiaalisen median lisääntynyt käyttö voi siis muodostaa lisääntyvän sosiaalisen paineen älypuhelisten ja sosiaalisen median käyttöön, mikä voi aiheuttaa yksilöille toiseuden kokemusta, jos ei itse koe kulumansa ”niihin teknisiin ihmisiin tai tiukempiin sosiaalisen median käyttäjiin”. Vastaavanlaisia tutkimustuloksia on havaittu myös Japanilaisessa nuoriin kohdistuneessa tutkimuksessa, jossa todettiin, että 96 % nuorista omistaa älypuhelisten ja 24 % heistä väittää, ettei kommunikoi sellaisten ikätovereiden kanssa, joka ei omista älypuhelistä. Tutkimus osoittaa miten tärkeää kännykän omistaminen voi olla sosiaaliseen ryhmään kuulumisen ja syrjinnän välttelyn kannalta. (Fortunati, 2002.)

Uusi arkinen yhdessä olemisen tapa

Kännykän käytön ”arkisen tavan merkitys” havainnollistui haastateltavien kokemuksissa henkilökohtaisina havaintoina siitä, että on havainnut kännykän käyttötavan siirtyvän muiden esimerkistä myös omaan toimintaan, silloin kun muut käyttävät omassa seurassa kännykkää. Kännykän käytön muuttumista ”arkiseksi

tavaksi” voi selittää Albert Banduran (1973) oppimisteoria, jonka mukaa toisen toimintatapa voi siirtyä toimijalta toiselle toiminnan jäljittelyn kautta. Tällöin toisten seurassa voi alkaa käyttää kännykkää siitä syystä, koska muutkin käyttäytyvät kännykkää omassa seurassa. Kännykän ”yhdessä olemisen tavan” merkitys havainnollistui nuorempien mieshaastateltavien (Jukka ja Niilo) näkemyksenä siitä, että ”kännykän käyttöä ei koeta kahdenkeskeisessä vuorovaikutustilanteessa ensisijaisesti häiritseväksi tekijäksi, vaan vuorovaikutukseen osallistuvaksi yhteiseksi välineeksi, jota voi käyttää viihdetarkoitukseen toisen seurassa sekä yksin että yhdessä. Huomasin tämän merkityksen poikkeavan aikuishaastateltavien kokemuksista, sillä heidän kokemuksissa älypuhelimien käyttö määriteltiin ensisijaisesti ”keskustelun ulkopuoliseksi osallistujaksi tai häiriötekijäksi kahdenkeskeisissä vuorovaikutustilanteissa. Tämä saattaa kertoa sukupolvien välisistä eroista sen suhteen, että nuoremmat ja vanhemmat henkilöt saattavat odottaa sosiaalisilta tilanteilta ja toisten kohtaamilta erilaista vuorovaikutusta.

Häiritsevä yleisesti hyväksytty tapa

Tämä merkitys havainnollistui haastateltavien kokemuksissa huomiona siitä, että kännykän käyttö on häiritsevä poikkeava tapa toisen seurassa, mutta siitä huolimatta siihen ei voi puuttua, koska se ”kuuluu normaaliin ja yleisesti hyväksytyyn arkiseen toimintaan” Toisen kännykän käyttöön puuttumisen välttelyä voidaan selittää Brownin ja Levinsonin (1987) ehkäisevään kasvotyöhön liittyvän negatiivisen kohteliaisuuden teorialla, jolloin toisen kännykän käyttöön ei puututa siitä syystä, koska ei haluta laiminlyödä toisen negatiivisia kasvotarpeita, eli tarvetta vetäytyä omasta seurasta. Puuttumattomuutta voi selittää myös se, että yksilö pyrkii suojaamaan omia ja toisen kasvoja vuorovaikutuksen aikana Cupachin ja Mettsin (1994, 9) korjaavaan kasvotyöhön liittyvällä ”välttelyn” tekniikalla, sillä toisen epäsopivan käytöksen huomaamatta jättäminen voi ylläpitää konfliktitonta vuorovaikutussuhdetta toiseen.

Yksipuolista vuorovaikutusta tukeva syylistävä väline

Tämä merkitys havainnollistui naishaastateltavien (Essi, Niina, Seija, Lotta) kokemuksissa huomiona siitä, että älypuhelimien mahdollistaa yksilön valtaa ja vastuuta

korostavan ”valikoivan vuorovaikutuksen”, joka tukee yksilön vastuuta oman vuorovaikutuksen ja kasvotyön hallinnasta, mutta keskittää vähäisesti huomiota toisen kasvotyön ja kasvojen huomiointiin. Yksipuolista vuorovaikutusta voi selittää Madellin ja Muncerin (2007) tutkimustulos, jonka mukaan välitteiseen vuorovaikutukseen liittyy keskeisesti asynkronisen viestinnän mahdollisuus, jolloin omaa vuorovaikutusta on helpompi hallita, eikä toiselle tarvitse vastata välittömästi. Tulkitsin naishaastateltavien kokemuksessa ilmenevien itseen kohdistuvien ”syyllisyyden ja noloistumisen tunteen” ilmentävän jossain määrin myös sitä, että älypuhelimien mahdollistama oman vuorovaikutuksen hallinta kohdistaa myös erityistä vastuuta ja syyllistävyyttä kännykän käyttäjään. Tämä merkitys ilmeni naishaastateltavien kokemuksessa näkemyksenä siitä, että ”vuorovaikutuksen esteenä ei ole enää etäisyys, vaan se haluaako toinen nähdä vaivaa kirjoittaakseen viestin tai vastataksaan toisen viestiin”. Tämä herättääkin kysymyksen siitä, suuntaako nykykännykkä ihmisiä vähemmän vastavuoroiseen sosiaaliseen toimintaan, sillä kännykkä mahdollistaa niin vahvasti ”oman esityksen ja vuorovaikutuksen hallinnan” toiselle, mutta ei varsinaisesti yhteisesti sovittua tai neuvoteltua vuorovaikutusta toisen kanssa.

Vuorovaikutusta ja kohtaamista määrittelevä ja korvaava väline

Tämä merkitys havainnollistui haastateltavine kokemuksena siitä, että ystävien kanssa ollaan vähemmän vuorovaikutuksessa kasvotusten kuin ennen ja älypuhelin määrittelee keskeisesti sitä tapaa, miten ystävien kanssa ollaan vuorovaikutuksessa ja miten heitä kohdataan, riippumatta siitä halutaanko ystäviä kohdata ensisijaisesti älypuhelimien välityksellä. Tämä havainto tukee enemmän aiemmin esiteltyä Brignallin ja Valeyn (2005) tutkimustulosta siitä, että Internetin käyttö on vähentänyt merkittävästi nuorten kasvokkaista vuorovaikutusta. Kännykän käytön vuorovaikutusta ja kohtaamista määrittelevästä merkityksestä ja vaikutuksesta ihmisten kohtaamisen vähentymiseen on osoitettu tutkimustuloksia myös Banjon ym., (2008) tutkimuksessa, jossa todettiin, että kännykän käyttö voi vähentää yksilön vuorovaikutusta vieraiden ihmisten kanssa ja vastaavasti vieraat ihmiset lähestyvät epätodennäköisemmin kännykän käyttäjää, sillä tämä osoittaa kehonkielellään ympärillään oleville ihmisille tahattomasti epäsosiaalisia non-verbaalisia vihjeitä.

7. Pohdinta

7.1 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden arvioimisella tarkoitetaan kerätyn tutkimusaineiston ja siitä tehtyjen tulkintojen sopivuuden arviointia, jolloin arvioidaan onko valittu tutkimusaineisto riittävän oikeanlainen vastatakseen tutkimuskysymyksiin ja onko tutkimusaineistosta tehdyt havainnot ja tulkinnat esitetty riittävän systemaattisesti ja perustellusti. (Ruusuvuori ym., 2010, 27.) Arvioin seuraavissa kappaleissa tutkielmani sisäistä ja ulkoista validiteettia, jossa hyödynnän Mäkelän (1990) kvalitatiivisen tutkimuksen arviointikriteerejä. Näiden kriteerien mukaan tutkimustulosten arvioinnissa tulee kiinnittää huomiota tutkimusaineiston yhteiskunnalliseen merkittävyyteen ja riittävyteen sekä analyysin kattavuuteen, arvioitavuuteen ja toistettavuuteen. Nämä kriteerit liittyvät erityisesti tutkimuksen sisäisen validiteetin arviointiin. (Mts.)

Tutkimusaineiston merkittävyyden arvioinnilla Mäkelä (1990) tarkoittaa aineiston kulttuurisen paikan ja tuotantoehtojen puolustamista. Yleensä IPA –tutkimuksissa suositetaan melko homogeenisen ja tarkoituksenmukaisen otoksen valintaa, jota määrittelee keskeisesti se, kenelle tutkimuskysymys olisi merkityksellistä kohdistaa. Se, kuinka laajasti homogeenisuuden periaatetta tutkittavien valinnassa soveltaa riippuu kuitenkin paljon tutkittavan ilmiön laajuudesta ja tavoitteista. (Smith ym., 2009, 49). Oma tutkimuskysymykseni kohdisti haastateltavien valinnan erityisesti suomalaisiin aikuisiin ja nuoriin, mikä rajasi haastateltavien sosiaalista statusta tiettyyn kansalliseen kulttuuriin ja ikäryhmään. En kuitenkaan kokenut tarpeelliseksi rajata haastateltavien sosiaalista statusta tämän enempää, sillä tutkimani ilmiön ja tutkimuskysymykseni tavoitteet eivät kohdistuneet vain tiettyyn sosiaaliseen ryhmään, vaan laajemmin suomalaiseen populaatioon. Tutkielmani tavoitteena oli tuottaa lisää yksilökohtaista ja mahdollisesti myös uutta laadullista tutkimustietoa tutkittavasta ilmiöstä. Koen, että valitsemani haastattelujoukko soveltuu hyvin tuottamaan tämän tavoitteen mukaista tietoa, sillä haastateltavien kokemuseräisten merkitysten analyysi mahdollistaa erityisesti yksilökohtaisten merkitysten tuottamisen.

Koska tutkimusaineistoni keruumenetelmä on ollut yksilö- ja ryhmähaastattelut, olen tietoinen siitä, että haastatteluiden erilaiset vuorovaikutuskontekstit: kuten haastatteluympäristö, haastateltavien välinen vuorovaikutus sekä haastateltavien

vuorovaikutussuhde minuun -haastattelijaan, on voinut oleellisesti vaikuttaa siihen, millaista tietoa haastatteluaineistoon tuotettiin. Yksilöhaastatteluiden vuorovaikutuskontekstista puuttuu ryhmähaastattelulle tyypillinen vuorovaikutteinen keskustelu aiheesta, jolloin haastattelijan rooli korostuu enemmän. Tällöin haastattelijaa voi säädellä ja ohjata keskeisesti haastattelun vuorovaikutusta ja myös haastattelukysymykset määrittelevät enemmän haastattelun kulkua. (Ruusuvuori ym., 2010, 214-215). Ryhmähaastatteluissa sen sijaan haastattelijan rooli ei ole yhtä keskeinen, sillä haastateltavia on useampi ja he voivat olla vuorovaikutuksessa keskenään haastattelijasta riippumatta. Tällöin haastattelijan rooliin kuuluu enemmän kannustaa ja aktivoida haastateltavia keskinäiseen vuorovaikutukseen (Kitzinger & Barbour, 1999, 20).

Tutkielmassani ryhmähaastattelut ovat olleet pieniä kahden hengen ryhmiä, jolloin oma roolini haastattelijana on saattanut vaikuttaa keskeisemmin ryhmähaastatteluiden vuorovaikutukseen kuin suuremmissa ryhmähaastatteluissa. Ryhmähaastattelun vuorovaikutukseen ja tiedon tuottamiseen on voinut vaikuttaa myös se, että haastateltavat ovat tunteneet toisensa, sillä tutun ihmisen seurassa on todennäköisemmin vapautuneempi ja luottamuksellisempi ilmapiiri kuin vieraiden ihmisten ryhmähaastatteluissa. Ennestään tuttujen haastateltavien valinta ryhmähaastatteluun oli kuitenkin tietoinen valinta, sillä luotin tutkimusaiheeni herättävän vilkkaampaa keskustelua ennestään tuttujen osallistujien kesken. Lisäksi luotin siihen, että ennestään toisilleen tutut haastateltavat pystyvät nopeammin muodostamaan luottamuksellisen ja vapautuneen keskusteluilmapiirin, jolloin he pystyvät helpommin tuomaan esiin myös omia henkilökohtaisia näkemyksiä ilmiöstä.

Olen kuitenkin pyrkinyt vähentämään edellä mainittuja tiedon tuotantoon vaikuttavia haasteita siten, että olen suunnitellut huolellisesti haastattelujen toteutuksen ja huomioinut toteutuksessa erityisesti haastatteluympäristön ja haastatteluajataulun sensitiivisyyden haastateltavien tiedontuotannolle. Haastatteluympäristön ja haastatteluajataulun sensitiivisyys on huomioitu siten, että haastateltavat ovat saaneet itse valita haastatteluajan ja paikan, minkä lisäksi on varmistettu, ettei haastatteluympäristössä ole muita henkilöitä tai tiedontuotantoa häiritseviä tekijöitä. (Smith ym., 2009, 180). Lisäksi olen pyrkinyt vähentämään oman haastattelijarooliani vaikutusta haastateltavien tiedon tuottamiseen pitäytymällä sekä yksilö- että ryhmähaastatteluissa neutraalina kuuntelijana ja keskusteluun kannustajana. Arvioin,

että haastateltavat ovat pystyneet tuottamaan hyvin yksilökohtaista tietoa tutkittavasta ilmiöstä, sillä olen haastattelijana pyrkinyt vaikuttamaan heidän omaan tiedontuotantoon mahdollisimman vähän ja lisäksi olen tukenut haastateltavien tiedontuotantoa mahdollisimman sensitiivisesti.

Tutkimusaineiston riittävyyden arvioinnilla Mäkelä (1990) tarkoittaa sitä, että aineisto on rajattu riittävän suureksi ja riittävän suppeaksi, jotta se soveltuu tutkittavan aiheen tutkimusmetodiin ja pystyy vastaamaan asetettuihin tutkimuskysymyksiin.

Tutkimusaineiston kattavuuden arvioinnilla Mäkelä tarkoittaa puolestaan sitä, että tutkimusaineiston analyysissä ja tulkinnassa on noudatettu systemaattisuutta, eikä se perustu sattumanvaraisiin poimintoihin aineistosta. Analyysin arvioitavuudella ja toistettavuudella tarkoitetaan sen sijaan sitä, että lukija pystyy seuraamaan tutkijan päättelyä ja analyysissä käytetyt luokittelu ja tulkintasäännöt esitetään niin yksiselitteisesti kuin mahdollista. (Mts.) Olen pyrkinyt lisäämään oman analyysini kattavuutta, arvioitavuutta ja toistettavuutta perustelemalla aineistosta luokittelemieni havaintojen valinnan huolellisesti jokaisessa analyysivaiheessa. Sen lisäksi olen hyödyntänyt visuaalisia esitysmuotoja selkeyttääkseni lukijalle luokittelemieni havaintojen ja tulkintojen valintaa. Olen myös näyttänyt tutkimusaineistostani poimimieni havaintojen yhteydessä kyseisiin havaintoihin liittyvät aineisto-otteet, jolloin olen varmistanut lukijalle mihin aineiston osaan havaintoni perustuvat. Lisäksi olen testannut omien tulkintojeni pitävyyttä vertaamalla niitä aiemmissa tutkimuksissa tehtyihin tulkintoihin ja keskusteluihin.

Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan pienet aineistot ovat järkeviä kvalitatiivisessa aineistossa, eikä tutkimuksen onnistuminen ole kiinni aineiston koosta. Näin ollen aineiston riittävyyden arvioinnissa poiketaan perinteisistä käsityksistä aineiston koon suhteen (mts.) Olen kuitenkin arvioinut tutkimusaineistoni riittävyyttä siten, että olen arvioinut haastatteluaineistosta löytyneiden havaintojen määrää ja vertaillut niiden määrällistä jakautumista eri haastatteluiden kesken. Tarkasteltuani kaikkia haastatteluaineistoja tarkemmin havaitsin, että naisen yksilöhaastattelussa ja aikuisten ryhmähaastatteluissa oli selkeästi enemmän sisältöä kuin nuorten yksilö- ja ryhmähaastatteluissa. Tästä syystä arvioin, että tutkimusaineistoni saattoi tuottaa jonkin verran enemmän tietoa aikuisten kokemuksista kuin nuorten kokemuksista.

Tutkimuksen ulkoista validiteettia arvioidaan puolestaan silloin, kun pohditaan tutkimuksen tulosten yleistettävyyttä, kuten esimerkiksi sitä, missä tilanteissa,

populaatiossa tai asetelmissa saatu tulos voidaan yleistää. Kvalitatiivisen tutkimuksen heikkous on yleensä siinä, että sen tutkimustuloksia ei pystytä yleistämään koko populaatioon. Laadullisessa tutkimuksessa on kuitenkin Ruusulan ym., (2010) mukaan mahdollista puhua myös tulosten yleistettävyydestä, mutta tällöin ei tarkoiteta kuitenkaan yleistettävyyttä siinä mielessä, että väitetään ilmiön pätevän myös laajemmassa joukossa. Laadullisen tutkimuksen yleistettävyydessä on kyse enemmän ”mahdollisesta logiikasta”, jolloin havaitaan tietynlaisia tapoja kategorisoida ja kuvata ilmiötä ryhmähaastatteluissa, jotka voidaan tunnistaa kulttuurissa yhteisesti jaetuiksi tavoiksi systemaattisen analyysin kautta (mts). Sacksin ja Jeffersonin (1989) mukaan ihmisten puhetavoissa on aina jotakin yhteistä, joten laadullisessa analyysissä löydetty puhetavat voivat olla aina jossain määrin jaettuja eivätkä täysin yksilöllisiä. Oman tutkimukseni tuloksista ei siis voida tehdä koko suomalaisen yhteiskunnan populaatioon liittyviä yleistyksiä tutkittavasta ilmiöstä, mutta aineistosta poimimani yhtenäiset ja yhteisesti jaetut kokemusperäiset merkitykset voivat kertoa kyseisten merkitysten mahdollisesta yhteydestä myös yleisempiin kulttuuriin puhetapoihin ja sitä kautta myös yleisempään näkemykseen ilmiöstä.

7.2 Tutkimukseen liittyvät eettiset kysymykset

Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa on julkaistu erinäisiä eettisiä ohjeistoja sille, miten tutkijan tulisi toimia erilaisia eettisiä periaatteita noudattaen (Mäkelä, 1987). Tällaisia periaatteita ovat muun muassa ”informed-content” periaate, jonka mukaan tutkimukseen osallistuvia henkilöitä tulee informoida tutkimuksen tarkoituksesta, sisällöstä ja riskeistä (Burges, 1984, 200-201). Olen omassa tutkielmassani noudattanut tätä periaatetta siten, että olen kertonut haastateltaville tutkimukseni aiheen ja sen, mihin tarkoitukseen heidän antamaansa tietoa tullaan tutkimuksessa käyttämään. Olen myös informoinut haastateltaville heidän oikeudestaan ja mahdollisuudestaan lukea omasta haastattelustaan litteroitu aineisto, jolloin heillä on ollut mahdollisuus kommentoida tai täydentää antamaansa tietoa. Haastateltaville on myös kerrottu siitä, että heillä on mahdollisuus lukea valmis tutkielma, jonka valmistumisajankohdasta tullaan informoimaan heille myöhemmin.

Tutkimuksen eettisiin periaatteisiin kuuluu myös haastateltavien ihmisarvon kunnioittaminen, millä tarkoitetaan sitä, että tutkimuksen tarkoitus ei saa loukata eikä aiheuttaa vahinkoa tutkittaville henkilöille. Ihmisarvon kunnioittamiseen liittyviä

peruskysymyksiä ovat muun muassa kysymykset siitä, mitä hyötyä tai haittaa tutkimuksesta voi mahdollisesti olla haastateltaville, miten heidän yksityisyys ja luottamuksellisuus turvataan sekä miten vältetään johdattamasta tutkittavia harhaan. (Yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen tietosuoja, 1987, 9-12.) Olen huomioinut tutkielmassani tämän eettisen periaatteen ensinnäkin siten, että olen tiedottanut haastateltaville siitä, miten heidän yksityisyytään ja anonymisyyttään tullaan suojaamaan aineiston esitystavassa ja valmiissa oppinäytetyössä. Tutkimusmetodeihini ja tutkimukseni tavoitteisiin ei ole myöskään liittynyt sellaisia toimenpiteitä, joilla olisi pyritty johdattamaan haastateltavia tietoisesti harhaan. Haastateltaville ei kuitenkaan olla kerrottu tutkimuksen tarkempia tavoitteita siitä syystä, ettei se vaikuttaisi liikaa heidän tiedon tuottamiseen ja pyrkimykseensä vastata ”tutkimuksen tavoitteiden mukaisesti.” Vaikka tutkittaville ei olla informoitu tutkimuksen tarkempia tavoitteita, heille on kuitenkin kerrottu tutkimuksen yleisestä tarkoituksesta keskustella kännykän käytön yhteydestä sosiaaliseen elämään. Olen myös osoittanut haastateltaville sekä ennen haastattelua että sen aikana, että heidän osallistumisensa tutkimukseen on vapaaehtoista ja haastatteluiden tarkoituksena on keskustella aiheeseen liittyvistä teemoista luottamuksellisesti. Haastateltavien anonymiteetin ja luottamuksellisuuden suojaaminen on toteutettu tutkielmassa siten, että haastateltavien nimiä tai henkilöllisyyteen liittyviä tietoja ei paljasteta haastattelukatkelmien yhteydessä. Tämän olen toteuttanut siten, että olen muuttanut sekä haastateltavien nimet että heidän mainitsemansa muiden henkilöiden nimet peitenimiksi.

Tutkimusaiheeni ”kännykän käytön yhteys sosiaaliseen elämään” ei sellaisenaan sisällä kovin eettisesti arkaluonteisia aiheita, jotka voisivat aiheuttaa haastateltaville vahingollisia seurauksia tai epämiellyttäviä tunteita. Havaitsin kuitenkin haastatteluiden aikana, että kännykän käytön ja sosiaalisen elämän välisen yhteyden pohdinta herätti kuitenkin haastateltavissa myös selkeästi itseen kohdistuvia negatiivisia kokemuksia, kuten ”loukkaantumisen tunteen ja pelon tunteen” sanallista ilmaisua. Haastateltavien puheessa esiintyi myös ilmaisuja omasta ”riippuvuudesta kännykkään”, mikä voi olla ihmisille arkaluontoinen keskustelunaihe. Pyrin huomioimaan joidenkin haastatteluaiheiden herättämät arkaluontoiset kokemukset heti haastattelutilanteen aikana, jolloin osoitin, että haastateltavalla on vapaus sekä puhua että jättää puhumatta enempiä herkemmistä aiheista. Sen lisäksi sisällytin haastatteluihin niiden jälkeisen ”jälkipuinnin”, jossa haastatteluprosessia ja haastatteluun liittyviä arveluttavia kysymyksiä oli mahdollisuus arvioida ja kommentoida. Jälkipuintien yhteydessä

haastateltavat eivät kuitenkaan tuoneet esiin negatiivisia tai häiritseviä tuntemuksia haastatteluprosessista ja arvioivat haastattelua positiivisena kokemuksena. Näin ollen arvioin, etteivät haastatteluun liittyvät arkaluontoisemmat puheenaiheet aiheuttaneet haastateltaville varsinaisesti vahingollisia seurauksia.

7.3 Tutkimustulosten pohdinta ja jatkotutkimusehdotukset

Tutkielmani johdannossa nostin esiin huomion siitä, että kännykän käytön ja ihmisten sosiaalisen elämän välistä yhteyttä on tutkittu pääasiallisesti kvantitatiivisesti.

Tutkimusaihetta on myös lähestytty ensisijaisesti makrotasolla, jolloin huomio on keskittynyt enemmän siihen, miten ilmiö voi vaikuttaa ihmisten sosiaaliseen elämään ja hyvinvointiin määrällisesti, joko lisäämällä esimerkiksi Leungin ym., (2007) tutkimuksessa todettuja riippuvuuskäyttäytymisen oireita tai vähentämällä Brignallin ja Valeyn (2005) tutkimuksessa todettua nuorten kasvokkaisen kohtaamisen määrää. Tällainen tutkimustieto antaa kuitenkin vähäisesti tietoa siitä, millä tavoin ihmiset yksilöllisesti kokevat kännykän käytön muuttaneen sosiaalista elämäänsä ja millaiset mekanismit tällaiseen muutoksen kokemiseen liittyvät.

Omassa tutkielmassani kiinnostukseni kohteena on ollut juuri näiden mikrotason mekanismien tutkiminen, joten olen lähestynyt kännykän käytön ja ihmisten sosiaalisen elämän välistä yhteyttä hieman eri näkökulmasta verrattuna valtaosaan muihin aiheeseen perehtyneisiin tutkimuksiin. Tutkimukseni tavoitteena on ollut tunnistaa sellaisia yksilön toimintaa tukevia tai rajoittavia mekanismeja, jotka ovat mahdollisesti liittyneet siihen, miksi kännykän käyttö on muuttanut haastateltavan sosiaalista elämää. Olen pyrkinyt tunnistamaan näitä mekanismeja tulkitsevan fenomenologisen analyysin avulla, jossa tutkimusaineistonani on ollut yksilö- ja ryhmähaastatteluiden haastattelupuhe. Tutkimukseni kohteena ovat olleet tällöin haastateltavien henkilökohtaiset kokemukset ja merkitykset, joiden tarkastelussa olen pyrkinyt tunnistamaan myös haastateltavien kielenkäyttöön liittyvää asemoitumista ilmiötä kohtaan sekä siitä välittyvää vaikutelmaa haastateltavien toimijuudesta.

Tulkitsevan fenomenologien analyysin perusteella tulin sellaiseen johtopäätökseen, että kännykän käytön ja sosiaalisen elämän välinen yhteys herätti haastateltavissa sekä positiivisia, neutraaleja että kriittisiä tunteita, mutta kriittisin merkitys yhdistyi erityisesti kännykän käyttöön kahdenkeskeisissä ja tärkeissä vuorovaikutustilanteissa

sekä virallisissa esitystilanteissa. Havaitsin vanhempien haastateltavien myös lähes systemaattisesti neutralisoivan kriittisiä kokemuksiaan häiritsevistä kännykän käytöstä ja pyrkivän nostamaan esiin kännykän käytön positiivisia ominaisuuksia kriittisten puolien sijaan, jolloin heidän suhtautumisestaan ilmiöön muodostui enemmän neutraali kokonaisvaikutelma kuin kriittinen.

Vanhempien haastateltavien kokemusten perusteella sai myös sellaisen vaikutelman, että he olettivat yleisen mielipiteen olevan ilmiöstä joko neutraali tai positiivinen, sillä he arvioivat kännykän käytön yhteyden sosiaaliseen elämään enemmän ”normaaliksi” nykyaikaan ja nuorten sosiaaliseen elämään kuuluvaksi asiaksi, kuin häiritseväksi ja poikkeavaksi toiminnaksi. Tästä syystä tulkitsin, että haastattelupuheessa pyrittiin neutralisoimaan kriittisempiä näkemyksiä ilmiöstä Leon Festingerin (1954) sosiaalisen vertailun teoriaa mukaillen, jolloin yksilöt pyrkivät välttelemään liian suuria näkemyseroja vertailukohteisiinsa nähden. Ihmiset myös yleisesti pyrkivät sopeutumaan sosiaalisen ympäristön muutoksiin ja mukautumaan uudenslaisiin sosiaalisiin vaatimuksiin ja odotuksiin, sillä muuten vaarana voi olla ”normaalin ryhmän” ulkopuolelle jääminen tai jopa eristäytyminen muista.

Vanhempien haastateltavien kokemuksissa tehtiin myös tietyllä tapaa erontekoa ”kohderyhmän näkemyksiin”, mutta silloinkin osoitettiin ”kohderyhmän näkemys normaaliksi” ja oma näkemys poikkeavaksi, jolloin vertailukohteen näkemystä ei haluttu kyseenalaistaa tai kritisoida. Erityinen haastattelupuheessa esiintynyt havainto liittyi vanhempien haastateltavien kokemukseen siitä, että ”on vanhanaikaista kokea toisen kännykän käyttö loukkaavaksi”. Tämä luo mielikuvan siitä, että kännykän käyttäjän läsnäolon, huomion, kiinnostuksen ja vuorovaikutuksen puute sosiaalisessa tilanteessa kuuluvat ”normaaliin” nykyaikaiseen sosialisointiin, jolloin kyseisestä toiminnasta ei kuuluisi loukkaantua. Siitä huolimatta kyseinen toiminta kuuluu oleellisesti Goffmanin (1955) kasvotyön teoriaa soveltavaan ehkäisevään kasvutyöhön ja erityisesti positiiviseen kohteliaisuuteen, jonka kautta vuorovaikutuksen osapuolet voivat osoittaa arvostavansa toistensa esityksiä ja vakuuttua niistä (Cupach & Metts, 1994, 8). Goffmanin (1959) toimijuus teorian mukaan yksilön pyrkimyksenä on myös hallita toiselle esittämää vaikutelmaa itsestä ja luoda vakuuttavia esityksiä muille, jolloin toisen vakuuttuminen on tärkeää yksilön toimijuuden kannalta. Toisen vakuuttaminen omalla esityksellä on kuitenkin haastavaa, jos toisen huomio ja läsnäolo ovat poissa, eikä toinen osoita kiinnostusta omaa esitystä kohtaan. Miten tällöin voi

kokea esityksensä onnistuneeksi tai saavuttaa oman arvon tunteen kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa, jos kännykän käyttäjä laiminlyö niitä kasvotyön tekniikoita, joilla hän voisi osoittaa toiselle vakuuttuvansa esityksestä? Kuinka tyytyväiseksi yksilö tällöin kokee itsensä tai suhteensa toiseen, jos ei pysty esittämään itseään toiselle haluamallaan tavalla ja saavuttamaan tavoittelemansa arvostusta ja ymmärrystä toiselta?

Nykypäivänä sosiaalisten suhteiden ylläpito ja vuorovaikutus ovat siirtyneet myös keskeisesti sosiaaliseen mediaan, mikä mahdollistaa hyvin erilaisen ympäristön itsensä esittämiseksi. Toisaalta sosiaalinen media antaa yksilölle enemmän mahdollisuuksia hallita esittämäänsä vaikutelmaa muille, sillä sosiaalisen median välityksellä on enemmän aikaa harkita esitystään ja muokata siitä haluamansa lainen. Tällöin voi myös itse päättää mitä toiselle kertoo itsestään ja mitä puolestaan jättää kertomatta. Siitä huolimatta väitän, että tekstiin perustuvalla vuorovaikutuksella on rajansa sen suhteen, miten hyvin sen välityksellä pystyy ilmaisemaan toiselle tunteitaan tai niitä omaan persoonaansa liittyviä huonoja piirteitä, jotka sosiaalisessa mediassa jättää toiselle mieluummin kertomatta. Niiden omien huonojenkin puolien paljastaminen toiselle on tärkeää, jotta toista voisi oppia ymmärtämään kokonaisvaltaisesti. Myös aiemmin esittelemässäni Kleinin (2012) tutkimuksessa todettiin, että sosiaalista mediaa käytetään ystävyys-suhteiden ylläpitoon, mutta sen arvioidaan olevan vähemmän tärkeä kommunikaatiomuoto kuin kasvokkainen vuorovaikutus, sillä sen välityksellä toisesta voi saada ”epäaidon ja virheellisen representaation yksilön todellisesta minuudesta”. Lisäksi välitteiseen vuorovaikutukseen liittyy monia tekstin tulkintaan ja väärinymmärrykseen liittyviä haasteita, mitkä myös nousivat esiin haastateltavien kokemuksissa. Voiko toista siis oppia täysin tuntemaan tai ymmärtämään, jos vuorovaikutus nojautuu enemmän sosiaaliseen mediaan, jossa toisen vuorovaikutusta on haastavampaa ymmärtää oikein, mutta helpompi ymmärtää väärin?

Tutkimusaineiston perusteella nykyaikaiseen sosiaaliseen elämään liittyy erityisesti tietynlaisia muutoksia, joita ei ollut vielä ”lankapuhelimen aikaisessa” sosiaalisessa elämässä. Tällaisia muutoksia ovat esimerkiksi se, että lankapuhelinaikana normaaliin sosiaaliseen kanssakäymiseen ei kuulunut ”kännykän räpeltäminen toisen seurassa” tai ”kännykällä hengailu yhdessä”. Ennen oli normaalia jos välillä tuli yksin ollessa tai toisen seurassa ”tylsä hetki”, koska niitä ei voinut ”täyttää kännykän käytöllä”. Normaalina oli myös se, että ”oli vain läsnä” toisen seurassa ilman muita ”viihdykkeitä tai turvavälineitä”. Nykyaikainen teknologia on kuitenkin mahdollistanut sen, ettei enää

tarvitse sietää tylsiä hetkiä, sillä aina on mahdollisuus viihdyttää itseään myös kännykällä. Haastateltavien ”entiseen ja nykyiseen sosiaaliseen elämään” viittaavat kokemukset antoivat sellaisen vaikutelman, että tällainen muutos on tapahtunut yleisesti ihmisten sosiaalisessa elämässä suhteellisen lyhyessä ajassa ”älypuhelinajan aikakautena”.

Vaikuttaisi myös siltä, ettei suosio ole ainakaan Suomessa laskenut suuremman yleisön keskuudessa, sillä ajankohtaisen ruotsalaisen tutkimusyritys Tefficientin selvityksen mukaan suomalaiset käyttävät mobiilidataa keskimääräisesti eniten verrattuna muihin maihin. Vaikuttaisi myös siltä, ettei mobiilidatan käytössä ole tapahtumassa laskua, sillä vuonna 2017 mobiilidataa käytettiin Suomessa keskimäärin 16,5 gigatavua kuukaudessa ja keväällä 2018 kyseinen lukema oli noussut huikeaan 21 gigatavuun kuukaudessa. (Tefficient Industry analysis, 2017). Sen sijaan Yhdysvaltalaisen Fox News-uutissivuston mukaan vanhat näppäimistöpuhelimet ovat kuitenkin kasvattaneet suosiotaan viime vuosina (Crothers, 2018) ja Yhdysvaltalaisen Outline –uutissivuston mukaan vanhat näppäimistöpuhelimet ovat olleet erityinen kulttuurinen trendi viime vuosina varsinkin ”julkisuuden henkilöihin” keskuudessa, sillä monet julkisuuden henkilöt ovat avoimesti osoittaneet luopuneensa älypuhelinien käytöstä ja siirtyneet takaisin vanhanaikaisen ”tyhmän puhelimen” (*dumb phone*) käyttöön (Gaillot, 2018).

Vaikka älypuhelinien suosio olisikin laskemassa, ne tuskin kuitenkaan ovat katoamassa ihmisten sosiaalisesta elämästä. Sen sijaan kysymys on enemmän siitä, aletaanko kännyköiden suunnittelussa huomioida tulevana vuosina enemmän kuluttajien kännykkäriippuvuuteen liittyvä huoli ja tuomaan markkinoille myös sellaisia kännyköitä ja sovelluksia, joiden ominaisuudet olisivat vähemmän koukuttavia. Vaikuttaisi siltä, että suurin vastuu älypuhelinien koukuttavuuden vähentämiseen on älypuhelimia valmistavilla yrityksillä ja virallisilla tahoilla, sillä siviilissä älypuhelinien käyttöä ei pyritä aktiivisesti vähentämään ainakaan oman haastatteluaineiston perusteella.

Mitkä sitten ovat niitä mekanismeja, jotka ovat saattaneet vaikuttaa haastateltavien kokemukseen siitä, että kännykän käyttö on tuonut heidän sosiaaliseen elämään positiivisten asioiden lisäksi myös epävarmuutta ja huolta? Tulkitsin haastateltavien kokemusten perusteella, että keskeisimpiä epävarmuuteen vaikuttavia mekanismeja ovat oman toimijuuden passiivisuus suhteessa kännykän käytön kriittisten puolien tunnustamiseen ja kyseenalaistamiseen, omien positiivisten kasvotarpeiden vähättely ja

kieltäminen itseltä, ensisijainen tarve tyydyttää toisen negatiiviset kasvotarpeet ja erityisesti tarve puolustaa ja suosia yleisen normin mukaista näkemystä kännykän käytöstä. Tulkitsin kokemusten perusteella myös erityisen pakottavan tarpeen sopeutua teknologisen kehityksen mahdollistamiin uusiin sosiaalisuuden muotoihin, jolloin tyytyy siihen, että ”ystäviä tavataan nykypäivänä ensisijaisesti sosiaalisessa mediassa”, eikä kasvotusten. Lisäksi tulkitsin kokemusten perusteella erityisen yksioikoisen oletuksen siitä, että haitallinenkin kännykän käyttö kuuluu ”normaaliin arkeen” tai tietyn kohderyhmän häiritsevään, mutta yleisesti hyväksyttyyn tapaan.

Keskeiseksi mekanismiksi arvioin myös älypuhelimien nykyisen merkityksen ensisijaisesti ”henkilökohtaisena viihdykkeenä”, sillä sekä oman tutkimusaineistoni perusteella että muiden tutkimusten, kuten esimerkiksi Eeva Raidan (2015) väitöskirjatutkimuksen perusteella älypuhelimien keskeisimpiin käyttötarkoituksiin kuuluu ”viihdekäyttö”. Myös oman tutkimusaineistoni keskeinen havainto oli se, että älypuhelimien henkilökohtainen käyttö kohdistuu enemmän omaan viihtymiseen kuin varsinaiseen vastavuoroiseen kommunikointiin läheisten ihmisten kanssa. Kännykän nykyiset käyttöominaisuudet tukevat siis mielestäni enenevässä määrin yksilökeskeisyyttä, kuin varsinaista vastavuoroista sosialisointia ja yhdessä kokemista toisen kanssa. Tällöin yksilöllä on myös enemmän valtaa ja vastuuta valita millaisessa vuorovaikutuksessa haluaa olla toisten ihmisten kanssa, jolloin on mahdollisuus esimerkiksi vältellä ikäviä ja uhkaavia konfliktitilanteita tai on mahdollisuus hoitaa ne itselle edullisimmalla tavalla toisesta etäällä. Tällöin ei tarvitse huomioida tilannetta toisen näkökulmasta, eikä ole pakko pyrkiä vastavuoroiseen kommunikointiin toisen kanssa. Nämä havainnot herättävätkin pohdintaa siitä, kuinka paljon älypuhelin käytännössä tukee vastavuoroista ja toisen huomioonottavaa vuorovaikutusta?

Tutkielmani mikrotason havainnoista olisi mielenkiintoista tehdä jatkotutkimusta tarkemmin siitä näkökulmasta, miten kännyköiden käyttö voi olla yhteydessä yksilön tyytyväisyyteen itsestään ja ihmissuhteistaan. Erityisesti kännykän käytön yhteys tyytyväisyyteen parisuhteessa voisi olla mielenkiintoinen jatkotutkimuskohde, sillä ”kumppanin kännykän käytön häiritsevyys” nousi keskeisesti esiin haastatteluaineistosta. Kumppanin kännykän käytön häiritsevyyttä voi selittää se, että toisen huomioon ottamista odottaa varsinkin läheisiltä ihmisiltä (Laine, 2005) ja itselle merkityksellisten läheisten ihmissuhteiden laadulla voi olla keskeinen vaikutus yksilön henkiseen hyvinvointiin. Kännykän käytön ja tärkeiden ihmissuhteiden laadun välistä

yhteyttä olisi aiheellista tutkia tarkemmin myös siitä syystä, että ”omaa ja läheisten kännykän käyttöä ei haastatteluaineiston perusteella juurikaan rajoiteta kotioiloissa, vaikka se koettaisiinkin häiritseväksi.

Mielenkiintoinen jatkotutkimuskohde voisi olla myös älypuhelimia käyttävien ja älypuhelimia käyttämättömien parisuhteiden suhteen laadun arviointi ja vertailu. Älypuhelimia käyttämättömille pariskunnille voisi tehdä pitkittäistutkimuksen älypuhelimien vaikutuksesta parisuhteen laatuun, jossa älypuhelimia käyttämättömille pariskunnille annettaisiin älypuhelin käyttöön tietyksi ajanjaksoksi. Ihmissuhteen laadun muutosta voisi mitata esimerkiksi henkilökohtaisilla arvioinneilla suhteen laadusta, joista ensimmäinen toteutettaisiin ennen älypuhelinjakson alkamista ja toinen älypuhelinjakson jälkeen. Tällä tutkimusasetelmalla voisi saada tarkemmin tietoa siitä, voisiko älypuhelin luonnollisessa todellisessa tilanteessa heikentää läheisen ihmissuhteen laatua.

Paljon on tutkittu kännykän ja sosiaalisen median positiivisia vaikutuksia ystävyysuhteisiin, kuten esimerkiksi Hans Geaserin (2005) kännykän käytön sosiologiaan perehtynyt tutkimus, jossa todettiin kännykän käytön lisäävän ihmisten kasvokkaista näkemistä ja lähentävän entisestään läheisiä ihmissuhteita. Sen sijaan oman tutkimusaineistoni perusteella kännykän ja sosiaalisen median käytöllä vaikuttaisi olevan positiivinen vaikutus ensisijaisesti vain etäisempiin ystävyysuhteisiin, sillä läheisempiin ystävyysuhteisiin sillä ei koettu olevan vaikutusta, vaan ennemmin kännykän käytöstä ja läheisistä ihmissuhteista puhuttiin erikseen.

Aika näyttää mihin suuntaan kännykän käytön ja sosiaalisen elämän välinen yhteys tulee kehittymään, mutta todennäköisesti päävastuu ja valta kehityksen suuntaamisessa tulee kuitenkin olemaan enemmän kännyköitä valmistavilla yrityksillä ja virallisella taholla, kuin kännykän käyttäjillä ja heidän läheisillään. Tämä johtuu siitä, että tutkimusaineiston perusteella toisen häiritsevään kännykän käyttöön suhtaudutaan ensisijaisesti välttelevästi, jolloin yksilön ”ei ole pakko” jättää kännykkää syrjään toisten seurassa, jolloin sen käyttöä todennäköisesti jatkaa sekä tietoisesti että tiedostamattaan, sillä muut antavat sen anteeksi kohteliaisuusyistä ja joko vetäytyvät kännykän käyttäjän seurasta tai sulkeutuvat itsekin kännykän seuraan. Häiritsevään ja epäsosiaalisen kännykän käyttöön puuttuminen vaatii siis yksilöltä rohkeutta ja sinnikkyyttä kyseenalaistaa tämä ristiriitaisia tunteita aiheuttava tapa ja luottamusta siihen, että omien positiivisten kasvotarpeiden huomioiminen on yhtä tärkeää

nykypäivänä kuin toisen negatiivisten kasvotarpeiden huomioiminen, jolloin ”vuorovaikutussuhteen vastavuoroisuus, intensiivisyys ja toisen läsnä olo” ovat tärkeitä ja normaaleja vaatimuksia sosiaalisessa elämässä myös tulevaisuudessa.

Lähteet

Ainsworth, M., Blehar, M., Waters, E. & Wahl, S. (1978): Patterns of attachment. Hillsdale, N.J.: Erlbaum

Asch, S.E. (1961): Effects of group pressure upon the modification and distortion of judgements. Teoksessa Maccoby, E.E., Newcomb, T.M. & Hartley E.L (toim.), Readings in social psychology, . painos, 174-183. London: Methuen

Banjo, O., Hu, Y., & Sundar, S. S. (2008). Cell phone usage and social interaction with proximate others: Ringing in a theoretical model. Open Communication Journal, 2, 127–135.

Bandura, A. (1973): Aggression and social learning analysis. Englewood Cliffs : Prentice-Hall

Bandura, A. (1999). Social cognitive theory: An agentic perspective. *Asian journal of social psychology*, 2(1), 21-41.

Bauer, G. & Gaskell, G. (2000): Qualitative researching with text, image and sound : a practical handbook. London:Sage

Bowlby, J. (1969): Attachment and loss, vol 1: Attachment. London: Hogarth Press.

Bowlby, J. (1973): Attachment and loss: Vol. 2. Separation. New York: Basic Books.

Brignall, T.W., & van Valey, T. (2005). The impact of Internet communications on social interaction. *Sociological Spectrum*, 335-348.

Brown, P., & Levinson, S. (1987). Politeness: Some universals in language usage. Cambridge: Cambridge University Press.

Burgess, R.G. (1984): In the field. London:Allen & Unwin.

Burr, V. (2003) An Introduction to Social Constructionism. Second edition. Routledge

Campbell, S.W., & Kwak, N. (2011). Mobile communication and civil society: Linking patterns and places of use to engagement with others in public. *Human Communication Research*, 37, 207-222.

Chadwick, P., Liao, L.M. & Boyle, M. (2005): Size matters: experiences of atypical genital and sexual development in males. *Journal of health psychology*, 10, 559-572

- Cheng-Fang Yen., Tze-Chun Tang., Ju-Yu Yen., Huang-Chi Lin., Chi-Fen Huang., Shu-Chun Liu., Chih-Hung Ko. (2009): Symptoms of problematic cellular phone use, functional impairment and its association with depression among adolescents in Southern Taiwan. *Journal of Adolescence*, Vol 32, Issue 4
- Clausen, John A. (ed.) (1968): *Socialization and Society*, Boston: Little Brown and Company
- Corbett, A. (2009): Cellular phones influence and impact on social interactions and interpersonal relationships. University of New Hampshire verkkojulkaisu. Julkaistu 3.12.2009 <https://cola.unh.edu/sociology/perspectives/perspectives-spring-2009/cellular-phones-influences-and-impactss-social> Viitattu 1.7.2018
- Crothers, B. (2018): Flip phones are back: Less distracting and a lot cheaper than a smartphone. Foxnews channel. Julkaistu 20.4.2018 <https://www.foxnews.com/tech/flip-phones-are-back-less-distracting-and-a-lot-cheaper-than-a-smartphone>. Viitattu 13.12.2018
- Cupach, W. & Metts, S. (1994): *Facework*. Thousand Oaks, Calif. : Sage Publications
- Denzin, N. (1995): Symbolic interactionism, in J.A. Smith, R. Harre and L. Van Langenhove, *Rethinking Psychology*. London: Sage. pp. 43-58.
- Edelman, R. J. (1985): Social embarrassment: An analysis of the process. *Journal of Social and Personal Relationships*, 2,195-2
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998): *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino
- Festinger, L. (1954): *A theory of social comparison processes*. Stanford, CA: Stanford University press
- Festinger, L. (1957): *A theory of cognitive dissonance*. Stanford, CA: Stanford University press.
- Fink, E. L., & Walker, B. A. (1977): Humorous responses to embarrassment. *Psychological Reports*, 40, 475-48

- Flowers, P., Duncan, B. & Frankis, J. (2000): Community, responsibility and culpability: HIV risk management amongst Scottish gay men. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 10, 285-300
- Fortunati, L. (2002). The mobile phone: Towards new categories and social relations 1. *Information, Communication & Society*, 5(4), 513–528
- Gaillot A.D (2018): This year's hottest cultural trend is flip phones. The outline. Julkaistu 17.4.2018. <https://theoutline.com/post/4186/flip-phone-revival-trend?zd=2&zi=dckdu3y3>. Viitattu 13.12.2018
- Geaser, H. (2004): Towards a Sociological Theory of the Mobile Phone. In: *Sociology in Switzerland: Sociology of the Mobile Phone*. Online Publications, Zuerich, March 2004 (Release 3.0).
- Goffman, Erving (1955): On face-work: An analysis of ritual elements in social interaction. *Psychiatry Journal of the study of interpersonal*. 18:3.
- Goffman, E. (1959). *The presentation of self in everyday life*. Garden City: Doubleday Anchor.
- Goffman, Erving (1967): *Interaction ritual: Essays on face-to-face behavior*. New York:Doubleday & Company Inc
- Goffman, Erving (1974): *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. Cambridge:Harvard University Press
- Goffman, Ervin (2012): *Vuorovaikutuksen sosiologia*. Tampere:Vastapaino
- Gibson, S. (2013). Milgram's obedience experiments: A rhetorical analysis. *British Journal of Social Psychology*, 52(2), 290-309.
- Harre, R. (1993): *Social Being*. Second Edition. Oxford UK: Blackwell Publishers
- Hewitt, J., & Stokes, R. (1975): Disclaimers. *American Sociological Review*, 40,1-11.
- Humphreys, L. (2005): Cellphones in public: social interactions in a wireless era. *New media & society*, 7(6), 810-833.
- Hwang, Y. (2011): Is communication competence still good for interpersonal media?: Mobile phone and instant messenger. *Computers in human behaviors*. 27(2), 924-934

- Hänninen, Vilma & Partanen, Jukka & Ylijoki, Oili-Helena (2005): Sosiaalipsykologian suunnannäyttäjiä. Tampere:Vastapaino
- Johnson, S.M. & Whiffen, V.E. (2003): Attachment processes in couple and family therapy. New York: Guilford Press.
- Johnson, S., Burrows, A., & Williamson, I. (2004): Does my bump look big in this? The meaning of bodily changes for first time mothers-to-be. *Journal of Health Psychology*, 9, 361-374
- Jokinen, A., Juhila, K., Suoninen, E. (1993): Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino
- Junttila, H. (2018): Näihin tarkoituksiin älypuhelinta nykyään käytetään – Suomi ykkönen pikaviestisovelluksissa. tivi –verkkouutissivusto. Julkaistu 8.9.2018
<https://www.tivi.fi/uutiset/naihin-tarkoituksiin-alypuhelinta-nykyaan-kaytetaan-suomi-ykkonen-pikaviestisovelluksissa/b99b2a87-4c9c-334f-8b6a-92fcdabbbcc98> Viitattu. 1.5.2019
- Kitzinger, J & Barbour, R.S. (1999) Developong focus group research. Politics, theory and practice. Sage, London
- Klein, A. (2012): Text Messaging: Effects on Romantic Relationships and Social Behavior. The Huffington Post. N.p., 22 Aug. 2012.
- Lahikainen, A., Mälkiä, T., & Repo, K. (2015): Media lapsiperheessä. Tampere:Vastapaino
- Laine, K & Aho, S. (2005): Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Otava
- Leung, L., Konijn, E. A., Tanis, M. A., Utz, S., & Linden, A. (2007): Leisure boredom, sensation seeking, self-esteem, addiction symptoms and patterns of mobile phone use.
- Mead, G. H. (1934). Mind, self, and society: From the standpoint of social behaviorist. Chicago: The University of Chicago Press.
- Madell, D. & Muncer S. (2007): Control over Social Interactions: An Important Reason for Young People's Use of the Internet and Mobile Phones for Communication? *CyberPsychology & Behavior* 10(1):137-40
- Mason, J. (2002): Qualitative researching. 2nd edition. Sage Publications.

- Mäkelä, L. (1987): Yhteiskuntatieteellisen tiedonhankinnan eettiset normit ja tietosuojat. Teoksessa K. Mäkelä (toim) Tieteen vapaus ja tutkiusetiikka. Helsinki:Tammi
- Mäkelä, L. (1990): Kvalitatiivisen aineiston arviointiperusteet. Teoksessa K. Mäkelä (toim) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki:Gaudeamus
- Packer, M., & Addison, R. (1989): Entering the Circle: Hermeneutic Investigations in Psychology. Albany, NY: State University of New York
- Palmer, R.E. (1969): Hermeneutics: Interpretation Theory in Schleiermacher, Dilthey, Heidegger, and Gadamer. Evanston, IL: Northwestern University Press
- Pierce, T. (2009): Social anxiety and technology: Face-to-face communication versus technological communication among teens. Computers in Human Behavior. Vol 25, Issue 6
- Przybylski, A.K., & Weinstein, N. (2012). Can you connect with me now? How the presence of mobile communication technology influences face-to-face conversation quality. Journal of Social and Personal Relationships, 1-10
- Raita, E. (2015): The social mediation of everyday user experiences. Publications of the Department of Social Research 2015:21 Social Psychology. Unigrafia:Helsinki
- Raudaskoski, Sanna (2015): Tahmea media haastaa normaalin vuorovaikutuksen. Uutistamo. Julkaistu 9.7.2015 <http://www.uutistamo.fi/tahmea-media-haastaa-normaalin-vuorovaikutuksen/>
- Reid, D., & Reid, F. (2004): Insights into the social and psychological effects of SMS text messaging. Text, 2005(February), 1–11.
- Ruusuvuori, J. & Nikander, P. & Hyvärinen, M. (2010): Haastattelun analyysi. Tampere:Vastapaino
- Sacks, H. & Jeffers, G. (1989): Harvey Sacks : lectures 1964-1965. Dordrecht : Kluwer Academic cop
- Scott, M. B., & Lyman, S. M. (1968): Accounts. American Sociological Review, 33, 46-62.

Shaver, P. R., & Hazan, C. (1993): Adult romantic attachment: Theory and evidence. In D. Perlman & W. Jones (toim.), *Advances in personal relationships* (Vol. 4, pp. 29-70). London, England: Kingsley.

Smith, A. (2015): U.S. Smartphone Use in 2015. Pew research center Internet & Technology. Verkkoartikkeli: julkaistu verkossa 1.4.2015. Haettu osoitteesta: <http://www.pewinternet.org/2015/04/01/us-smartphone-use-in-2015/>

Smith, J.A (2003): *Qualitative Psychology. A Practical Guide to Research Methods*. London: Sage

Smith, J.A, Flowers, P., & Larkin, M. (2009): *Interpretative phenomenological Analysis. Theory, methods and research*. Sage, London: Sage

Sweller, J. (1988): Cognitive Load During Problem Solving: Effects on Learning. *Cognitive Science* April 1988, vol. 12 (2), 257-285.

Tefficien Industry analysis (2017): Unlimited moves the needle – but it's when mobile addresses slow fixed internet that something happens. Julkaistu 10.7.2017 <https://tefficient.com/wp-content/uploads/2018/07/tefficient-industry-analysis-1-2018-mobile-data-usage-and-revenue-FY-2017-per-country-10-July-2018.pdf> Viitattu 18.12.2018

Tossell, C. , Kortum, P., Shepard, C., Rahmati, A., Zhong,L. (2015): Exploring smartphone addiction: Insights from Long-Term Telemetric Behavioral Measures. *International Journal of Interactive Mobile Technologies*, Vol. 9(2), 37-42.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2002): *Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi*. Suomi:Tammi

Uhlsa, Yalda T. & Michikyanb, Minas & Morrisc Jordan & Garciad, Debra & Smalle, Gary W. & Zgourouf, Eleni & Greenfielda, Patricia M. (2014): Five days at outdoor education camp without screens improves preteen skills with nonverbal emotion cues. *Computers in human behavior*. 39. 387—392

Van Ijzendoorn, M. & Kroonenberg, P. (1988): Cross-cultural patterns of attachment: A meta-analysis of the Strange Situation. *Child development*, 59: 147-156

Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö -tutkimus 2017, Tilastokeskus. Julkaistu verkossa 22.11.2017. https://www.stat.fi/til/sutivi/2017/13/sutivi_2017_13_2017-11-22_tie_001_fi.html Viitattu 5.5.2019

Yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen tietosuoja (1987) Suomen akatemiasn julkaisuja 1/1987, Helsinki